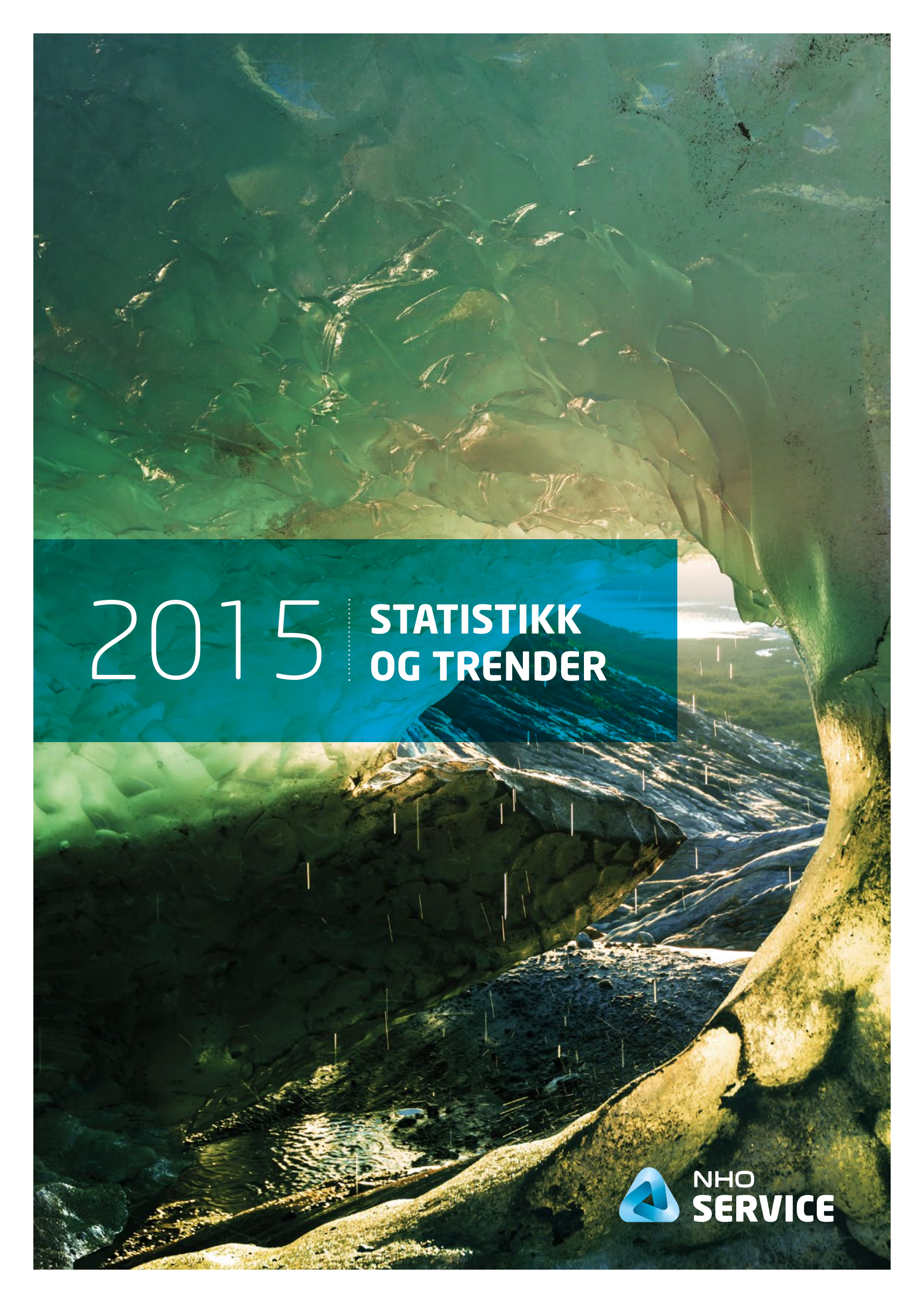

2015 | STATISTIKK OG TRENDER

FORORD

Utsiktene for 2015–2017 er dystre, skal vi tro NHOs økonomibarometer. Forventningene til fremtidig salg og inntjening har ikke vært så lav i NHO-bedriftene siden like etter finanskrisen i 2008–2009.

Mange blir berørt av nedskjæringene i oljesektoren og svak utvikling i næringslivets investeringer i fastlandsøkonomien. På plussiden finner vi at offentlige investeringer sammen med god eksportutvikling vil kunne gi en viss vekst i privat konsum og holde veksten oppe i norsk økonomi. Det er imidlertid betydelig risiko for at bunnen i konjunkturutviklingen ikke er nådd.

Norges yrkesdeltakelse har falt gjennom flere år. Fra toppunktet rett i forkant av finanskrisen har andelen av befolkningen som enten er i arbeid eller søker arbeid, falt med 2,5 prosentpoeng, eller om lag 100.000 personer. Prognosen er betydelig økende ledighet i 2016.

En viktig indikator for hvordan det går med norsk økonomi finner du i bemanningsbransjen. De siste tilgjengelige tallene viser her den kraftigste nedturen siden 2009. For tiende kvartal på rad går aktiviteten i bemanningsbransjen ned.

Dette er det overordnede bildet. Vil du dypere og studere trender i de enkelte bransjer er den rapporten du nå holder i hånden nyttig lesning. «Statistikk og Trender 2015» er et dykk ned i hva våre medlemmer nå opplever.

Våre medlemsbedrifter er tett knyttet til store omstillinger i samfunnet. Et eksempel er innvandringskrisen. UDIs prognose er at det vil komme opptil 20.000 flyktninger i år og kanskje enda flere neste år. Vår medlemsbedrift Hero vil før nyttår åpne 20 nye asylmottak og ansette 250 nye medarbeidere over hele landet. Hvor mange nye som kommer neste år er vanskelig å si. Se mer om dette under «Asylmottak».

De fleste kommuner sitter nå og vurderer hvordan dårlige tider og reduserte skatteinntekter vil kreve omstilling. Kommunene vil ha mye å hente på å samarbeide med medlemsbedrifter i NHO Service, for bedre ressursutnyttelse og innovasjon. NHO Service skal i 2015, som i tidligere år, lage statistikker, fakta og analyser av de 200 største kommunenes utfordringer.

Andelen eldre vil øke sterkt og stille krav til velferdstjenester i en komplisert mosaikk som det vil være vanskelig å få til uten at private leverandører blir utfordret til å finne nye løsninger. Et godt eksempel er hjemmetjenester. Så godt som alle norske kommuner lager nå strategier for hvordan folk kan bo lengre i sine hjem og mindre på sykehjem. I mange tilfeller er utviklingen her kommet kort. Vår medlemsbedrift Orange Helse forteller for eksempel at å finne riktig pris er en stor utfordring. Mange kommuner, som har innført fritt brukervalg, sliter med å regne ut sine internkostnader. På denne måten får man urealistiske krav til den private leverandøren. Se mer om dette under «Hjemmetjenester».

NHO Service har gjennom flere år opplevd betydelig tilstrømming av nye medlemmer. Et øyeblikksbilde fra uke 39 i 2015 kan illustrere dette. Da var 701 bedrifter med 3782 virksomheter medlem. På samme tidspunkt i 2014 hadde vi 621 bedrifter med 3452 virksomheter. En viktig årsak til økende tilstrømming er at NHO Service fungerer som en vaktbikkje i næringspolitikken. Vi tilbyr også et kollektivt sikkerhetsnett for våre medlemmer. Det er juridisk bistand og rådgiving i spørsmål om arbeidsrett, tariff, lønn og mye annet. Det bidrar til økt profesjonalisering og attraktive arbeidsplasser. Samtidig arrangerer vi kurs, seminarer og andre møteplasser som gir nettverk og allierte for den enkelte bedrift.

NHO Service har gjennom mange år vært en pådriver i bygging av forsvarsverk mot useriøse aktører. Et eksempel er godkjenningsordningen for renhold som gjør det straffbart å kjøpe renhold fra bedrifter som ikke er godkjent av Arbeidstilsynet. Et annet eksempel er ordningen Revidert Arbeidsgiver. Bemanningsbedrifter dokumenterer her sin kvalitet som arbeidsgivere.

Oslo oktober 2015

Petter Furulund

Adm. dir. NHO Service

1 NHO SERVICE - OM OSS

NHO Service består av 710 bedrifter med 3.840 virksomheter, fordelt på mange bransjegrupperinger av varierende størrelse. Vår oppgave er å styre og betjene fellesskapet. Vi ivaretar medlemmenes interesser både innad i NHO og i forhold til omgivelsene.

I 2014 hadde vi en samlet medlemsomsetning på 53,2 mrd. kr fordelt på bransjene:

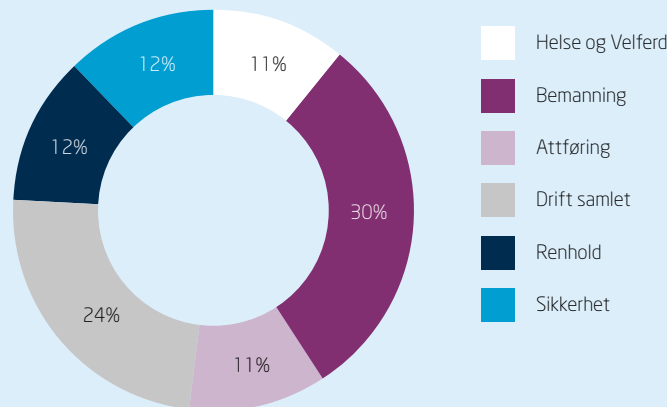
- Bemanning
- Renhold
- Sikkerhet
- Drift (samlet)
- Helse og Velferd (samlet)
- Attføring

Dette er 2,8 mrd. kr mer enn i 2013 (+ 6%), men nesten all vekst skyldes nyinnmeldinger i 2014 og 2015. Dette bekreftes også når man ser på utviklingen innen de enkelte bransjenes andel av totalomsetningen. Det har vært noe vekst innen helse, ellers opprettholdes status quo i de fleste andre bransjer og veksten i personell er større enn veksten i omsetning.

Våre medlemsbedrifter sysselsetter 73.000 årsverk.

NHO Service har hatt en kraftig vekst siden oppstart, og er nå den nest største landsforeningen i NHO.

De ulike bransjene i NHO Service etter andel medlemsomsetning av total medlemsomsetning 2014

Figur 1.1: Bransjenes andel av total medlemsomsetning i 2014 (Kilde: medlemsregister)

2 ANSATTE I NHO SERVICE

LEDELSEN

Petter Furulund

Adm. Direktør

E-post: Petter.Furulund@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 51
Mobil: +47 90 03 91 51

Anne Jensen

Viseadm. Direktør

E-post: Anne.Jensen@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 57
Mobil: +47 95 25 60 94

NÆRINGSPOLITIKK OG KOMMUNIKASJON

Dag Ekelberg

Direktør Næringspolitikk

E-post: Dag.Ekelberg@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 69
Mobil: + 47 95 05 05 59

Baard Fiksdal

Informasjonssjef

E-post: Baard.Fiksdal@nhoservice.no
Direkte: + 47 23 08 86 63
Mobil: +47 93 08 87 77

Bjørn Ove Fjellandsbø

Kommunikasjonssjef

E-post: BOF@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 97
Mobil: +47 93 05 63 17

Johan Henrik Bjørge

Spesialrådgiver (offentlig marked)

E-post: Henrik.Bjorge@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 64
Mobil: +47 92 21 81 82

Lasse Tenden

Seniorrådgiver

E-post: Lasse.Tenden@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 41
Mobil: +47 93 09 11 00

Linn Pettersen

Analyseansvarlig/Næringspolitisk rådgiver

E-post: Linn.Pettersen@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 78 25
Mobil: +47 91 32 74 32

ADMINISTRASJON

Gry Tollefsen

Sekretær

E-post: Gry.Tollefsen@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 58
Mobil: +47 91 86 76 78

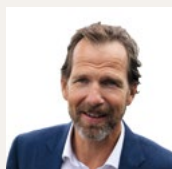

Ingunn Uggerud

Administrasjonssekretær

E-post: Ingunn.Uggerud@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 55
Mobil: +47 90 06 88 68

ARBEIDSLIV

Sigbjørn S. Mygland

Direktør Arbeidsliv/ Advokat

E-post: SSM@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 76
Mobil: +47 48 00 56 11

Eva Schei

Advokat

E-post: Eva.Schei@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 85 89
Mobil: +47 41 37 03 93

Camilla Therese Lannem
Advokat (permisjon)

E-post: Camilla.T.Lannem@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 68
Mobil: +47 91 60 60 13

Camilla Bernhoftsens Dahl
Advokat

E-post: cbd@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 52
Mobil: +47 40 84 23 30

Birgitte Stenberg Kravik
Advokat

E-post: bsk@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 53
Mobil: +47 91 56 09 64

Arne Christie
Advokat

E-post: Arne.Christie@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 87 45
Mobil: +47 97 06 46 56

BEDRIFTSRÅDGIVNING

Tore Herseth Barlo
Utviklingssjef

E-post: Tore.Barlo@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 56
Mobil: +47 99 50 59 22

Sindre Røstad
Seniorrådgiver

E-post: SR@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 48
Mobil: +47 97 43 95 00

BEMANNINGSBRANSJEN

Even Hagelien
Fagsjef

E-post: Even.Hagelien@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 47
Mobil: +47 95 22 54 67

Maria Reklev
Fagsjef

E-post: Maria.Reklev@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 61
Mobil: +47 91 68 61 95

HELSE OG VELFERD

Torbjørn Furulund
Seniorrådgiver Helse og Velferd.

E-post: TF@nhoservice.no
Direkte: + 47 93 67 80 97
Mobil: + 47 93 67 80 97

Runar Karlsen
Fagsjef

E-post: Runar.Karlsen@nhoservice.no
Direkte: +47 97 66 50 92
Mobil: +47 97 66 50 92

ATTFØRINGSBEDRIFTENE

Johan Martin Leikvoll
Direktør

E-post: Johanm.Leikvoll@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 66
Mobil: +47 97 16 28 06

Per Christian Langset
Informasjonssjef

E-post: Per.C.Langset@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 62
Mobil: +47 97 56 94 51

Paal Haavorsen
Fagsjef/Prosjektleder Ringer i Vannet

E-post: Paal.Haavorsen@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 67
Mobil: +47 95 93 85 67

Pia Gavin
Konsulent

E-post: Pia.Gavin@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 65
Mobil: +47 93 28 16 48

Solveig Jenssveen
Administrasjonssjef

E-post: Solveig.Jenssveen@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 73
Mobil: +47 99 60 96 62

Arne Svendsrud
Arbeidspsykolog

E-post: Arne.Svendsrud@nhoservice.no
Direkte: +47 99 02 55 90
Mobil: +47 99 02 55 90

Jon Qvortrup
Spesialrådgiver

E-post: Jon.Qvortrup@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 78
Mobil: +47 94 47 03 95

Grete Kvehaugen
Administrasjonssekretær

E-post: Grete.Kvehaugen@equass.no
Direkte: +47 23 08 85 88
Mobil: +47 90 59 74 21

Gry Nielsen
Spesialrådgiver Læringsnettverket

E-post: gry.nielsen@nhoservice.no
Mobil: +47 41 20 88 39

RINGER I VANNET

Paal Haavorsen
Prosjektleder Ringer i Vannet

E-post: Paal.Haavorsen@nhoservice.no
Direkte: +47 23 08 86 67
Mobil: +47 95 93 85 67

Ragnhild Friis-Ottersen
Regionsansvarlig Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal.

Epost: RFO@nhoservice.no
Mobil: +47 91 12 59 51

Kari Eknæs
Regionsansvarlig Buskerud og Oslo/Akershus

E-post: Kari.Eknaes@nhoservice.no
Mobil: +47 95 13 88 10

Odd Are Elvebakken
Regionsansvarlig Innlandet, Troms og Finnmark

E-post: Odd.Are.Elvebakken@nhoservice.no
Mobil: +47 40 48 05 08

Leif Gunnar Holand
Regionsansvarlig Aust- og Vest Agder og Rogaland

E-post: Leif.Holand@nhoservice.no
Mobil: +47 90 57 06 06

Janne Krohn-Hansen
Regionsansvarlig Trøndelag og Nordland

E-post: Janne.Krohn.Hansen@nhoservice.no
Mobil: +47 95 11 42 51

Ingeborg Malterud
Regionsansvarlig Østfold og Vestfold

E-post: Ingeborg.Malterud@nhoservice.no
Mobil: +47 40 88 95 58

Kerstin Allemyr
Sekretær/Prosjektmedarbeider

E-post: Kerstin.Allemyr@nhoservice.no
Direkte: + 47 23 08 86 74
Mobil: + 47 90 55 02 01

VÅRE PRAKTIKANTER

I 2010 startet vi en praktikantordning i NHO Service, primært rettet mot unge, politiske talenter med interesse for næringslivet. Spørsmål knyttet til verdiskaping og reformer for valgfrihet, kvalitet og bærekraftig velferd er sentrale for praktikantenes arbeidsoppgaver. Målet er å skreddersy opplegg og arbeidsoppgaver basert på den enkeltes kompetanse og interesser. Med jevne mellomrom har vi også en ordning med samarbeid og skriveplass til bachelor- og masterstudenter som skriver oppgave.

Fra venstre: Andreas Skulstad, Ida Elisabet Krogstad og Astrid-Therese Theisen.

HØSTEN 2015:

Andreas Skulstad

Andreas Skulstad studerer samfunnsøkonomi ved Universitetet i Oslo på andre året. Han er nestleder i Akershus KrFU og er medlem av KrFUs internasjonale utvalg hvor han blant annet har jobbet med å utvikle KrFUs nye manifest om internasjonal handel.

Han er tidligere deltaker på Civita-akademiet og har engasjert seg i debatten om velferdsstatens bærekraft.

Ida Elisabet Krogstad

Ida Elisabet Krogstad er ansatt som politisk rådgiver i Unge Høyres Landsforbund, hvor hun har hovedansvaret for Høyres Studenter. Hun ble gjenvalgt til sin andre periode i kommunestyret i Ås i høst, og har hatt flere verv i partiet. I år er hun deltager ved Zeroakademiet hvor hun jobber med å finne løsninger på hva politikerne kan gjøre for å øke incentivene for grønne investeringer og miljøvennlig drift i næringslivet. I år vil hun bistå Høyres Studenter programkomité for næringsliv og ønsker å rette fokuset mot en skatte- og avgiftspolitik som gjør det mer gunstig å investere privat kapital i næringsliv fremfor eiendom.

VÅREN 2015:

Astrid-Therese Theisen

Astrid-Therese Theisen er fylkesleder for Kristelig Folkepartis Ungdom i Akershus (KrFU). Hun går Statsvitenskap ved Universitet i Oslo. Som næringspolitisk praktikant, har Astrid-Therese jobbet med spørsmål tilknyttet innovasjon i eldreomsorgen.

3 RINGER I VANNET

Fra venstre: Leif Gunnar Holand, Janne Krohn-Hansen, Ragnhild Friis-Ottessen, Ingeborg Malterud, Kari Eknæs, Odd Are Elvebakken og Paal Haavorsen.

Ringer i Vannet er NHO-fellesskapets strategi for å bidra til å nå målene i delmål 2 i IA-avtalen, om at flere med nedsatt arbeidsevne skal komme i ordinær jobb. Ringer i Vannet er NHOs prosjekt for at flere skal gå fra trygd til jobb, samtidig som bedriftene skal få dekket sitt behov for kompetent arbeidskraft. Ringer i Vannet-strategien tar utgangspunktet i bedriftenes behov for arbeidskraft og hvor tiltaks-bedrifter sørger for å finne egnede kandidater, og følge opp både arbeidssøker og arbeidsgiver tett.

ROS FRA FAFO

Gjennom Ringer i Vannet prøver man å snu perspektivet i inkluderingsarbeidet. Personene kommer inn som ønsket og etterspurt arbeidskraft i bedriftene. FAFO har i en forskningsrapport våren 2015 beskrevet Ringer i Vannet som nyskapende og konkludert med at denne metodikken fører til mer varige ansettelser.

ORGANISERING

Ringer i Vannet del 1 ble avsluttet 30. juni 2015 etter to års drift i regi av NHO Service men hvor den enkelte NHO Region drev hver sine lokale prosjekt med eget styre, økonomi og prosjektleder. Fra 1. august 2015 overtok NHO sentralt Ringer i Vannet og på grunn av ny organisering internt i NHO har NHO Service tatt på seg ansvaret for å drifte RiV på vegne av NHO fellesskapet. NHOs Arbeidsmiljøfond har bevilget et årlig beløp på kr. 7 mill.kr. i første omgang fram til 30. juni 2016, men med føringer om at RiV er NHO sin hovedstrategi for delmål 2 i IA-avtalen.

Staben i RiV er beskrevet i oversikten over bemanning i NHO Service innledningsvis.

Vi har oppnådd gode resultater på de andre delmålene om å redusere sykefraværet, og å få flere eldre arbeidstakere til å stå i jobb. Dette er oppnådd gjennom tett samarbeid mellom partene i arbeidslivet. Vi har stor tro på at vi gjennom Ringer i Vannet kan oppnå bedre resultater på det viktige arbeidet med å inkludere flere i arbeidslivet. Det er viktig for bedriftene, for samfunnet og ikke minst for den enkelte.

Kristin Skogen Lund, Adm. Dir NHO

Styremedlemmer for RiV del 2

- Styreleder, Petter Furulund, NHO Service
- Medlem, Alf Åge Lønne, NHO
- Medlem, Johan-Martin Leikvoll, Bransjeforeningen Attføringsbedrifter
- Observatør, Jan Erik Grundtjernlien, Arbeid- og velferdsdirektoratet
- Observatør, Anne Jensen, NHO Service
- Sekretær, Paal Haavorsen, Prosjektleder

Resultater så langt

- Ca 2000 personer ansatt via RiV i NHOs medlemsbedrifter siste to år
- 597 registrerte rekrutteringsavtaler med NHOs medlemsbedrifter
- 15 kjede-/konsernavtaler (landsdekkende)

Resultatmål for RiV del 2

- 1200 – 1500 ansettelser årlig i hht delmål 2 i IA – avtalen i NHO bedrifter fra tiltaksbedrifter.
- Antall rekrutteringsavtaler: 800 ved utgangen av prosjektåret 2015/2016. Antall kjede/konsernavtaler: 20 ved utgangen av prosjektåret. (14 avtaler til og med juli 2015)

STØTTE FRA MYNDIGHETENE

Arbeids- og sosialdepartementet vil bruke 3 mill. kr. over 2 år på å forske på Ringer i Vannet og hvilken effekt det har.

Barne-, og likestillingsdepartementet har blitt interessert i RiV tenkingen og sammen med NHO ønsker man å innføre «Sandefjord – modellen» ved at tiltaksbedrifter enten driver norskopplæring av fremmedspråklige selv, eller sammen med andre aktører, kombinerer språkopplæring og arbeidstrening i ordinært arbeidsliv. Et eksempel på omdømmebygging og at ringene kan spres til nye samfunnsområder.

RIV-PRISEN

Securitas AS mottok den første Ringer i Vannet-prisen for bedriftens engasjement for å gi flere en ny mulighet i arbeidslivet.

I begrunnelsen heter det:

- Securitas har foretatt flere ansettelser i henhold til Ringer i Vannet sin målsetting og i tråd med delmål 2 i IA-avtalen om å inkludere flere med redusert arbeidsevne i jobb.
- Securitas har en inkluderende rekrutteringspolicy og en bevisst strategi for å ta sosialt ansvar som ivaretar personer med redusert arbeidsevne.
- Securitas har med sine mange lokasjoner vist vilje til å bidra mange steder i landet, og har derfor også et godt potensiale for ytterligere flere ansettelser
- Securitas opererer innen en bransje som er viktig for Ringer i Vannet-strategien

4 VETERANPROSJEKTET

Veteranprosjektet ble etablert etter et initiativ fra NHO Service i 2014. Satsingen letter overgangen fra militærtjeneste til arbeidslivet og fungerer som rekrutteringsmulighet for næringslivet.

Prosjektet er et samarbeid mellom NHO Service og Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner (NVIO), Norske Reserveoffiserers Forbund (NROF), Veteranforbundet SIOPS - skadde i internasjonale operasjoner, Forsvarsstaben ved Veteranavdelingen og Nav. Prosjektet er organisert med styringsgruppe og arbeidsgrupper.

Veteraner, som har en form for belastning som følge av tjenesten, blir knyttet opp mot attføringsbedriftene i NHO Service. De møter et apparat som hvert år sørger for at over 6.000 mennesker kommer ut i ordinært arbeid. Satsingen har mye til felles med Ringer i Vannet. Veteraner uten belastning får bistand fra et skreddersydd opplegg i bemanningsbedriftene Manpower Group, Leading Change og

Adecco. Disse er godt i gang med å bistå veteraner i overgangen fra forsvaret til næringslivet. Planen er at attføringsbedrifter skal ta i bruk en egen metode etter amerikansk modell, men dette har ennå ikke startet opp.

Satsingen ble lansert under Nasjonal Veteran konferanse i Tromsø i 2014 og blir fulgt opp med bidrag til Nasjonale Veteran konferansen i Trondheim i oktober 2015. Veteranprosjektet er utviklet i dialog med Forsvarsstaben og Forsvarsdepartementet, samt gjennom flere arrangement i regi av SIOPS.

NHO Service og Manpower arrangerer jobbsøkertrening for Forsvarets karriereskiftprogram. Dette er kurs som går over to dager. Man vil også i samarbeid med Nav og SIOPS bidra til kurs som er knyttet til Veteraners psykiske helse. Dette er kurs for leger og psykologer.

Generalinspektør i hæren Rune Jakobsen, fagsjef Runar Karlsen fra NHO Service og forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssen under Nasjonal Veteran konferanse i Tromsø i 2014.

5 HVORFOR KOMMER RAPPORTEN NÅ?

Bedriftene i NHO Service har i mange år sett behovet for en løpende statistikk som viser bransjenes produktivitet, omfang, utvikling og betydning for samlet verdiskapning i landet. Derfor har vi siden 2009 laget bransjevisse rapporter som presenterer statistikk og nøkkeltall. Statistikk og Trender 2015 er tredje året vi presenterer dette samlet.

Det foreligger lite offentlig data som sier noe om våre bransjers marked, virke og utvikling. Til grunn for NHOs rapport ligger derfor tilgjengelige regnskapstall for bransjen i 2014 fra Proff Forvalt supplert med spesialbestilte kjøringar fra Statistisk Sentralbyrå, Prognosesenteret og NHO Service sine egne beregninger basert

på innsamlet data fra en representativ andel av bransjenes aktører (våre medlemsbedrifter).

Det å gjennomgå regnskaps- og sysselsettingstallene for de ulike bransjene (NACE-kodene) i Proff og gjøre korrigeringer der det er nødvendig for å få et så riktig bilde av totalmarkedet som mulig er tidkrevende arbeid. Flere bedrifter er feilregistrert, og en rekke bedrifter som er registrert i en NACE har også store deler av omsetningen sin i andre NACER, noe som må splittes etter beste evne manuelt. Til grunn for våre markedsandeler ligger nøkkeltall for medlemsmassen pr 31.12.14. Betrachtinger for de ulike bransjene omhandler perioden 2014 – 3. kvartal 2015.

6 VIKTIGE SEIRE OG NYE UTFORDRINGER

NHO Service har gitt premissene for en viktig debatt i kommunene om samarbeidet med privat sektor i tjenestene kommunene har et ansvar for. Gjennom våre mulighetsstudier for kommunene har vi synliggjort potensialet for økt produktivitet i kommunene. Økt produktivitet i kommunal sektor er avgjørende for å sikre fremtidig bærekraftighet i vår velferdsmodell. Her har medlemmene i NHO Service en viktig rolle å spille. Kommunevalget i 2015 gir oss større utfordringer. Politisk skepsis til samarbeid mellom kommunene og privat sektor er fremdeles en barriere som har høyeste prioritet i vårt næringspolitiske arbeid. Flere kommuner bruker konkurranse som virkemiddel for å fremme kvalitet, innovasjon og kostnadseffektivitet. Utviklingen har gått i riktig retning siden kommunevalget i 2011. Allikevel mener vi at det går for tregt.

Det næringspolitiske arbeidet er rettet mot sentrale og lokale beslutningstagere. Vi gir konkrete råd til kommunene om hvorfor og hvordan de kan samarbeide med private tjenesteleverandører. Samtidig jobber vi mot sentrale beslutningstagere på Stortinget og i regjeringen for å oppnå markedsadgang og bedre rammevilkår for våre medlemmer. I dette arbeidet jobber vi tett med andre deler av NHO-fellesskapet.

For å fremme valgfrihet i kommunene har NHO Service i år bistått Kommunal- og moderniseringsdepartementet i utarbeidelsen av en konkret veileder for innføring av fritt brukervalg i hjemmebaserte tjenester i kommunene. Vi har forventninger til at dette vil fremskynde en positiv utvikling. I årets valgkamp har vi bistått partiene med argumenter og dokumentasjon. Skolering av folkevalgte i kommunene er et nytt satsingsområde for 2015 og 2016.

Et viktig gjennomslag har vært innføring av nøytral merverdiavgift i staten og helseforetakene. Dette vil fjerne et hinder for konkurranse og dermed åpne et nytt marked for våre medlemmer. Dette vil blant annet bety nye muligheter for våre medlemmer som kan levere viktige støttetjenester til helseforetakene. Bedre samarbeid med private tjenesteleverandører i helseforetakene innebærer også bedre utnyttelse av samfunnets ressurser.

Økt produktivitet i kommunal sektor er avgjørende for å sikre fremtidig bærekraftighet i vår velferdsmodell.

---

7 TARIFFOPPGJØRET 2015 - ET MELLOMOPPGJØR

2015 var et mellomoppgjør med sentrale forhandlinger mellom NHO og LO. Partene ble den 26. mars enige om at det ikke skulle gis et generelt tillegg, men et lavlønns tillegg på kr 1,75 per time til arbeidstakere som var omfattet av enkelte overenskomster. For oss gjaldt det Vekteroverenskomsten, Renholdsoverenskomsten, AMB-overenskomsten og Overenskomsten for Parkeringsselskaper. Minstelønnssatsene, normallønnssatsene og personlige lønninger i disse overenskomstene ble forhøyet tilsvarende.

Som følge av våre tariffavtalers garantibestemmelser ble det fra 1. mai også gitt et garantitillegg på hhv. kr 3,60 til arbeidstakere på Renholdsoverenskomsten, kr 4,01 til arbeidstakere på Overenskomsten for Tunell-, bom- og bruselskaper og kr 3,66 til arbeidstakere på Overenskomsten for Parkeringsselskaper.

For minstelønnsavtalene, AMB-overenskomsten, Service og vedlikeholdsoverenskomsten, 453-avtalen, Overenskomsten for Parkeringsselskaper og Pleie- og omsorgsoverenskomstene, skulle det i tillegg gjennomføres lokale forhandlinger. Eventuelle lokale tillegg skulle gis på grunnlag av den enkelte bedrifts økonomiske virkelighet, dvs bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurranseevne.

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, anslås årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området til 2,7 prosent i 2015. Rammen er basert på 1 prosentpoeng overheng i LO-NHO-området, 0,3 prosentpoeng bidrag fra tariff tillegg i LO-NHO-området og 1,3 prosentpoeng overheng for industrifunksjonærer. Partene har i utarbeidelsen av anslaget for lønnsrammen forsøkt å ta tilstrekkelig hensyn til de økonomiske utsiktene og behovet for omstilling.

8 KONJUNKTURUTVIKLINGEN

BLANDET BILDE INTERNASJONALT

Internasjonalt er det makroøkonomiske bildet noe blandet. USA og Storbritannia er inne i en moderat høykonjunktur og avtagende arbeidsledighet. Veksten i eurosonen har foreløpig uteblitt. Variasjonen mellom medlemslandene er imidlertid stor. Pengepolitikken i eurosonen er nå svært ekspansiv. Styringsrentene er nær null og den europeiske sentralbanken startet i mars et omfattende program for kvantitative lettelser. Foreløpig ser de realøkonomiske effektene av dette programmet begrensede ut. Fremover forventer vi at veksten i Europa vil øke. Styrket kostnadsmessig konkurranseevne i forhold til land utenfor valutaunionen vil trolig øke eksporten. En bedret budsjettbalanse i både husholdnings- og offentlig sektor vil trolig øke etterspørselen. Denne utviklingen vil være gunstig for norsk næringsliv, i og med at om lag 8 av 10 norske eksportvarer går til det europeiske markedet.

I den fremvoksende økonomien er veksten avtagende. Brasil og Russland eksporterer mye olje, og en lavere oljepris har redusert både offentlige og private inntekter. I Russland virker også handelsrestriksjonene negativt på den økonomiske veksten. I Kina har veksten vært avtagende under en lengre periode. På sensommeren har det også vært store svingninger i finansmarkedene. Foreløpig ser den finansielle uroen ikke ut til å medføre store realøkonomiske kostnader. Ustabile finansmarkeder utgjør en nedsiderisiko for

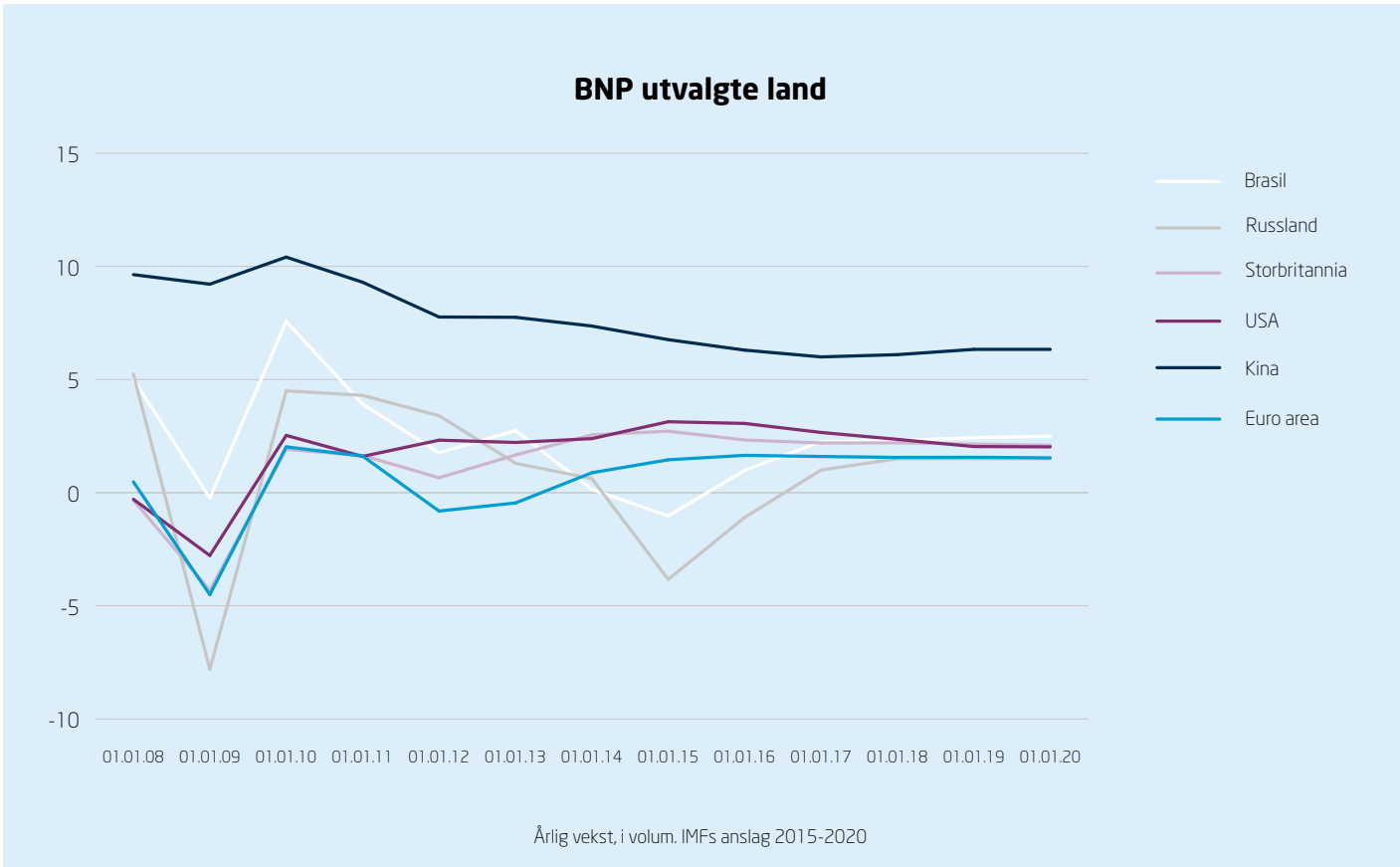
vekstbildet i norsk økonomi. Kina er en stor importør av råvarer. Lavere etterspørsel fra Kina vil redusere de globale råvareprisene, noe som vil redusere lønnsomheten av norsk eksport.

NORSK ØKONOMI - LAVKONJUNKTUR OGSÅ I 2016

Norsk økonomi har de siste fire kvartalene vært inne i en klar lavkonjunktur. Avtagende etterspørsel i petroleumsrettet næringsvirksomhet er hovedårsaken til denne utviklingen. Handlingsrom i pengepolitikken, solide offentlige finanser og svekket kronekurs vil trolig bidra til at veksten i norsk økonomi vil holde seg positiv gjennom lavkonjunkturen.

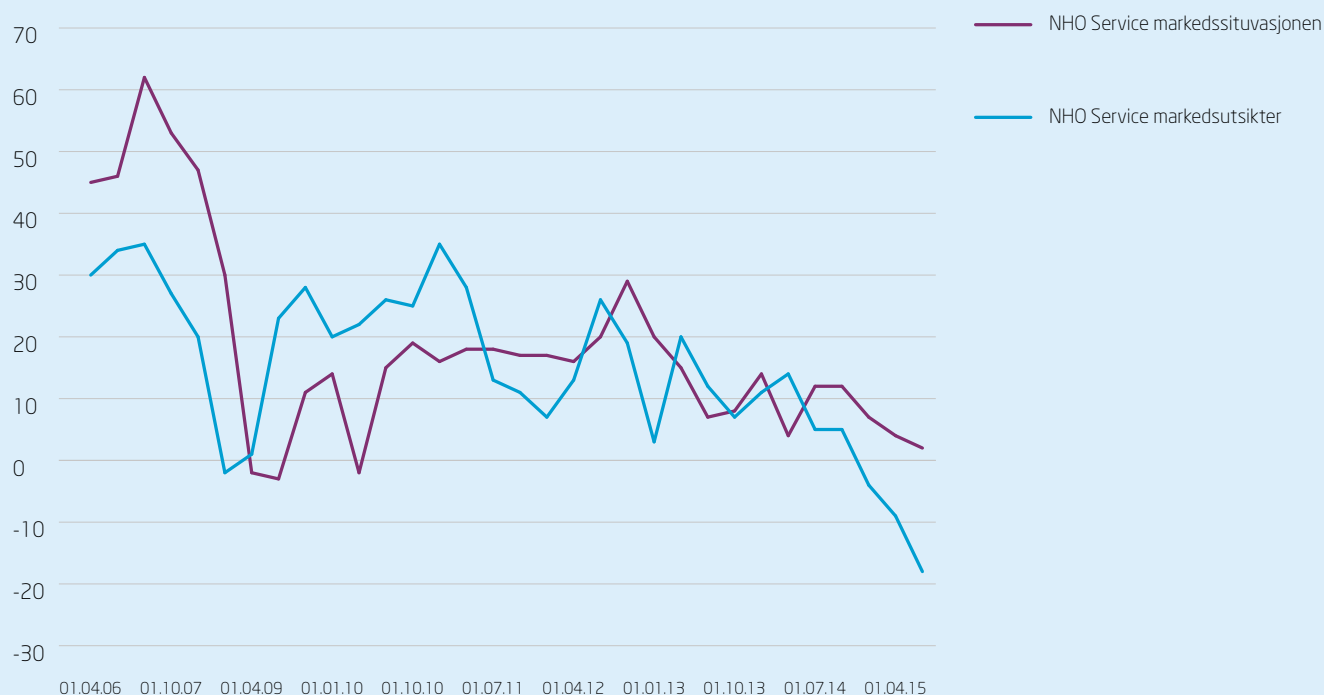
Petroleumsinvesteringene nådde en foreløpig topp ved årsskiftet 2013/2014. Investeringsaktiviteten avtok før oljeprisen begynte å falle. Fra sommeren 2014 og frem til årsskiftet ble oljeprisen om lag halvert. Terminprisene antyder at oljeprisen skal øke fra dagens nivå på om lag 50 dollar fatet til omkring 70 dollar fatet ved utgangen av 2017. Dette er imidlertid langt unna prisnivået på 100-110 dollar fatet i perioden med sterk investeringsvekst på norsk sokkel. Oljeprisreduksjonen påvirker norsk økonomi på flere måter.

For det første reduserer det investeringene på norsk sokkel. Redusert lønnsomhet hos oljeselskapene reduserer investeringsaktiviteten. Lønnsomheten av å bygge ut nye felt reduseres også. Flere planlagte utbygginger i Barentshavet er allerede skjøvet ut i tid. For det andre

NHO Service

Markedsstussuasjonen og markedsutsikter. Indeks. Differanse mellom andel bedrifter i NHO Service som er positive og negative.

påvirker det veksten i husholdningenes inntekter. Etterspørselen etter arbeidskraft i petroleumssektoren reduserte tilgangen på arbeidskraft i økonomien, noe som igjen reduserte arbeidsledigheten og økte lønnsveksten. Dette førte isolert sett også til økt privat konsum, noe som økte aktivitetsnivået i økonomien ytterligere. Denne effekten har nå skiftet fortegn. På lang sikt vil også en lavere oljepris redusere overføringene til statens pensjonsfond – utland.

Eksporten av tradisjonelle varer vokste i første halvår med 5 prosent, målt i årlig rate. Hovedårsaken til dette er bedringen av den kostnadmessige konkurranseevnen, som igjen er en konsekvens av kronesvekkelsen. Kronen har svekket seg som en følge av oljeprisreduksjonen. Moderate lønnsoppgjør har også bidratt. Fremover forventer vi at fastlandseksporten vil fortsette å vokse raskere enn fastlandsøkonomien. I tillegg til forbedringen i den kostnadmessige konkurranseevnen vil også økt etterspørselsvekst i Europa øke fastlandseksporten.

Husholdningenes etterspørsel etter varer og tjenester har hittil i år vokst raskere enn hva det øvrige realøkonomiske bilde skulle tilsi. En konsekvens av dette er at boligprisene har fortsatt å øke fra et høyt nivå. Økt verdi på husholdningenes formue virker positivt på konsumveksten. Et lavere rentenivå har trolig virket stimulerende på både boligpriser og konsumet. Fremover forventer vi at konsumveksten vil avta. Det er flere grunner til dette. Konsumet følger i stor grad veksten i husholdningenes disponible inntekter. Utsikter til

lavere lønnsvekst vil virke dempende på konsumveksten. Et mindre stramt arbeidsmarked vil trolig bidra til at husholdningene øker sparingen på grunn av økt usikkerhet rundt fremtidige inntekter. På kort sikt vil trolig også økte importpriser redusere husholdningenes kjøpekraft.

Tjenestesektoren er konjunktursensitiv. Tall fra næringslivets økonomibarometer viser at markedsstussuasjonen blant medlemsbedriftene i NHO Service gradvis har avtatt de siste fire kvartalene. Redusert vekst i innenlandsk etterspørsel slår ikke umentet ut i et lavere aktivitetsnivå også hos servicebedriftene. Bedriftene anslår også at veksten blir lavere til neste år sammenlignet med i år. Dette stemmer godt overens med det øvrige konjunkturbildet. Lavkonjunkturerne kan trolig bli noe kraftigere i servicebransjen sammenlignet med resten av økonomien. Det kommer av at det for de fleste bedrifter er lettere å kutte serviceutgiftene sammenlignet med andre utgifter.

Lavkonjunkturerne blir trolig forholdsvis langvarig. NHOs anslag for norsk økonomi antyder at veksten i fastlandsøkonomien vil komme tilbake til den langsiktige trendveksten i løpet av 2017. Utover i prognoseperioden blir de negative impulsene fra oljebransjen gradvis svakere. Bedrede internasjonale konjunkturer vil også bidra til økt eksportvekst. Bedriftsinvesteringene vil også bidra positivt mot slutten av prognoseperioden. Perioden med oljedrevet økonomisk vekst er imidlertid over.

9 UTVIKLINGEN I ARBEIDSMARKEDET

Norsk økonomi har vist en omstillingsdyktig og produktiv utvikling de siste 40 årene. I samme periode har den norske næringsstrukturen endret karakter. Økt produktivitet har endret sammensetningen av sysselsettingen. Det jobber færre i primær- og sekundærnæringer selv om næringene kan produsere det samme (eller mer) enn tidligere. Den frigjorte arbeidskraften har over tid økt sysselsettingen i tertiærnæringer.

I perioden har offentlig sektor stadig utgjort en større del av samlet sysselsetting i Norge. Veksten har vært størst i kommunal sektor. Innen helse- og sosialtjenester er trenden motsatt. Siden år 2000 har private aktører innen helse og sosialtjenester økt sin sysselsettingsandel med 3 prosentpoeng. I 2014 utgjorde privat sektor om lag 26 prosent av alle sysselsatte i næringsgruppen helse- og sosialtjenester. Dette utgjorde 135 000 personer.

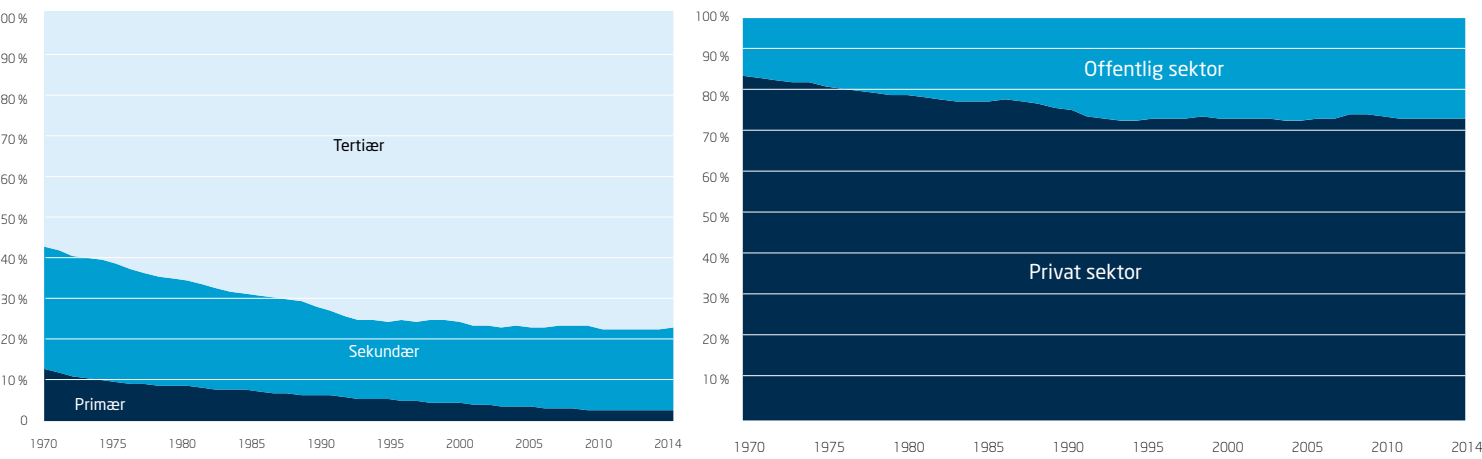
Et viktig bidrag til den vellykkede omstillingen i norsk økonomi er økt kvinneandel i yrkeslivet. Sysselsettingsandelen blant norske kvinner i alderen 25 – 54 år har økt fra om lag 50 prosent i 1970 til over 80 prosent i 2014. I 'servicerelaterte næringer'¹ har sysselsettingsutviklingen etter finanskrisen vært relativt stabil med en vekst på om lag 2,5 prosent. Imidlertid har veksten avtatt i 2014. Det er hovedsakelig kvinner som står for sysselsettingsveksten i næringen. På tross av den positive sysselsettingsutviklingen blant kvinner er andelen på deltid fortsatt høy. Arbeidstidspotensialet er derfor enda større og vil øke i takt med økt utdanning og endrede normer.

Den største endringen i det norske arbeidsmarkedet i senere tid er arbeidsmigrasjonen fra EØS-området, særlig etter utvidelsen i 2004.

Norge har vært et attraktivt tilflyttingsland, både før og etter finanskrisen. I perioden 2008 – 2014 økte antall sysselsatte innvandrere med om lag 140 000 personer. I samme periode ble antall sysselsatte eksklusive innvandrere redusert med om lag 15 000 personer. I utgangen av fjerde kvartal 2014 utgjorde de sysselsatte innvandrerne om lag 17 prosent av totalt antall sysselsatte i Norge. I næringsgruppen helse- og sosialtjenester utgjør arbeidsinnvandrere 13,5 prosent av sysselsatte i alt. Forretningsmessig tjenesteyting er en av de næringene med høyest andel sysselsatte innvandrere. Herunder har utleie av arbeidskraft en andel på 57 prosent og rengjøringsvirksomheter har 64 prosent sysselsatte arbeidsinnvandrere. I tillegg til bosatte arbeidsinnvandrere kommer personer på korttidsopphold og grensependlere som ikke er registrert i folkeregisteret. Samlet sett står bosatte innvandrere og arbeidstakere på korttidsopphold for om lag tre firedeler av sysselsettingsveksten siden 2004 og frem til i dag.

Fri flyt av arbeidskraft i EØS-området har uten tvil vært en viktig bidragsyter til sysselsettingsveksten i Norge. Enkelte næringer har særlig kunnet nyte godt av det nye arbeidstilbudet. Det er imidlertid grunn til å være oppmerksom på utviklingen. For det første er veksten i arbeidsinnvandrere særlig konsentrert rundt enkelte

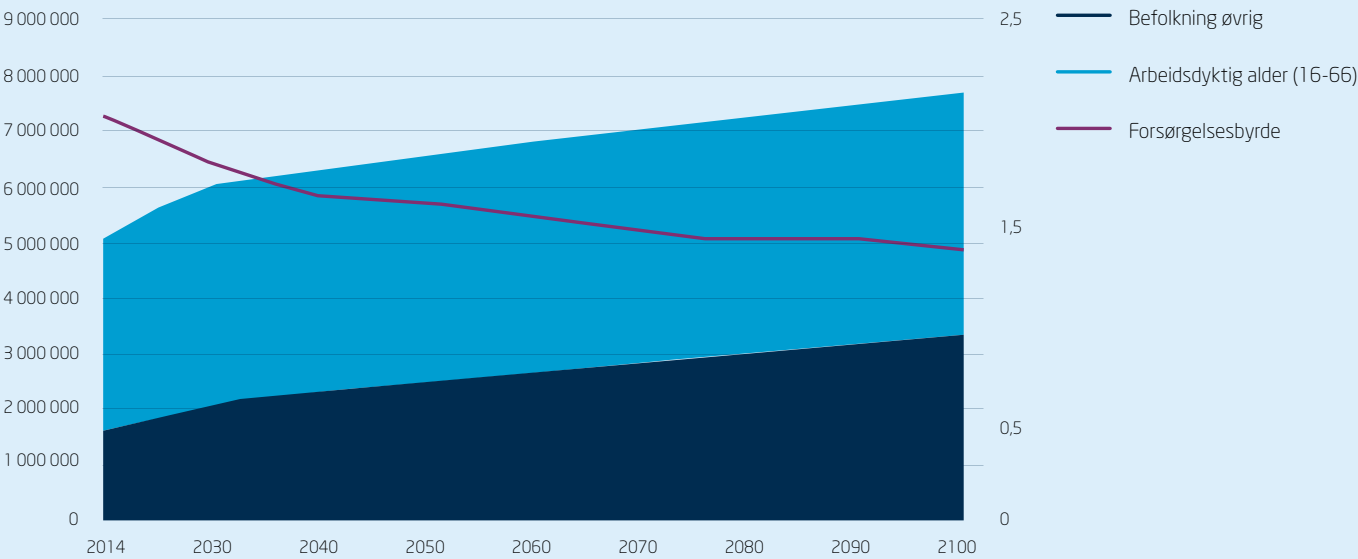
Fordeling av sysselsettingen på ulike næringer og privat og offentlig sektor

Figur 9.1: Fordeling av sysselsettingen på ulike næringer og privat og offentlig sektor. (Kilde: SSB 2015)

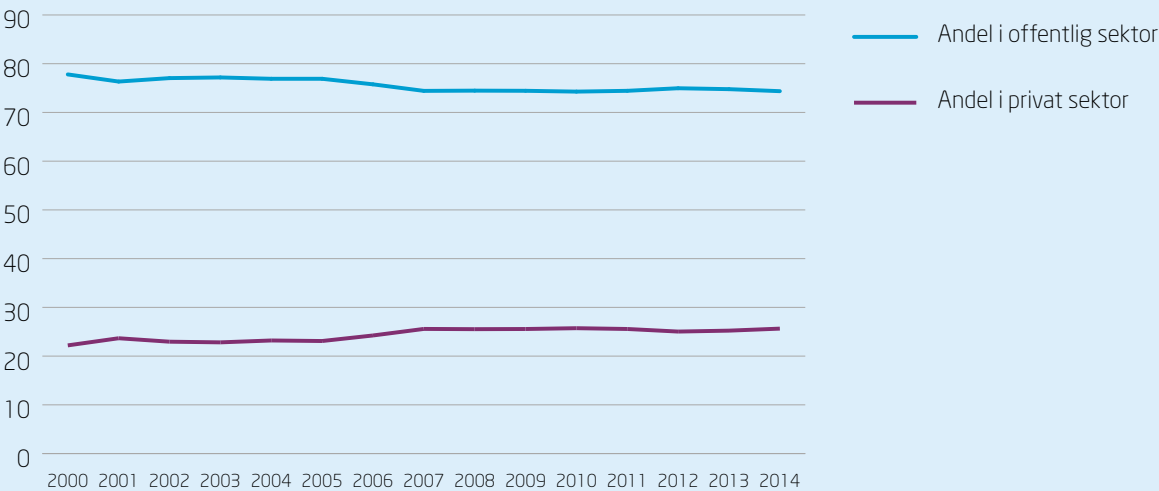
¹ Servicerelaterte næringer er Forretningsmessig tjenesteyting og helse- og sosialtjenester.

Befolkningsframskriving og forsørgelsesbyrde

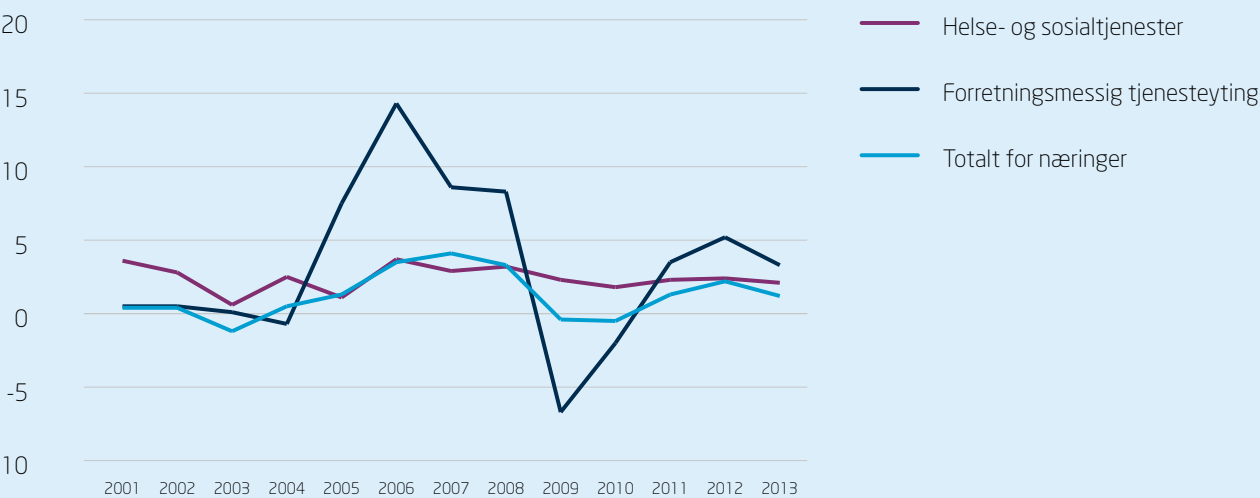
Figur 9.2: Befolkningsframskriving og forsørgelsesbyrde

Sysselsatte i helse- og sosialtjenester fordelt på privat og offentlig sektor

Figur 9.3: Sysselsatte i helse- og sosialtjenester fordelt på privat og offentlig sektor (SSB 2015)

Årlig endring i sysselsatte for utvalgte næringer

Figur 9.4: Årlig endring i sysselsatte for utvalgte næringer (SSB 2014)

Antall arbeidsledige er i dag lavere enn i 2001 for yrkesgruppene helse, pleie og omsorg samt servicearbeid.

næringer. Dette betyr at innvandrerne i all hovedsak besitter samme type kompetanse. Omstillingsevnen blant de nye arbeidstakerne er svakere og har lavere humankapital. På sikt kan konsekvensen bli fallende produksjon per arbeider.

Gjennomsnittlig arbeidstid har siden 1970-tallet blitt kraftig redusert. I samme tidsrom har antall sysselsatte økt, hovedsakelig på grunn av kvinners inntog i yrkeslivet. Andelen av befolkningen som står i arbeid er i Europa-toppen. Når det gjelder antall timer per sysselsatt befinner vi oss i motsatt ende og har en av Europas laveste nivå. Bærekraften av velferdsstaten avhenger av høy yrkesdeltakelse, høy produktivitet og arbeidstid. De siste fem årene har sysselsettingsandelen vært fallende. Årsaken er sterkere befolkningsvekst enn vekst i sysselsatte. Antall år i arbeid er også redusert som følge av lengre studietid og tidligere pensjon. Utviklingen i arbeidsmarkedet er urovekkende med tanke på fremtidig velstandsutvikling.

I løpet av 2000-tallet og frem til i dag har Norge i snitt hatt en sysselsettingsvekst over trendveksten, særlig på grunn av arbeidsinnvandring. Som vist i figur 9.3 er det klare ulikheter i sysselsettingsutviklingen. Utviklingen i næringsgruppen forretningsmessig tjenesteyting er i stor grad avhengig av konjunktursituasjonen.

Frem til 2008 var det sterk vekst og lå godt over total sysselsettingsvekst. I følge SSB årlige nasjonalregnskap ble det i 2009, i kjølvannet av finanskrisen, 6,7 prosent færre sysselsatte. Forløpet i helse- og sosialtjenester følger i større grad den generelle utviklingen i arbeidsmarkedet. Variasjonene er mindre og gjenspeiler en næring som i liten grad er konjunkturutsatt. Likevel ble det i 2014 noe færre sysselsatte i næringsgruppen helse og sosialtjenester.

I følge Næringslivets Økonomibarometer venter NHO Service bedriftene en samlet sysselsettingsvekst på 0,9 prosent i 2016. Flere av NHO-bedriftene er mer moderat i sine prognoser på arbeidsmarkedet. NHO totalt forventer en sysselsettingsvekst på 0,5 prosent neste år.

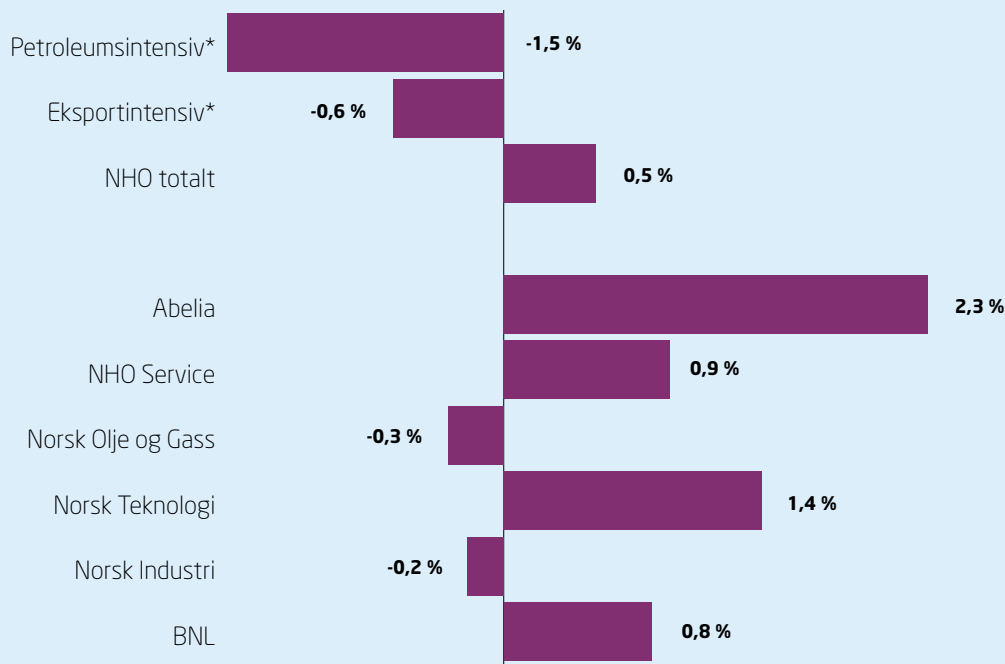
Arbeidsledigheten har fra 2001 og frem til 2014 holdt seg relativt stabil og lav. I første halvår i 2015 har imidlertid arbeidsledigheten økt og er om lag 4,3 prosent målt i arbeidskraftsundersøkelsen til SSB. Dette utgjør om lag 122 000 personer. Til sammenlikning er det om lag 80 000 registrerte ledige hos Nav. Det er personer med yrkesbakgrunn fra ingeniør og IKT som har hatt prosentvis sterkst vekst. Økningen må sees i sammenheng med nedbemanning i olje og oljerelaterte næringer.

Ledighetsøkningen blant personer med bakgrunn fra helse, pleie og omsorg samt servicearbeid har økt moderat siden finanskrisen og frem til i dag. Antall arbeidsledige er i dag lavere enn i 2001 for yrkesgruppene helse, pleie og omsorg samt servicearbeid. Målt i antall utgjør personer med yrkesbakgrunn fra bygg og anlegg samt industriarbeid den største gruppen.

På sikt er det grunn til å tro at behovet for arbeidskraft innen helse- og omsorgstjenester vil øke. Årsaken er endret demografi med en eldre befolkning. Samtidig vil forsørgelsesbyrden, (antall personer i yrkesaktiv alder (16 – 66 år) per personer som er yngre enn 15 år eller eldre enn 67 år) øke. En økning i forsørgelsesbyrden innebærer at det er relativt sett færre som bidrar til inntektsgivende arbeid. Alt annet likt vil dette medføre lavere nivå på BNP per innbygger. Imidlertid kan økt produktivitet og teknologi motvirke dette. Utfordringen på lang sikt er å opprettholde produksjonen og velferden.

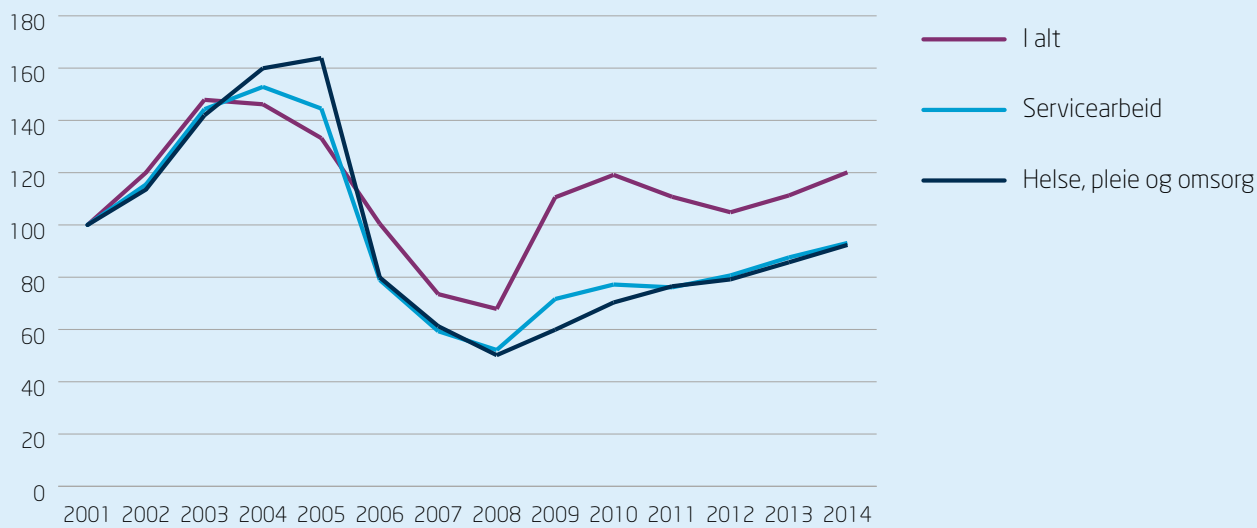

Syssetlingsanslag 2016

Figur 9.5: Forventet prosentvis vekst i nyansettelser (Kilde: NHO)

Ledighetsutvikling

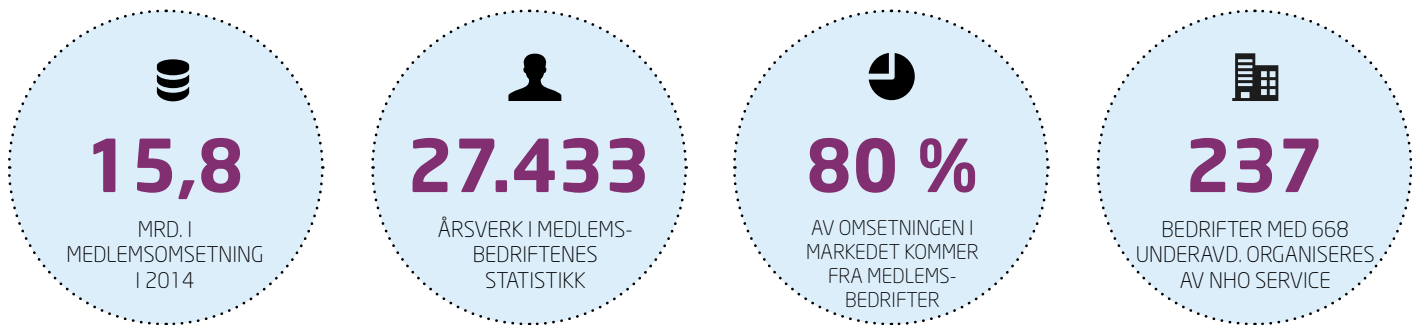
Figur 9.6: Antall registrerte arbeidsledige (Kilde: Nav)

10

BEMANNING

NØKKELTALL OM BEMANNINGSBRANSJEN

Bemanningsbransjen dekker næringslivets fleksible personell-behov. Er det mangel på arbeidskraft stiger etterspørselen. Øker arbeidsledigheten går etterspørselen ned. Bemanningsbransjens statistikk fungerer dermed som et barometer som synliggjør utviklingen i arbeidslivet. En bemanningsbedrift driver normalt utleie av arbeidskraft og rekruttering som hovednæring. Andre typiske virksomhetsområder er outsourcing og omstillingstjenester. Et ansettelsesforhold kjennetegnes av tre-partsrelasjonen: Bemanningsbedrift–Arbeidstaker/ Bemanningsbedrift-Kunde/ Kunde-Arbeidstaker.

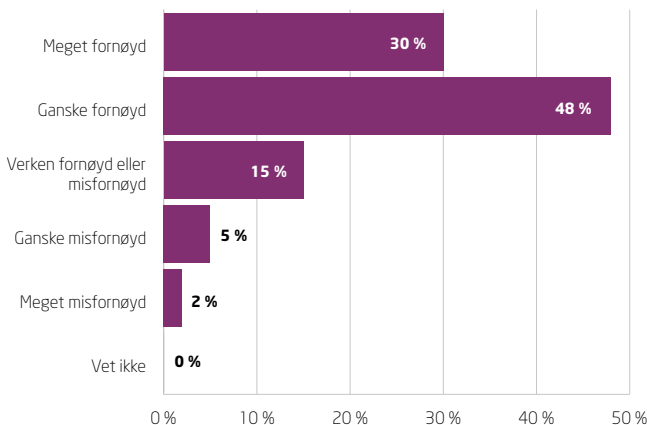
Marked – nøkkeltall:

- Bemanningsbransjen er NHO Service sin største bransje med en omsetning på 15,8 milliarder i 2014.
- NHO Service representerer 237 virksomheter som står for 668 enkeltmedlemmer i NHO Service. Disse utgjorde ca. 80 % av omsetningen blant norske bemanningsvirksomheter.
- I løpet av 2014 skaffet bemanningsbransjen arbeid til mer enn 80.000 personer.
- Bemanningsbransjen utfakturerte 43,5 millioner timer i 2014.

Det var mellom 600 og 800 norske bedrifter som leverte bemanningstjenester i 2014. Ser man på SSB sine tall vil man se at tallene der er noe større. Imidlertid inngår der en rekke virksomheter uten ansatte og uten aktivitet. De fleste er svært små aktører, gjerne med kun en ansatt. Det er også en kjent sak at en rekke utenlandske virksomheter leverer bemanningstjenester på det norske markedet. Disse inngår heller ikke i våre tall. På enkelte områder er det en uklar grense mellom bemanningsvirksomhet og konsulenttjenester. 17 selskaper hadde en markedsandel på over 1 %. Til sammen er markedsandelen til de 17 største aktørene 78 %.

Bemanningsbransjen måler hvor mange prosent av årsverkene i Norge som ytes gjennom bransjen. Det er store regionale variasjoner. Oslo er markedet med den klart høyeste penetrasjon. Mens prosentandelen av årsverkene som ble ytt gjennom bransjen på landsbasis steg fra 1% i 1. kvartal 2015 til 1,2 % i 2. kvartal 2015, steg penetrasjonsgraden i Oslo fra 2 til 2,3 %. Ser man utviklingen av penetrasjonsgraden på landsbasis over tid, ser man at den har ligget ganske flatt rundt 1 % siden 2004. Utviklingen i bemanningsbransjen er proporsjonal med utviklingen i arbeidsmarkedet for øvrig. Jo flere årsverk som ytes på landsbasis, jo flere årsverk ytes gjennom bransjen.

Undersøkelse utleid medarbeider

Figur 10.1: I det store og hele – hvor fornøyd er du med innholdet i ditt arbeid som utleid medarbeider? (n=1953) Kilde: NHO Service 2013.

SYSSELSETTING

Årsstatistikken for bemanningsbransjen viser at mer enn 80 000 personer fikk jobb gjennom bemanningsbransjen i 2014. De utførte i underkant av 25 000 årsverk, noe som viser at gjennomsnittlig tid man arbeidet i bransjen var 4 måneder. Det var en liten overvekt av menn i bransjen (53 %) og 64 % av de ansatte var yngre enn 35 år samtidig som 6 % var mer enn 54 år.

Bemanningsbransjens medarbeiderundersøkelse fra 2012/2013 viser at den viktigste begrunnelse for å ta jobb i bemanningsbransjen er at den er en god inngangsport til arbeidslivet. Faktisk var det store flertall av dem som begynte å arbeide i bransjen i 2012 arbeidsledige eller studenter.

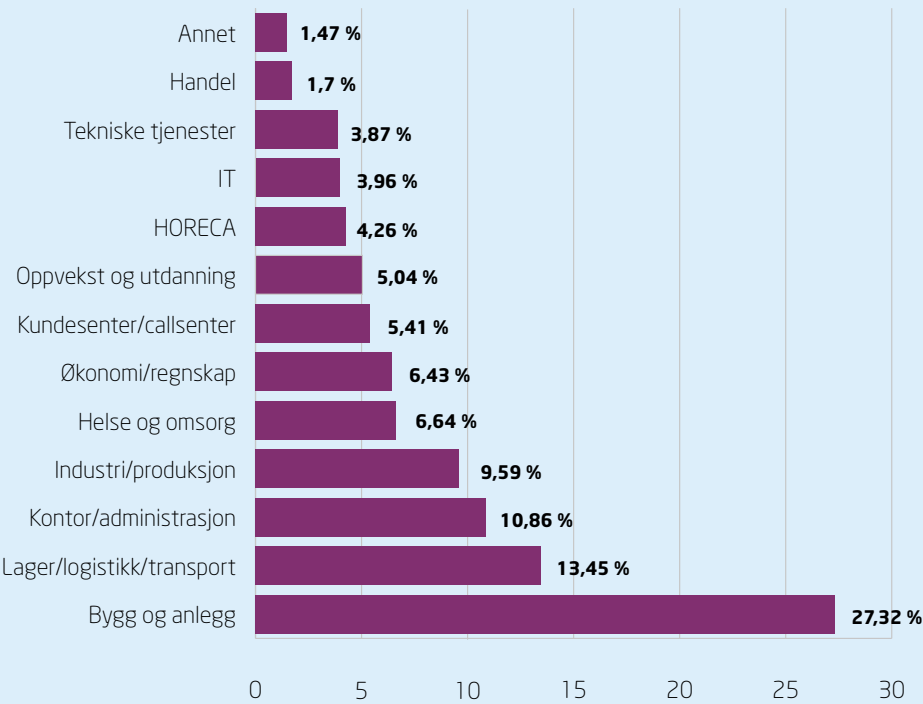
Når den gjennomsnittlige tiden man jobbet i bransjen er lav er dette fordi de ansatte i stor grad bruker oppdraget som et springbrett til annen jobb – enten ved at man får vist seg fram for aktuelle arbeids-

givere eller at man får praksis som gjør at man lettere kommer i betraktning andre steder. Tilbakemeldingen fra 78 % av de ansatte i bransjen er at man trives. De fleste ville også råde familie og venner til å søke jobb i bransjen.

Blant de ansatte i norske bemanningsbedrifter hadde 59 % norsk statsborgerskap. 33 % kom fra EU/EØS området. Av disse var ca. halvparten fra Skandinavia.

Etter lovendringer i 2000 kan bemanningsbransjen levere personell på alle yrkesområder. I bransjestatistikken er dette grovoppdelt i 13 områder. I 2014 var forholdet mellom bransjene som følger:

Fordeling av personell

Figur 10.2: Fordelingen av levert personell på alle yrkesområder (Kilde: NHO Service 2015.)

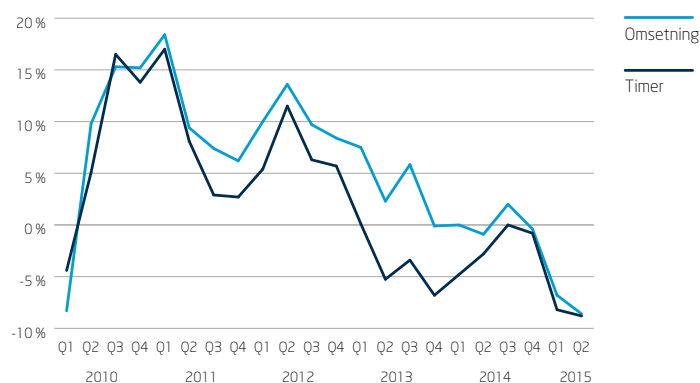
TØFFE TIDER FOR BRANSJEN

Mellom 2013 og 2015 har det vært et krevende marked for norsk bemanningsbransje. Først skjedde en svekkelse av markedet på grunn av høyere priser knyttet til innføringen av likebehandlingsprinsippet. Da markedet var i ferd med å stabilisere seg igjen for bemanningsbransjen i 2014 sank oljeprisene og avkjølingen av norsk økonomi begynte. Nedgangen i bemanningsbransjen fortsatte dermed og vi har nå hatt 10 kvartaler på rad hvor det har vært nedgang i bransjen sett i forhold til samme tidspunkt året før.

Det er likevel viktig å understreke at etterspørselen etter bransjens tjenester generelt fortsatt er stor og at hovedgrunnen til at bransjens marked har svekket seg i 2014 og første del av 2015 er svakere økonomisk utvikling i Norge, økt arbeidsledighet og ikke minst lavere investeringer i oljesektoren. Dette kan man se av at prosentandel av norske årsverk som ytes gjennom bemanningsbransjen har holdt seg ganske stabilt.

Utviklingen vi ser i bemanningsbransjen dermed er en konsekvens av at bemanningsbransjen er et speil på utviklingen i norsk økonomi. Grunnlaget for bemanningsbransjen er variasjon i etterspørsel og konjunkturedringer. Man er derfor vant til å omstille seg i forhold til både vanskelige og gode tider. At man har den fleksibilitet som bemanningsbransjen skaper gjør omstillingen av hele arbeidsmarkedet mindre smertefullt, og det er bare å håpe på at de utfordringer norsk økonomi nå er inne i, vil bli kortvarig.

Prosentvis utvikling timer og omsetning

Figur 10.3: Prosentvis utvikling fra samme periode året før i timer og omsetning. Avstanden mellom kurvene indikerer kostnadsutviklingen. Så lenge omsetningskurven er øverst vil det være økning fra året før (Kilde: NHO Service 2015).

I 2. kvartal 2014 sank omsetningen med 0,9 % mens antall timer sank med 2,8 %. Avstanden i utvikling er dermed nå så lav at det ikke er tale om reell prisvekst fra 2. kvartal i 2013 til 2. kvartal i år utover ordinær inflasjon.

RAMMEVILKÅR FOR BRANSJEN

At det ville komme en nedgang som følge av implementering av nytt regelverk var ventet. Det er dog liten tvil om at det fortsatt vil være behov for den fleksibilitet i arbeidslivet som bemanningsbransjen kan tilføre.

Ved implementering av vikarbyrådirektivet sommeren 2012 ble det vedtatt en rekke nye bestemmelser som har betydning for bemanningsbransjen. Det viktigste var innføringen av likebehandlingsprinsippet. Det innebærer at utleid personell fra bemanningsbransjen, på de fleste felt, skal ha rett til samme lønns- og arbeidsvilkår som de ville hatt om de hadde vært direkte ansatt hos kunden for å utføre tilsvarende arbeidsoppgaver. Reglene følger av et EU-direktiv og trådte i kraft 1. januar 2013. Ved siden av dette ble det vedtatt innføring av solidaransvar for bemanningsbransjens kunder for oppfyllelse av likebehandlingsprinsippet på lønn.

NHO Service og medlemsbedriftene har gjort en betydelig innsats for at det nye regelverket skal fungere. Regelverket skaper dog et stort administrativt press på bedriftene. NHO Service har bistått bedriftene gjennom kurs, informasjon og juridisk bistand. Bedriftene har håndtert de nye rammevilkårene, men man opplever fremdeles en høy grad av usikkerhet rundt tolkningen av reglene. Særlig gjelder dette kollisjon mellom likebehandlingsprinsippet og tariffavtaler.

Som følge av tariffoppgjøret i 2012 og implementeringen av vikarbyrådirektivet ble prinsippavtalen mellom NHO og LO vedrørende bemanningsbransjen sagt opp av LO. Konsekvensen er at bransjen ikke lenger har en egen tariffavtale og at andres tariffavtaler kan gjøres gjeldende for våre bedrifter. Dette er ikke en ønsket utvikling og det skaper en del usikkerhet i bransjen.

Flere bemanningsbedrifter er bundet av tariffavtaler, men det har skapt problemer at det i Norge, ulikt andre land i Europa som det er naturlig å sammenlikne seg med, ikke er gjort bruk av unntaksmuligheten fra likebehandlingsprinsippet for tariffavtaler.

Regjeringen har i 2015 vedtatt forskrift om å innføre unntak fra likebehandlingsprinsippet for bemanningsbedrifter med tariffavtale. Dette er gledelig og vi håper at dette vil bidra til å løse de uklarheter som frem til i dag har foreligget i møtet mellom tariffsystemet og likebehandlingsprinsippet, to systemer med samme formål; å sikre ansatte anstendige lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere.

MEDLEMSUTVIKLING

Nye rammevilkår og usikkerhet i bransjen har styrket fokuset på verdien av å være organisert i en arbeidsgiverforening. Som arbeidsgiverorganisasjon for bemanningsbransjen har NHO Service fått en rekke nye medlemmer i løpet av det siste året.

Detaljerte rapporter om bemanningsbransjen kan lastes ned på www.bemanningsbransjen.no

MAALFRID BRATH

KONSERNISJEF, MANPOWERGROUP

Antall ansatte: 450. Omsetning i året: 3,4 mrd. NOK

Markedet er naturlig nok svært preget av fallet i oljeprisen. Dette har fått direkte konsekvenser for driften på Vestlandet, der det har vært kraftig nedbemanning i mange bedrifter direkte relatert til oljebransjen. Vi har også sett smitteeffekt til andre bransjer på Vestlandet.

Bemanningsbransjen er en indikator på hvordan temperaturen i arbeidsmarkedet er. Vi har selvsagt merket en nedgang i etterspørselen etter våre tjenester. Vi forventer ikke noen snarlig bedring i 2016.

Det er fortsatt god etterspørsel etter medarbeidere i en del bransjer. Bank og finanssektoren er et eksempel. Bygg og anlegg er foreløpig litt avventende, men med positive utsikter fremover.

En utfordring for vår bransje er at vi ikke får annerkjennelse for den rollen vi har i arbeidsmarkedet. Vi åpner dører for utrolig mange mennesker hver eneste dag. Veldig mange mennesker får en mulighet som de ellers ikke hadde fått, takket være oss. I dagens krevende arbeidsmarked burde politikere i større grad samarbeide med bemanningsbransjen både for å få flere arbeidsledige ut i arbeid, samtidig som vi kan bidra i integrering av våre nye landsmenn.

Maalfrid Brath i ManpowerGroup

Per Christian Johansen i Centric (Nordic AS)

PER CHRISTIAN JOHANSEN

ADM. DIR, CENTRIC (NORDIC AS)

Antall ansatte i Norge: 70. Omsetning i året: 540 mill. NOK

I bemanningsbransjen fortsatte trenden fra 2014 og ga en nedgang i volum innenfor de fleste av våre forretningsområder.

1. halvår 2015 har Centric gått noe ned i volum, men vi har økt marginene på de fleste områder i forhold til 2014. Vi har også bedret «bunnlinja» betydelig sammenliknet med fjoråret. Fagområdene økonomi, helse og IT har en positiv trend/ utvikling hos oss, mens vi har større utfordringer på området kontor og administrasjon.

I 2016 vil fagområdet helse, økonomi og IT trolig få den beste utviklingen for oss sammenliknet med året før.

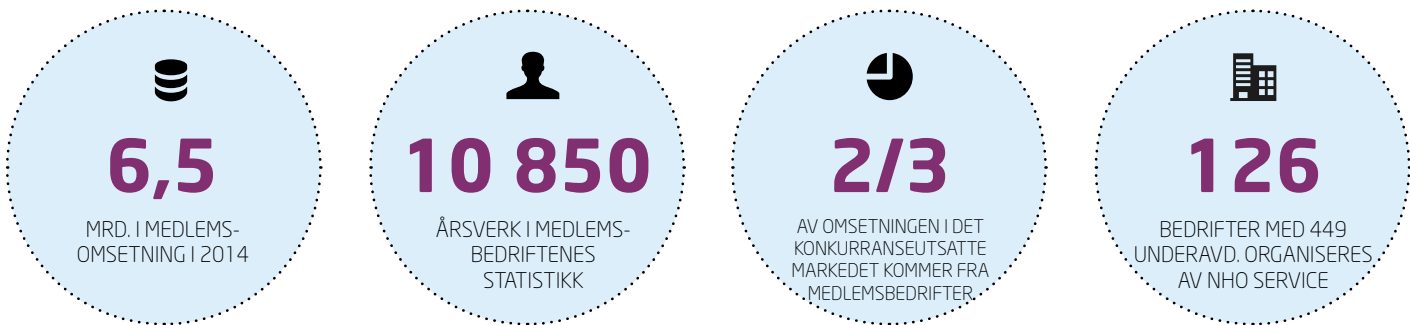
Bransjens største utfordring er at det sannsynligvis fortsatt vil være en nedgang i volum kombinert med et økt antall aktører. Prisdumping fra mange aktører gjør at det generelle marginnivået i bransjen er problematisk.

11

RENHOLD

NØKKELTALL OM RENHOLDSBRANSJEN

Marked – nøkkeltall

- Markedets totale verdi er på ca. 21 mrd. kr, dette deles mellom private og offentlige aktører.
- Totalareal vaskbar flate i næringsbygg er beregnet til 108 millioner kvm. av et samlet nasjonalt brutto areal på 132 millioner kvm. Av dette har den private renholdsbransjen ansvar for å forvalte 67 millioner kvadratmeter med gulvareal.
- 47 % av totalmarkedet er konkurranseutsatt, hvilket utgjør det reelle markedet med en verdi på 10 milliarder kroner.
- Renholdsbransjen i NHO Service hadde 10.850 årsverk sysselsatt og en samlet omsetning på 6,5 mrd. kr. i 2014, dette tilsvarer en markedsandel på 65 % av det reelle/konkurranseutsatte markedet på 10 milliarder kroner.

Offentlig sektor kjøper renhold for ca. 921 millioner kroner, Privat sektor kjøper renhold for 8,3 milliarder kr. Til sammen har offentlige og private aktører renhold i egenregi på 10,4 mrd. kr.

KARTLEGGING AV DET KOMMUNALE RENHOLDSMARKEDET

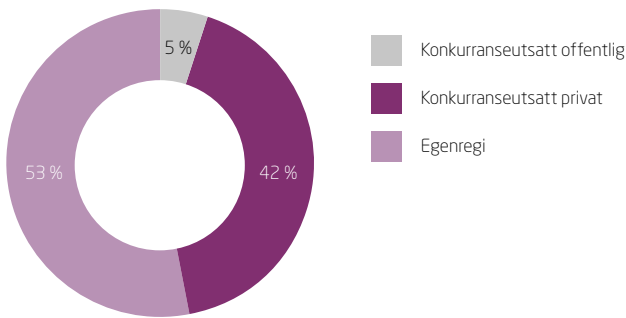
NHO Service har i 2015 startet en mer systematisk kartlegging av renholdsmarkedet enn vi har hatt tidligere. Her er erfaringene så langt:

Mange kommuner ønsker å forbedre organiseringen av renholdet og ser etter løsninger som gir mer effektiv drift enn de har i dag. Dette åpner muligheter for bedrifter som kan levere en god organisering, bedre metoder og mer effektiv tidsbruk.

Konkurranseutsetting av renholdet blir sett på som en måte å frigjøre ressurser som kan brukes til andre formål i kommunen.

Det er ingen fasit over hvor stort potensialet er. Gevinsten varierer betydelig fra sted til sted. Avgjørende er hvordan renholdet er

Fordeling av totalmarkedet på 21 mrd.kr

Figur 11.1: Andeler av totalmarkedet som er konkurranseutsatt offentlig, privat og i egenregi (Estimat NHO Service).

Figur 11.2: Slik fordeler totalmarkedet i renhold på 21 milliarder seg på konkurranseutsatt og egenregi (Kilde: estimat NHO Service).

Samarbeid med Høyskolen i Oslo og Akerhus

- Vi har siden 2014 hatt et samarbeid med Høyskolen i Oslo og Akershus. Dette samarbeidet har tatt tre retninger som direkte berører renhold.
- Vi er inne i undervisningen. Statistikkundervisningen til studentene innen Facility Management/ Husøkonom-studiet baserer seg på et datasett for kommunale kostnader til drift, vedlikehold og service. Studentene skal gjennom regresjonsanalyse se etter sammenhenger på ressursbruk, kommunestørrelse og kommuneøkonomi. Det er relevant at studentene får en forståelse for kostnader pr. kvm, hva som er normale og avvikende verdier.
- Studenter skriver bacheloroppgaver i samarbeid med oss. Vi har hittil hatt tre grupper med studenter som har skrevet oppgaver for oss som har berørt sentrale problemstillinger for renholdsbedriftene. Disse har vært:
  - A) Neste år vil ikke lenger helseforetakene måtte betale MVA på tjenester de kjøper av private tilbydere. Dette fjerner et viktig konkurransehinder for FM-bedriftene. Hvilke andre barrierer er det sannsynlig at FM-bedriftene vil møte når dette nye markedet åpner seg og hvordan bør disse møtes fra bedriftenes side? (Våren 2015)
  - B) Hvorfor er det lavere sykefravær i våre medlems-bedrifter som utfører renhold for kommunene enn i kommunal egenregi? (Våren 2015)
  - C) Hvordan skiller de ulike kommunale formålsbyggene seg fra hverandre i form av hvilke FM tjenester som utføres og kvadratmeterprisen på disse? – Et casestudie av to anonymiserte kommuner med 20-40.000 innbyggere. (Våren 2014).
- Forskningsartikler i samarbeid med vitenskapelig ansatte. Vi har et pågående samarbeid med utgangspunkt i kommunale kostnader til drift, vedlikehold og service som kommunene rapporterer inn i KOSTRA. Datasettet er det samme som i statistikkundervisningen, men i dette arbeidet ser vi på flere årganger og variabler for å forklare hvorfor det er så stor forskjell i ressursbruk pr. kvm i sammenliknbare kommunale formålsbygg. Parallelt undersøkes det hva som er årsaken til at så mange kommuner feilregistrerer kostnader og ikke er kjent med egne enhetskostnader innen spesielt renhold.

organisert og hvilke frekvenser som ligger til grunn. Vår erfaring er at mange kommuner kan frigjøre betydelige ressurser ved å slippe til nye løsninger.

Innkjøpere i bransjen er tungt preget av et ensidig fokus på pris. Bransjens store utfordring har lenge vært å skape en utvikling der kvalitet får større vekt. Å få snudd dagens trend vil ta tid. Et av tiltakene er at NHO Service og DIFI har opprettet bedre dialog mellom innkjøpere og leverandør i forkant av anbudskonkurranser. Erfaringene er positive og vi håper å se vekst i antall anbudskontrakter som har et balansert forhold mellom pris og kvalitet. Vi ønsker også at «Høyesteverdi» blir et mer brukt verktøy for innkjøpere og leverandører.

BRANSJENS ANSATTE – EN MULTINASJONAL ARBEIDSPASS

Renholdsbransjen fungerer som integreringsmotor i det norske arbeidslivet og sysselsetter mennesker fra hele verden. Ser man på de 33.785 utstedte renholdskortene det er ført statistikk på i perioden 2013–2014, er 40 % av arbeidstagerne norske og 60 % fra andre land enn Norge. 62 % var kvinner og 38 % var menn (Data fra HMS-kort 2013–14). To av tre ansatte arbeider i større virksomheter med mer enn 50 ansatte (RVO HRR 2015).

Alle renholdere bærer HMS-kort på jobb, som viser at de arbeider i en bedrift som er godkjent av Arbeidstilsynet. Dette er ett av flere tiltak for å hindre sosial dumping og øke seriøsiteten i renholdsbransjen. Et annet tiltak er holdningskampanen renvasket.no, som retter seg mot personer som betaler vaskehjelpen sin svart, eller tilbyr husvask svart. Dette frarøver vaskehjelpen en rekke elementære rettigheter. Sosial dumping kan også foregå i private hjem.

GODKJENNINGSORDNINGEN

Kjøp av renholdstjenester for andre enn privatpersoner er kun tillatt fra virksomheter som er reigstrert i Arbeidstilsynets register. Alle godkjente renholdsvirksomheter er oppført i et sentralt register på arbeidstilsynet.no.

Pr. 08.10.15 var til sammen 3 415 virksomheter godkjent. 1 879 er godkjent uten ansatte og 1 536 er godkjent med ansatte. 184 virksomheter er pre-kvalifisert og holder på med kort-bestilling. 69 virksomheter er under behandling, og ca 45 av disse har fått varsel om avslag. Det er 1 769 virksomheter som har status «ikke godkjent».

Status Arbeidstilsynets tilsyn pr 8.10.2015:

- Det er gjennomført 626 tilsyn innen renholdsnæringen i 2015. 435 av disse besøkene resulterte i totalt 1 029 reaksjoner, noe som gir en reaksjonsprosent på 69 %.
- Det er fortløpende dialog, erfaringsutveksling og deling av informasjon mellom tilsyn, ordningen med regionale verneombud innen renhold og Godkjenningsordningen. Sammen skal disse gi varige positive endringer i bransjen.
- I 2015 er det gjennomført 214 tilsyn i godkjente renholdsvirksomheter. 166 av disse resulterte i til sammen 607 reaksjoner, noe som gir en reaksjonsprosent på 78 %.
- Det er gjennomført 32 tilsyn hos renholdsvirksomheter som har fått avslag, 27 av disse resulterte til sammen i 28 reaksjoner, noe som gir en reaksjonsprosent på 84 %.
- Det er også gjennomført 208 tilsyn med ikke-godkjente renholdsvirksomheter, 132 av tilsynene resulterte i 176 reaksjoner, tilsvarende en reaksjonsprosent på 64 %.

Multinasjonal bransje - topp 20 vanligste nasjonaliteter	HMS-kort 2013-2014
NORGE	13 572
POLEN	5 318
LITAUEN	3 016
THAILAND	1 039
ROMANIA	917
ERITREA	890
SPANIA	612
BULGARIA	541
FILIPPINENE	535
LATVIA	519
SOMALIA	434
SVERIGE	385
IRAK	371
ETIOPIA	327
TYSKLAND	293
AFGHANISTAN	254
NEPAL	228
STORBRITANNIA	200
PORTUGAL	187
TYRKIA	175

- 160 postale inspeksjoner ble gjennomført i ikke-godkjente renholdsvirksomheter, disse fikk 100 reaksjoner.
- Totalt ble det utført 1 386 tilsyn, hvorav 991 av disse fikk 2 536 reaksjoner noe som gir en reaksjonsrate på 72 %. (Kilde: Arbeidstilsynets Årsrapport 2014).

Status fra Regionale Verneombud (RVO) januar-juni 2015

- RVO har hatt fokus på å besøke små og mellomstore renholdsvirksomheter som inngår i RVO-ordningen, men som ikke er godkjent av godkjenningsordningen, spesielt på kjøpesenter og byggeplasser.
- Det er gjennomført 429 bedriftsbesøk i perioden. 233 av renholdsvirksomhetene som ble besøkt hadde ikke søkt «godkjenningsordningen for renhold».
- Ca. 4 % av virksomhetene RVO-ene har besøkt, har ikke verneombud eller mangler skriftlig avtale om annen ordning for vernetjenesten. Den høye andelen virksomheter med vernetjeneste, antas å skyldes Godkjenningsordningens krav om dokumentasjon på vernetjeneste. Erfaring fra besøk, viser imidlertid at verneombud/vernetjeneste ofte kun eksisterer på papiret. (Kilde: RVO Halvårsrapport fra Regionale Verneombud jan-juni 2015).

TEKNOLOGISK UTVIKLING

Det er to trender som gjør seg gjeldende i den teknologiske utviklingen som preger renholdsbransjen. Det er stadig økende bruk av robot-teknologi og bruk av nettbrett som operativt verktøy for renholdere og arbeidsledere.

– Vi er blitt vant til at de klipper plenen på egenhånd, nå tar de seg snart av rengjøring av gulv og støvsugingen også. Robothjelp vil bli vanligere fremover, sier Stig Ronander, fagsjef for renhold i ISS. Rengjøringsbransjen er opptatt av roboter for å kunne jobbe mer kostnadseffektivt.

– Det er først nå man har klart å lage en maskin som leser området først og så lager en optimal rute for hvordan den skal rengjøre. Tidligere modeller har kjørt rundt på måfå. Det er første gang en slik maskin er i Europa, sier Henrik Andersen i selskapet Sealed Air, som står bak roboten IntelliBot. En tilsvarende variant finnes som støvsuger.

Bruk av nettbrett og smarttelefoner øker også i omfang. Datec AS leverer løsninger som gjør at renholderne laster ned dagens renholdsplan og dokumenterer utført renhold fortløpende. Det er innbygd moduler for muntlig og visuell kommunikasjon mellom leder og renholder, online rapportering av avvik. Det blir nå også tilgjengelig en modul som også kan brukes til rapportering av data i forhold til renholdsstandarden NS-INSTA 800.

Håndverksdata AS leverer også systemer for dokumentasjon av NS-INSTA 800 både med en digital penn (NHO Service ePenn) og nettbrett.

STANDARDISERING

Kontraktstandarden NS- 8431 er revidert og kommer i ny utgave oktober 2015. Et hovedtrekk er at standarden nå omfatter også temporært renhold tillegg til fast (daglig) renhold som den forrige utgaven kun omfattet.

– Direktoratet for Forvaltning og IKT (DIFI) har utarbeidet en ny

mal for innkjøp av renholdstjenester. Malen testes i disse dager ut av flere offentlige innkjøpere. NHO Service har laget en utgave av Høyeste verdi (versjon 5.0D) som støtter malen og som gjør at tildeling og evaluering av tilbud blir enklere ved at man vektet både pris og kvalitet, sier utviklingssjef i NHO Service Tore Herseth Barlo.

Arbeidet med å revidere renholdstandarden NS-INSTA 800:2010 vil starte høsten 2015. Dette blir den 3. revideringen etter at standarden ble lansert første gang i år 2000.

KOMPETANSEUTVIKLING

Flere tar utdannelse i renhold og i løpet av ti år har nærmere 5000 renholdere i Norge tatt fagbrev og fått tittelen renholdsoperatør, viser tall fra SSB. Og trenden er økende. De siste to-tre årene har rundt 600 tatt fagbrevet hvert år. For å få fagbrevet, må renholderne gjennom opplæring i blant annet kjemi, materiallære, metoder og utstyr, HMS, smitteforebygging, service og planlegging. I tillegg undervises det grundig om innemiljø.

– Det er vel dokumentert at et dårlig innemiljø kan gjøre oss syke. Feil bruk av kjemikalier er en av årsakene. Det hviler derfor et stort

ansvar på renholderne her, sier Asbjørn Aase, opplæringsansvarlig i ISS Facility Service. Takket være mikrofiberkluten brukes det i dag langt mindre kjemikalier, og det brukes oftere tørre rengjøringsmetoder, sammenlignet med tidligere.

NHO Service har flere prosjekter rettet mot kompetanseheving i bransjen. Et prosjekt som har fått navnet PIL, (Praktisk Individuell Læring) har testet ut hvordan man kan endre opplæring fra klassisk klasseromundervisning til fordel for individuell opplæring ute på arbeidsplassen. Her er utstrakt bruk av nettbrett og smarttelefoner en suksessfaktor. Opplæringen gis en-til-en etter en utarbeidet individuell opplæringsplan slik at undervisningen er spisset mot hva hver enkelt renholder trenger i forhold til arbeidsgivers behov for kompetanse.

Et annet prosjekt – Hot Train, er gjennomført som et EU-finansiert Leonardo Da Vinci-prosjekt som praktisk opplæring i arbeidsrettede tiltak i hotellbransjen. Renholdere som utførte romrenhold inngikk i prosjektet. Prosjektet ble gjennomført i Norge på PS-hotell drevet av attføringsbedriften Itas amb AS. De benyttet PIL-metoden både på kartleggings- og opplæringssiden.

KIM JOHNSEN

ADM. DIREKTØR, TOTAL RENHOLD AS

Antall ansatte: 135. Omsetning i året: 37 mill. NOK

Det norske renholdsmarkedet er i 2014 lik som de siste årene og preget av tøff konkurranse fra mange aktører. Det er fremdeles stort prispress i bransjen og høy aktivitet.

Renholdsbransjen har over lang tid vært preget av et høyt antall aktører og stort prispress. Trenden nå er at mange bedrifter i privat og offentlig sektor reduserer sine renholdsfrekvenser for å spare penger. Ganske mange kunder har begynt å forespørre om vi kan utføre renhold på kveldstid, noe som er en endring fra tidligere år. Vi har likevel klart å skape en positiv utvikling i Total Renhold AS og jeg tror at dette vil fortsette i 2016.

Bransjens største utfordringene fremover er særlig knyttet til innkjøpsfunksjoner i privat og offentlig sektor. Det er ofte liten eller ingen kunnskap om bransjen og renholdstjenester generelt. Det gjør at forespørsler ofte er mangelfulle og beslutningsgrunnlaget blir deretter. Bransjen og bedriftene burde tørre å stille krav tilbake til innkjøpere, der hvor forespørsler er mangelfull eller basert på feil. Her har bedriftene en mulighet til å vise at man tilhører den seriøse delen av renholdsbransjen.

Kompetanseheving på alle nivåer er viktig, for å kunne møte utfordringene som kommer på en god og profesjonell måte.

Kim Johnsen, Total Renhold AS

Lise Kristin Thun, Mint Renhold AS

LISE KRISTIN THUN

DAGLIG LEDER, MINT RENHOLD AS

Antall ansatte: 190. Omsetning i året: 77 mill. NOK

Prispress, hard konkurranse og mange useriøse aktører er viktige utfordringer for renholdsbransjen. Derfor har NHO Service vært pådriver for å innføre to tiltak som skal bidra til at man konkurrerer på like vilkår og ikke på bekostning av lønn til ansatte.

I 2011 kom Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for renholdsbedrifter. Bedrifter uten tariffavtale plikter å følge bestemmelsene i gjeldene tariffavtale. Dette skal blant annet sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkårene norske arbeidstakere har. Man vil også hindre konkurransevridning, og motvirke en negativ trend der bedrifter ga lave anbud og konkurrerte på lønn og arbeidsvilkår til ansatte.

Tiltaket har virket et stykke på vei. Vi ser at innkjøpere har fått større trygghet og etterspør renholdstjenester i tråd med forskriften. Dette har også vært positivt for bedrifter som betaler i henhold til tariff, og som kan bekrefte at det betales «lovlig». Likevel er det fare for at bedrifter med tariffavtale taper i et marked som utelukkende fokuserer på laveste pris. Bedrifter med tariffavtale må prise sine tjenester med OU, AFP, og øvrige tariffsatser. Dette har bidratt til at noen foretak endrer selskapsstruktur for å unngå å betale tarifflønn, og for å fortsatt være konkurransedyktig. Dette er en betydelig utfordring for bransjen. Vi må se på hvordan bransjen kan utvikle seg positivt uten å konkurrere på lønns- og arbeidsvilkår til våre ansatte.

Vår bedrift, Mint Renhold, har så langt i 2015 hatt en positiv vekst, og noe bedring av marginene. Sykefraværet i andre kvartal var under 7 %, noe som er lavere enn samme periode i fjor. 2016 tror vi vil spille 2015, med et marked preget av laveste pris og lite fokus på kvalitet.

Renhold er ofte det første som det skjæres ned på når det kommer til innsparinger. Nedbemanningen i olje- og leverandøriindustrien er dramatisk, og vil føre til at renhold blir berørt.

Bransjens største utfordring er fremover blir å skape større fokus på kvalitet og motvirke det ensidige fokus på laveste pris. Vi håper også at offentlig sektor i større grad vil se fordelene ved å slippe til private tilbydere.

Vi må også bli flinkere til å få frem hvor viktig renhold er. Riktig renhold er avgjørende for om innemiljøet til ansatte er godt eller dårlig, om noen blir syke eller holder seg friske. Renhold er en viktig del av vår livskvalitet.

Dette skal blant annet sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkårene norske arbeidstakere har.

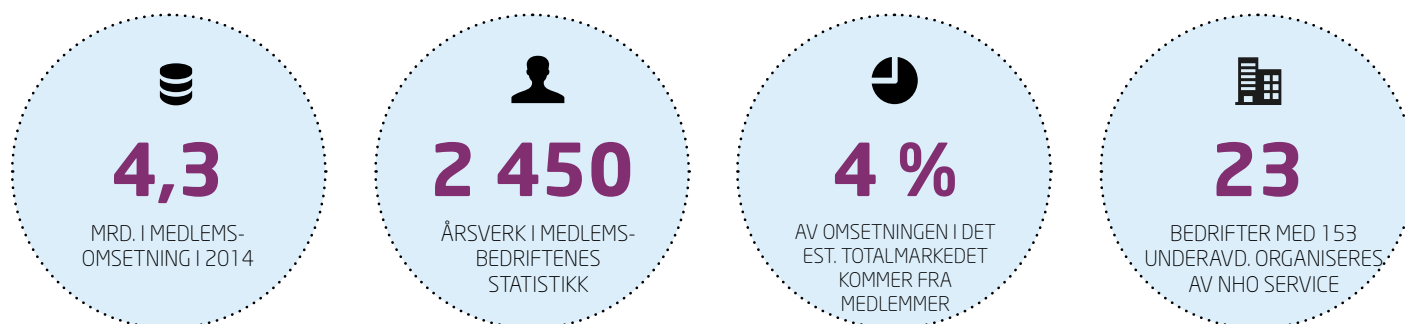

12

FACILITY MANAGEMENT (FM)

NØKKELTALL OM FACILITY MANAGEMENT

Facility Management (FM) er integreringen av prosesser i en organisasjon for å opprettholde og utvikle tjenester som støtter og forbedrer effektiviteten til de primære aktivitetene. FM-bedrifter i Norge tar seg vanligvis av to eller flere tjenester innen renhold, sikkerhet, kantine og catering, avfallshåndtering, vaktmestertjenester, drift og vedlikehold. Store verdier knytter seg særlig til bygg og utearealer. God forvaltning av disse verdiene krever effektivt vedlikehold. Moderne utstyr og stordrift gjør at man til en hver tid kan få mest mulig ut av vedlikeholdsressursene. FM-bedrifter er spesialister på å få dette til.

Nøkkeltall

- NHO Service har 23 bedrifter med 153 underavdelinger innen Facility Management (FM)
- I 2014 omsatte FM-bedriftene i NHO Service for 4,3 milliarder kroner.
- Facility Management-bransjen hos NHO Service sysselsetter 2.450 årsverk
- Sammenlignet med andre europeiske land, utgjør FM-bedrifter i Norge en liten andel av økonomien. Egenregi er en dominerende løsning.

BRANSJENS ANSATTE

NHOs medlemsorganisasjoner innen FM/FS sysselsetter ca. 2.450 årsverk. Våre medlemmers ansatte er 60 % menn og 40 % kvinner. I leder og funksjonærstillinger er kvinner og menn likt representert. Det er tilnærmet lik fordeling av kjønnene når det gjelder deltid og arbeidstidsmønster.

Det er vanskelig å finne en total for årsverk i bransjen som helhet. Dette skyldes delvis at bransjens ansatte er fordelt på mange ulike

faggrupper; renholdere, gartnere, elektrikere, etc., samt at de ulike årsverkene registreres og kostnadsføres på ulike måter i landets bedrifter, kommuner, fylker og staten.

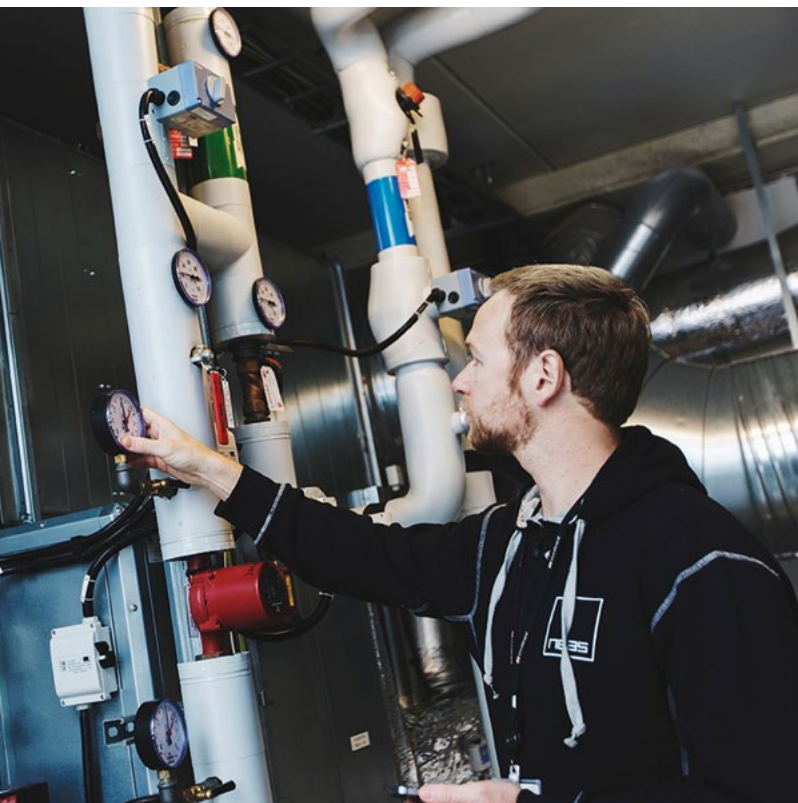
UBENYTTET POTENSIALE I OFFENTLIG SEKTOR - ARBEID MED Å SYNLIGGJØRE EFFEKTEN AV KONKURRANSE

De norske FM-bedriftenes tjenestekområder utgjør et estimert totalmarked på om lag 100 milliarder kroner. Offentlig sektor utgjør halvparten av dette. (ISS Årsrapport 2014)

FM som driftsform har et ubenyttet potensiale i offentlig sektor. Den varslede innføringen av momsnøytralitet i Helseforetakene fra 01.01.17 er derfor kjærkommen. Nettverket for FM-bedrifter i NHO Service har arbeidet med å dokumentere og synliggjøre effekten av konkurranse på FM-tjenester.

Høsten 2014 utarbeidet Nettverket for FM-bedrifter et eget business-case for de ikke-medisinske tjenestene. Dette arbeidet, ble fulgt opp vinteren og våren 2015 med en studie av effekten av konkurranseutsetting i helseforetak: «Effekten av momsnøytralisering og konkurranse – Hvordan påvirker kjøp av ikkemedisinske tjenester i sykehus kostnad og produktivitet i tjenesten?». Denne ble skrevet av en FM-student fra Nederland, med internship i NHO Service.

Det er publisert få undersøkelser om gevinstene av å konkurranseutsette FM-tjenester (Facility Management). Noen internasjonale studier viser til positive effekter på helse, sikkerhet, produktivitet og tilfredshet ved forbedringer i FM-tjenestene, men nesten ingen av disse tok utgangspunkt i konkurranseutsatt FM. Mye av motivasjonen for å sette ut disse støttetjenestene er kostnadsbesparelser, likevel er det lite litteratur som viser og konkretiserer en mulig effektiviseringsgevinst.

Forventningene er at denne analysen kan gi bransjen og bransjens kunder innsikt i mulige dokumenterte gevinster ved bruk av konkurranse på FM-tjenester i et norsk selskap.

Informasjonen studien baserer seg på er primært innhentet gjennom dybdeintervjuer med bedrifter som har FM-kontrakter med sykehus i Norge eller utlandet, i tillegg til sykehusadministrasjonen. NHO Service sine medlemsbedrifter med kontrakter innen renhold eller matomsorg er ISS, Toma, Sodexo og Compass Group.

For å kunne beregne de økonomiske effektene av samarbeidet, ble det bygget et kalkulasjonsverktøy som målte effekten på produktivitet, varekjøp, arealutnyttelse og fravær for renhold og catering/matomsorg. Verktøyet er under videreutvikling hos NHO Service for å kunne tas i bruk for flere bransjer der konkurranseutsettingseffekter kan være interessante å måle.

Bransjen vil i årsskifte 2015/2016 igangsette en ny analyse av en eksisterende stor «prestisjekontrakt» for å se på hvordan konkurranseutsettingen har påvirket:

- Økonomi, totalt og på enkelttjenesten
- Produktiviteten i kjernevirksomheten til kunden
- Sykefraværet
- Bruker- og kundetilfredsheten
- Arealbruk

Forventningene er at denne analysen kan gi bransjen og bransjens kunder innsikt i mulige dokumenterte gevinster ved bruk av konkurranse på FM-tjenester i et norsk selskap.

Kathinka Friis-Møller, Compass Group

KATHINKA FRIIS-MØLLER

DRIFTSDIREKTØR FM, COMPASS GROUP
Antall ansatte: 2000. Omsetning i året: 2 mrd. NOK

Compass Group er en stor, internasjonal leverandør av skreddersydde måltidstjenester og andre supporttjenester. Viktigste trender er at kundene ønsker en samarbeidspartner som jobber med utvikling av konsepter og løsninger som er tilpasset deres behov.

Vi opplever også et stort kostnadsfokus blant våre kunder. Det betyr at vi har initiert flere kostnadsreduserende tiltak for å bidra til at kundene når sine mål. I vår bransje er det viktig å kunne «gasse og bremse» samtidig, noe som betyr at vi har stort fokus på å utvikle tjenestene våre samtidig som vi møter kundenes behov for å redusere kostnader.

Vi merker at 2015 har vært et krevende år for oljeindustrien. Vi som driver med støttetjenester, følger utviklingen til kundene våre tett og må justere egen aktivitet etter kundenes behov. Likevel vokser vi mye innenfor flere segmenter som Helsesektoren og FM sektoren. Når det gjelder utvikling av selskapet i 2015 og inn i 2016, har vi internt stort fokus på våre arbeidsprosesser gjennom LEAN-metodikken. Her drar vi stor nytte av å være del av den internasjonale kompetansen som finnes i Compass Group.

En av bransjens utfordringer er å operere i et marked med lave marginer og samtidig evne å investere i kompetanse og utvikling slik at forretningsmodeller og tjenestene kan utvikle seg kontinuerlig. Vi ser også frem til å se hva momsnøytralitet for ikke medisinske tjenester innen helsesektoren kan gi av muligheter for bransjen.

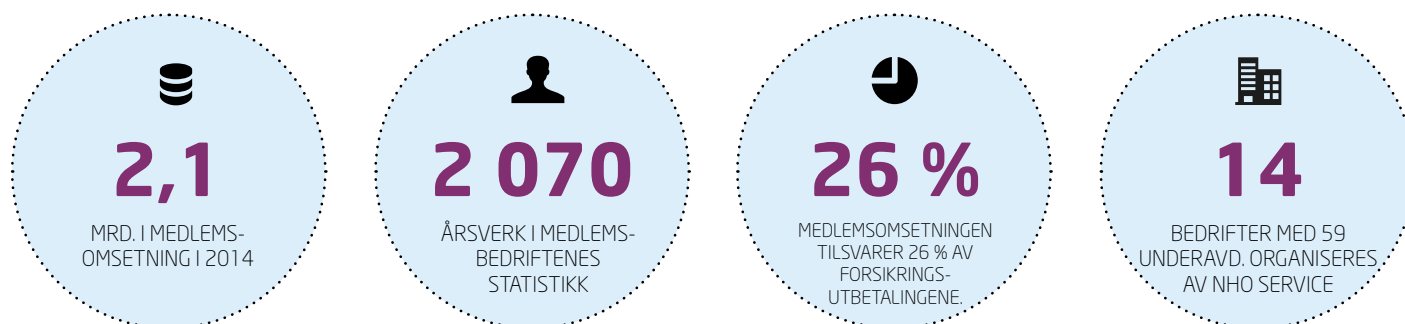

13

SKADESANERING

NØKKELTALL OM SKADESANERING

Skadesanering er innsatsen som kreves for å ta vare på eller redde bygninger og eiendommer i hendelsesforløp som brann, vann- eller naturskade. Skadesaneringsfirmaene vasker, tørker, reparerer, oppbevarer og rydder ting som har vært skadet. Forsikringsselskaper samarbeider tett med skadesaneringsfirmaer for å sikre bygg og innbo mot ytterligere verdiforringelse og dermed redusere skadeutbetalingene. Skadesanering kan betraktes som førstehjelp i forbindelse med skader på bygg og eiendom.

Nøkkeltall

- Til sammen kostet brann- og vannskader samfunnet i overkant av 8,1 milliarder kroner i 2014. (FNO 2015). Av dette var 4,5 mrd. kr. brannskader og 3,6 mrd. kr. vannskader.
- Våre 14 medlemsbedrifter med 59 underavdelinger innen skadesanering hadde i 2014 en samlet omsetning på 2,1 milliarder kroner.
- Det tilsvarende en andel på 26 % av forsikringsutbetalingene for brann – og vannskader til privatmarkedet samt bedriftsmarkedet i 2014 (+ 3 prosentpoeng fra 2013 omsetning/forsikringsutbetalinger).
- Så godt som hele omsetningen innen skadesaneringstjenester leveres direkte og indirekte av medlemsbedrifter i NHO Service.
- Våre medlemmer tok rett i underkant av 60.000 oppdrag i 2014. Litt under halvparten av disse var relatert til vannskader.

Bransjen tilbyr i hovedsak to hovedtjenester i tillegg til førstehjelp for bygg, der man så raskt som mulig sikrer bygg og eiendeler mot ytterligere skader. Disse to hovedtjenestene er for det første sanering i forbindelse med brann- og vannskader. For det andre dreier det seg om at man raskt etter at skaden har oppstått forsøker å få kartlagt skadene påført bygg og inventar. Dette danner bakgrunnen for å få gjennomført en kostnadseffektiv skadeutbedring. Kartleggingen gjennomføres vanligvis av byggetekniske fagfolk i samråd med skadesaneringsselskapet. Funnene gir grunnlag for valg og gjennomføring av sanerings- og reparasjonstiltak. Å sanere bygg og eiendeler etter brann er ofte en svært tidkrevende prosess. Man begynner normalt sett med rengjøring og luktsanering med ulike teknikker og maskiner, ofte må også eiendeler og innbo fjernes eller pakkes for å få kontroll på lukt.

Vannskader kartlegges med fuktmålinger og måleprotokoll. Det er materialtypene og adkomsten til fuktskaden som avgjør hvorvidt det er mulig å avfukte eller om demontering er nødvendig. Vannskader er tre ganger vanligere enn brann i private hjem. De vanligste årsakene til vannskader er korrosjon, frost og koblinger som lekker.

BRANSJENS ANSATTE

Våre medlemsbedrifter representerer 2.070 årsverk innen skadesanering.

Bransjen er i positiv utvikling med økende etterspørsel etter sine tjenester innen alle segmenter. Dette stiller imidlertid økte krav til kompetanse og standardisering.

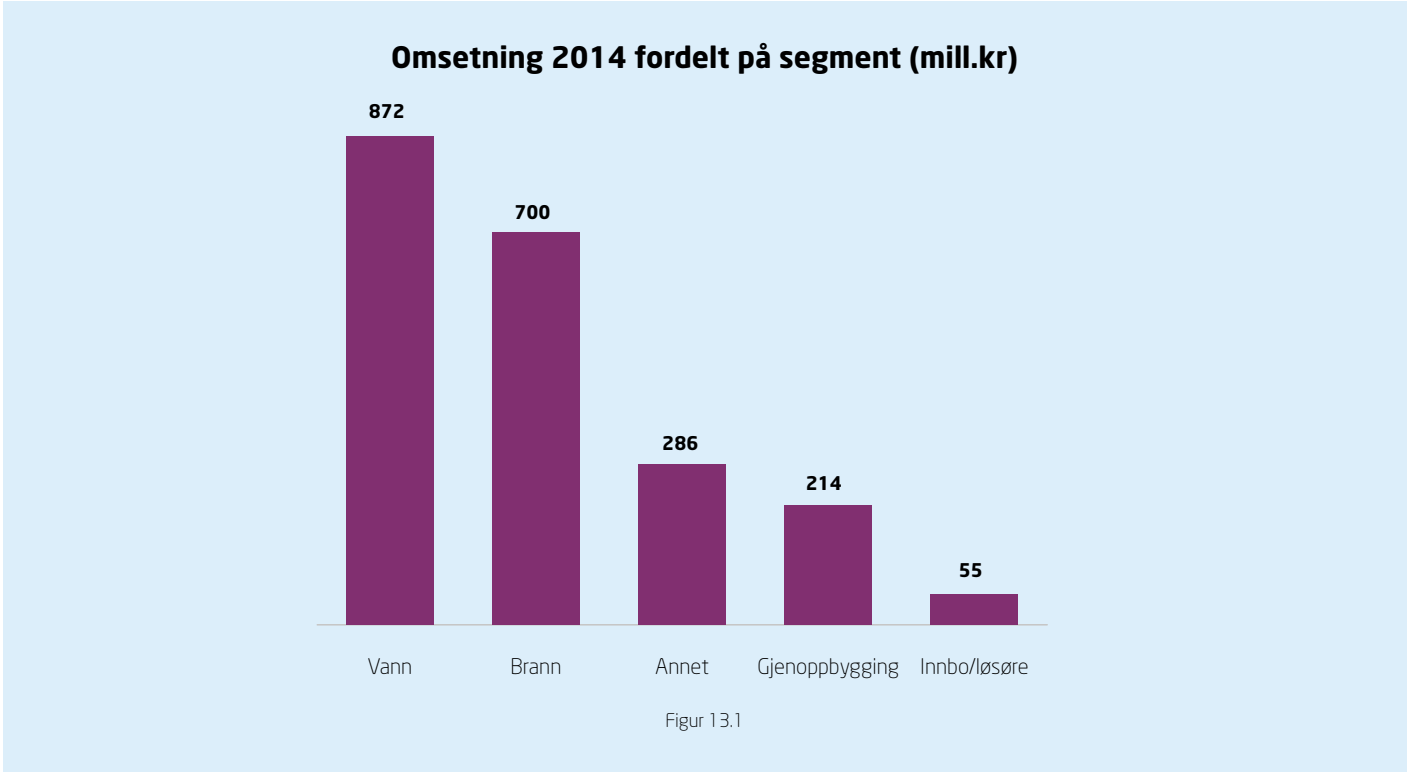
Bransjen har derfor gjennom året i samarbeid med Fagskolen Oslo/Akershus utviklet en ny fagutdanning for fuktteknikere. Denne bygger på fagbrev som tømrer eller tilsvarende og vil, forutsatt godkjenning fra NOKUT, komme i gang høsten 2016.

I tillegg har et revisjonsteam bestående av eksperter fra våre medlemsbedrifter og de største forsikringsselskapene revidert alle felles

prosedyrer for skadesaneringsoppdrag. Dette arbeidet ble ferdigstilt høsten 2015. Det har også vært et samarbeid mellom Miljødirektoratet, Finans Norge og NHO Service om revidert handlingsplan for oljeskader. Miljødirektoratet har utgitt et eget datablad med klare retningslinjer for blant annet bruk av kjemikalier i forbindelse med sanering av oljeskader.

I løpet av 2015 har det blitt gjennomført kurs og informasjon om nye standarder og prosedyrer for medlemsbedriftene og for medlemmer i Finans Norge.

Nytt er det også at man gjennom 2014 og våren 2015, sammen med sikkerhetsbransjen, har startet et felles prosjekt for å styrke og bli en del av kommunenes beredskapsplanlegging, ROS.

BJØRN HERLOFSEN

GROUP CEO., RECOVER NORDIC AS

Antall ansatte: 650 i Norge og 1300 i Norden

Omsetning i året: 750 mill. NOK i Norge - 1 450 mill. NOK i Norden

Recover Nordic AS er totalleverandør innen alle områder innen skadesanering, inkludert gjenoppbygging, også stor-skade, industriskader og offshore.

Bransjen er preget av betydelige klimatiske forandringer med en mer uklar vær-situasjon enn Norge har hatt tidligere. Bransjen er sårbar for endringer som følge av dette. En trend er en dreining mot kontant oppgjør ved skader på privat eiendom. Her kan det skapes rom for svart økonomi, der man kjøper tjenester svart istedenfor å kontakte seriøse foretak. Vi ser her at det kommer nye aktører på markedet, som ikke er regulert. Det er et betydelig prispress, samtidig som det var liten forståelse for prisendringene ved årets lønnsoppgjør. Pris- og kostnads presset gjør at en del aktører opererer med negative resultater i 2015.

Recover Nordic AS har tilpasset seg markedet og hatt en positiv utvikling hittil i år. Konkurransen i markedet har medført reduksjon i antall ansatte, både i drift og stab. 2015 har vært preget av et værmessig vanskelig forår, uten en streng vinter, en relativt stille sommer, men en meget våt sensommer og høst.

2016 blir et tøft år for skadesaneringsbransjen med økende arbeidsledighet og tøffere konkurranse om oppdragene. Nye aktører vil trolig komme på markedet, og disse vil trolig ha lavere timekostnad enn etablerte selskaper. Vi vil nok også se en ytterligere økning i kontantoppgjør ved skader, og tror at enkelte konkurrenter må kaste inn håndkle.

Særlig på håndverkssiden er det utfordrende med kraftig konkurranse fra nye selskaper. Vi ser også flere nye aktører kommer inn på vannskader. Tradisjonelle håndverksbedrifter starter med skade og vannsanering for å kompensere økt konkurranse/nedgang i byggebransjen.

Nye og bedre byggforskrifter har ledet til reduserte brannskader.

Bransjens største utfordringer fremover er press på timesatser fra kundegruppen forsikring, ytterligere konkurranse om oppdragene, økende tendens til kontantoppgjør og sårbarhet som følge av endring i miljø- og vær-situasjonen.

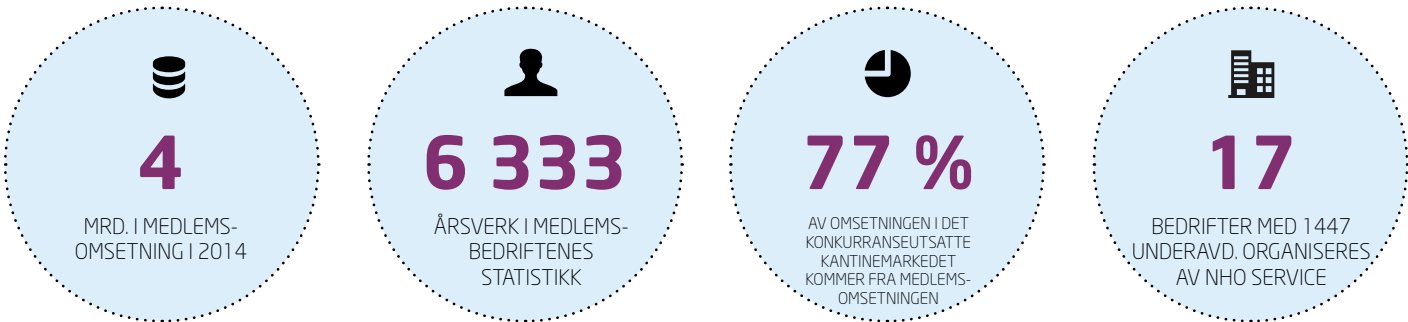
Bjørn Herlofsen, Recover Nordic AS

KANTINE OG MATOMSORG

NØKKELTALL OM KANTINE OG MATOMSORG

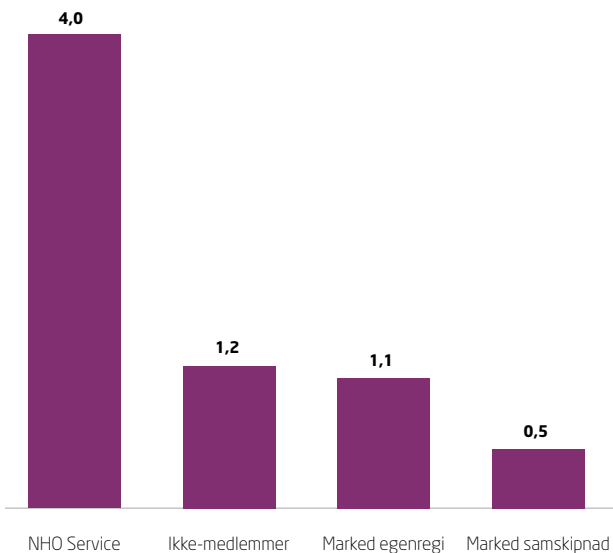
Kantinebransjen driver kantiner og catering på vegne av offentlige og private oppdragsgivere. Medlemsbedriftene leverer og utvikler innovative konsepter som inkluderer varme og kalde retter til lunsj, middag, overtidsmat, møtemat og selskapsmat. Leveransene omfatter i de fleste tilfeller også organiseringen av leveransen inkl. innkjøp, personale og utstyr.

Nøkkeltall

- NHO Service sine medlemsbedrifter innen kantine og catering omsatte i 2014 for 4 mrd. kr Dette utgjør 77 % av det konkurranseutsatte markedet.
- Potensielt totalmarked er beregnet til 6,8 mrd. kr.
- Brønnøysundtallene viser netto 5,2 mrd. kr u/ Samskipnadene og egenregi fordelt på kantinedrift. Dette er det konkurranseutsatte markedet. Det driftes kantiner i egenregi for om lag 1,1 mrd. kr og i tillegg har Samskipnadene et marked på 0,5 mrd. kr.

Daglig serverer våre medlemsbedrifter om lag 325.000 gode og næringsrike måltider i 1.060 virksomheter innen offentlig og privat sektor. I tillegg kommer møtemat og overtidspisning. Bransjen identifiserer det største vekstpotensialet som offentlig sektor. Norge ligger godt bak Sverige og Danmark, som kan vise til langt større grad av konkurranseutsetting. Det generelle underskuddet på arbeidskraft, kombinert med forventet behov for bedre arbeidsdeling innen ulike områder innen offentlig sektor og videreutvikling av nye tjenesteområder, sannsynliggjør fremtidig vekst i bransjen.

Fordeling av totalmarkedet på 6,8 mrd.kr (i mrd.kr)

Figur 14.1: Fordeling av det totale kantinemarkedet (Sammenstilling av resultat fra proff forvalt og prognosesenteret).

Vårt bidrag er blant annet å formidle opplæring til kantineansatte, bidra til ulike kartlegginger i kantiner og ikke minst distribusjon av informasjon og materiell.

Bransjen vil gjerne bistå offentlig sektor med samarbeid om skolemat, samt matomsorg i kommunene og i Helseforetakene.

Forskriften om merking av allergener ble innført i desember 2014. Kantinebransjen har både i 2014 og i 2015 arbeidet med en praktisk merking av allergener i uemballert mat. Dette har i stor grad skjedd gjennom kontakt og møter med Mattilsynet i samarbeid med andre berørte landsforeninger i NHO. Det er også gjennomført en enkel kartlegging av bedriftenes erfaringer med ordningen frem til juni 2015. Resultatet av kartleggingen er meddelt Mattilsynet.

Arbeidet med dette videreføres i inneværende år.

Helsedirektoratets prosjekt «Saltpartnerskap» ble lansert våren 2015. Målsettingen er å redusere saltforbruket i Norge betydelig.

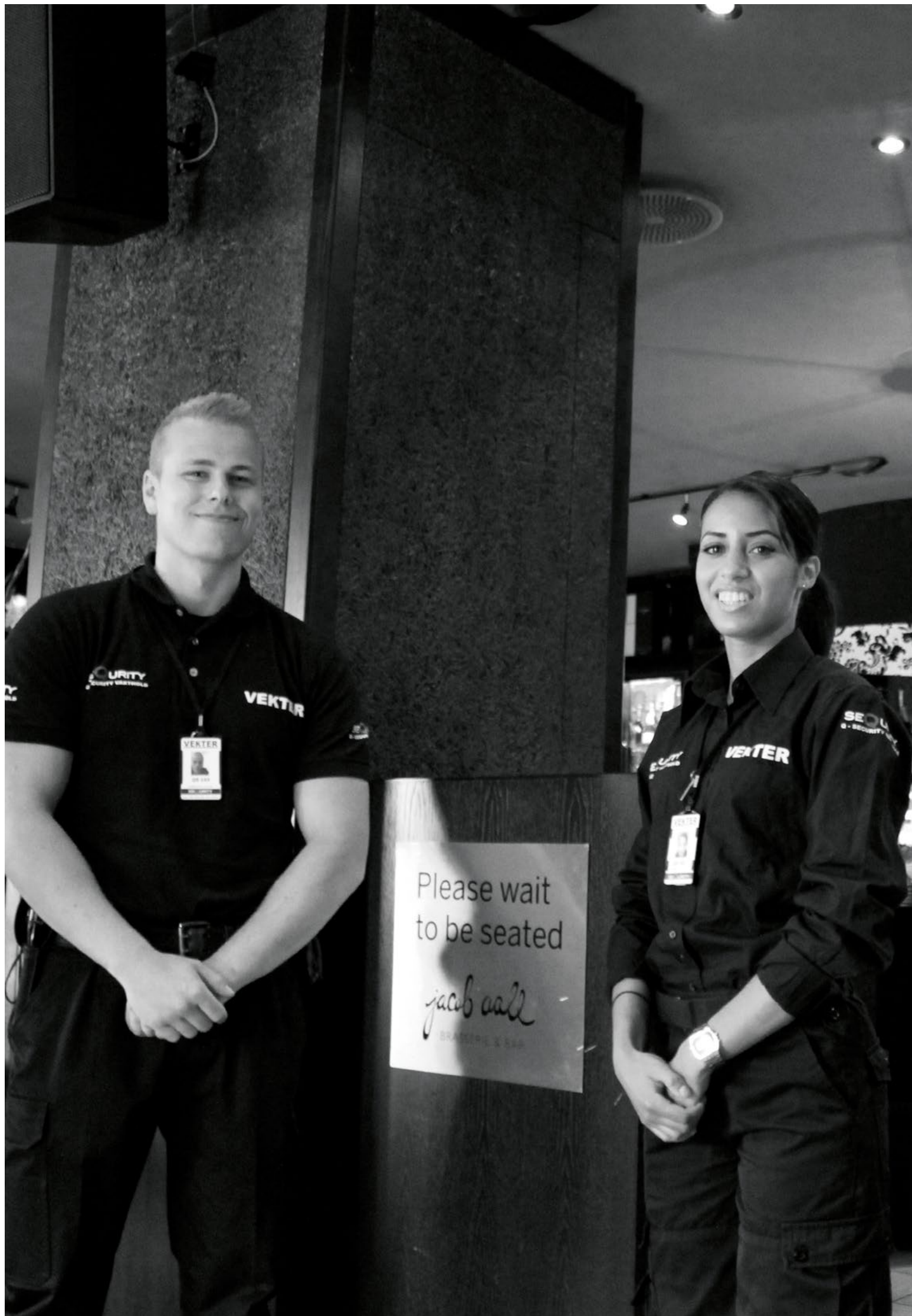
NHO Service, Nettverket for kantinebedrifter og enkeltbedrifter har deltatt i prosjektet fra starten av og vil også forplikte seg gjennom å undertegne en «partneravtale» høsten 2015.

Vårt bidrag er blant annet å formidle opplæring til kantineansatte, bidra til ulike kartlegginger i kantiner og ikke minst distribusjon av informasjon og materiell.

Våre medlemmer som leverer matomsorg melder om vekst i det kommunale markedet og øker leveranser til sykehjem. Varslet mva.-nøytralitet i Spesialisthelsetjenesten åpner også et helt nytt marked for matomsorg til sykehus. Mange av våre medlemmer har lang erfaring med slike spesialiserte leveranser over hele verden og har utviklet egne konsepter for disse kundene.

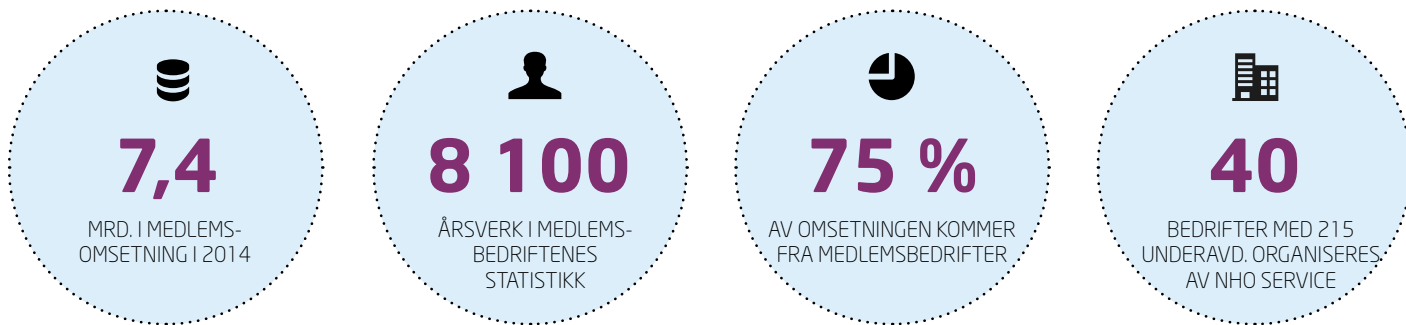

15

SIKKERHET

NØKKELTALL OM SIKKERHETSBRANSJEN

Nøkkeltall

- Sikkerhetsbransjen i NHO Service hadde i 2014 en omsetning på 7,4 milliarder kroner. Dette er en vekst på 5 % fra 2013 dersom man sammenligner med samme utvalg bedrifter som i 2013.
- NHO Service representerer 40 bedrifter innen sikkerhet, med over 214 underavdelinger.
- Den private sikkerhetsbransjen omsatte for 9,9 mrd. kr i 2014 (Proff 2015), NHO Service sine medlemmer innen sikkerhet har 75 % av dette markedet. Ser man på det manuelle markedet har NHO Service sine medlemmer om lag 90 % av markedet.

BRANSJETJENESTER

Medlemmenes omsetning fordeler seg på ulike tjenester – størst i blant dem er vakthold, boligalarm og transport.

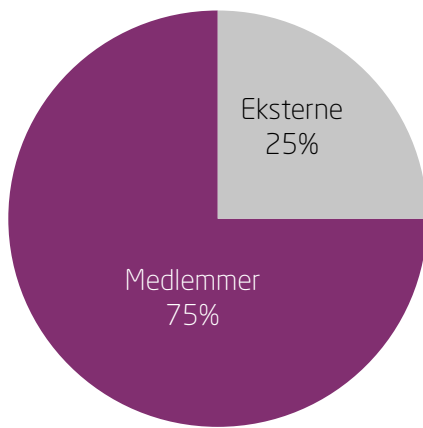
Vakthold, transport og verdihåndtering utgjør de klassiske vektertjenestene – og tilsvarer ca. 60 % av medlemmenes omsetning. I kategorien annet faller bolig- og bedriftsalarm samt tekniske tjenester.

BOLIG OG BEDRIFTSALARM

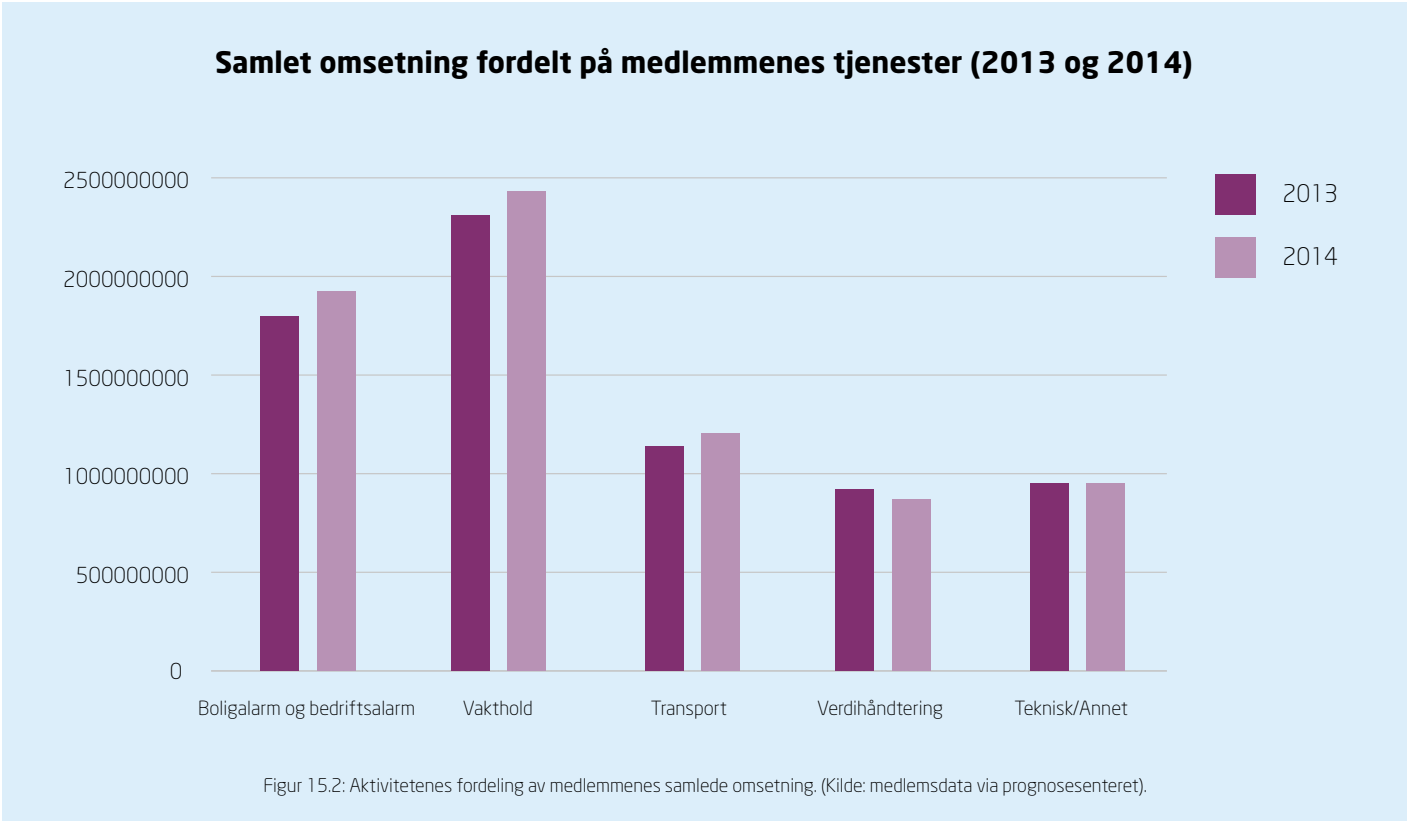
Dette segmentet hadde en vekst på 7 % fra 2013 til 2014 hos våre medlemmer.

Småhus og leiligheter i Norge har boligalarm tilknyttet alarmsentral. Våre beregninger viser at Norge antagelig har verdens høyeste andel boligalarmer i forhold til antall husstander, med hele 17 % (FNOs innbruddsstatistikk og intern statistikk i NHO Service/ prognosesenteret).

Privat sikkerhet

Figur 15.1: Fordeling av det private sikkerhetsmarkedet i kr, medlemmer og eksterne

Bedriftsalarm dekker mange ulike områder som for eksempel brann, vann og fuktighet (lekkasjer, feil på klima-anlegg, og oversvømmelser) temperaturer (server rom og data rom), store kjølelagre, fabrikker med maskiner som kan generere for store temperaturer, andre lagerinstanser etc., assistansealarmer ved sykehus etc., backup tape (bytte av dette ved kritiske tilstander) og minibanker som er ute av drift av diverse årsaker. Dette er viktige områder i personers og bedrifters daglige virksomhet og gir et godt bilde av hvilke type hendelser bransjen og tjenesten er med å forhindre eller lindre.

VAKTHOLD

Dette segmentet hadde en vekst på 5 % fra 2013 til 2014 hos våre medlemmer.

Vakthold kan deles inn i fire hovedkategorier; stasjonær vakt, mobilt vakthold, publikumsrettet vakthold samt svinnskontroll. Stasjonært vakthold står for litt under halvparten av omsetningen innen tjenesten. Publikumsrettede tjenester er primært kjøpesenter, trafikk-knutepunkter og kollektivtransport. Publikumsrettet vakthold utgjør 9 % av medlemmenes totale omsetning. NHO Service har hatt stor vekst i ordensvaktsegmentet i perioden 2014–2015. Det er opprettet en egen arbeidsgruppe for ordensvakt som skal arbeide med fokus på opplæring, omdømme, rammevilkår og utvikling.

VERDIHÅNDTERING

Verdihåndtering omfatter primært transport og telling av penger. Omsetningstall fra medlemsbedrifter viser at segmentet har hatt en tilbakegang på 6% fra 2013 til 2014.

I tillegg til pengetransport og telling kommer håndtering av andre type verdier. I denne sammenheng kan det spesielt nevnes:

- Transport og lagring av kunstverk
- Verdipapirer (kurèrvirksomhet)
- Transport av dokumenter som skal til makulering for å forhindre at sensitiv informasjon havner i feil hender (her benyttes sikkerhetsklarert personell med opplæring i verdihåndtering)
- Et direkte HMS-tiltak for ansatte i handelsnæringen både for å forhindre ran av butikker og filialer ved å unngå for store beholdninger i safer etc. og et trygghetstiltak for å unngå at ansatte blir ranet og overfalt på vei til nattsafedeponering.
- Myntsamlinger
- Medikamenter
- Backup-tapes
- Makuleringstjeneste(Både transport og makulering)

Ansatte innen denne tjenesten forsyner butikk, bank- og postvesenet i hele landet med kontanter og valuta.

TRANSPORTTJENESTER

Transporttjenester består av sikkerhetstjenester tilknyttet flyplass, heliport, havn, skip og kollektivtrafikk. Våre medlemmer innen transporttjenester har fra 2013 til 2014 hatt en vekst på 6 %.

TEKNISK OG ANNET

I det konkurranseutsatte markedet har våre medlemsbedrifter i underkant av 50 % av det tekniske markedet. Våre medlemmer har fra 2013 til 2014 hatt en vekst på 8 % innen dette segmentet. Tekniske og fysiske sikringstiltak har som mål å heve sikkerheten i en bedrift. Herunder faller adgangskortkontrollsystem, det å begrense og avgrense tilganger på områder hvor informasjon beskyttes – herunder personer som skal skånes på en eller annen måte. Et slikt system vil også kunne brukes som et loggsystem for å nøste opp i uregel-

messigheter og å ha bedre kontroll på hvem som oppholder seg i en bygning med tanke på tilgjengelighet og evakueringssammenheng. Mange tekniske løsninger innen sikkerhet krever oppfølging og overvåking av opplært personell for å virke etter sin hensikt. Per i dag får vektere opplæring i dette i henhold til lov om vaktvirksomhet.

LIV OG HELSE

Vakt- og sikkerhetsbransjen reddet 185 menneskeliv i 2014. Dette dreier seg om øyeblikkelig hjelp ved hjertestans, overdosetilfeller og annet. 1360 personer fikk førstehjelp i forbindelse med alt fra drukning, bevisstløshet til blødninger og mindre skader, viser tallene som bedriftene har rapportert inn til NHO Service.

ANSATTE

Det var vel 8.100 årsverk i våre sikkerhetsselskap pr. 31.12.14. Hele 82 % av årsverkene er vektere – tilsvarende ca. 6.700 årsverk, mens resterende arbeider med andre oppgaver og er primært funksjonærer eller administrasjon.

UTVIKLING I ARBEIDSMARKEDET

Ny vekter-/ordensvaktsoplæring skal være ferdigstilt til 01.02. 2016 som følge av pålegg fra Justisdepartementet til Politidirektoratet. NHO Service deltar i en arbeidsgruppe knyttet til dette. Dette vil medføre et lengre opplæringsløp for de som skal jobbe som vekter og/eller ordensvakt, samt at det vil bli stilt strengere krav til godkjente opplæringsinstitusjoner innen faget.

Næringen er preget av inkludering og åpenhet og arbeidsplassen er flerkulturell, over 35 etnisiteter er representert i bemanningen hos våre medlemsbedrifter. Sikkerhetsbransjen fungerer også som en viktig inngangsportal til arbeidslivet for unge. Om lag 30 % av vekterne er kvinner.

PARTSSAMARBEIDET MED FAGBEVEGELSEN

Bransjen har et godt samarbeid med Norsk Arbeidsmandforbund (NAF) og Parat. NHO Service har også holdt foredrag for tillitsvalgte i NAF. Partssamarbeid i arbeidslivet er viktig for utvikling av næringen. Partene sitter også sammen i arbeidsgruppen som arbeider med ny vekter-/ordensvaktsoplæring.

SAMARBEID MED DET OFFENTLIGE

Veileder for samhandling mellom politiet og sikkerhetsbransjen blir ferdigstilt vinteren 2015. Denne formaliserer rolleavklaringer og forventninger til støtte og bistand. Herunder utarbeides det også spesifikke skjemaer som f.eks et eget anmeldesskjema for bruk i sikkerhetsbransjen, slik at den informasjonen som går til politiet blir mest mulig standardisert og lik – noe som igjen vil medføre at politiet kan følge opp anmeldelser fra vektere på best mulig måte. Målet er at bedre rapporter skal resultere i færre henleggelser.

Ny bransjenorm i sikkerhetsbransjen for håndtering av sensitive personopplysninger er i utarbeidelse og forventes ferdigstilt tidlig 2016. Her sitter representanter fra bransjen, NHO Service og Datatilsynet sammen for å ivareta dette på best mulig måte.

Bransjen er i kontinuerlig dialog med DSB, fylkesmenn og beredskapsledere i kommuner om å få på plass en arena for samarbeid og synliggjøre bransjens ressurser som en vesentlig bidragsyter innen samfunnssikkerhet og beredskap.

DICK HANSSON

DAGLIG LEDER, QUALITY SECURITY AS/
PROTECT VAKTHOLD OG SIKKERHET AS

Antall ansatte: 100/100
Omsetning i året: 9,1 mill. NOK / 5,5 mill. NOK

Etter lang tid med prispress i sikkerhetsbransjen føler vi at kunden begynner å bli mer opptatt av kvalitet. Samtlige av våre segmenter har gått bedre i år enn sammenliknet med 2014.

Det som har representert 2015 for oss kommer til å være en gjentakende trend i 2016. Vi har gode tilbakemeldinger og fornøyde kunder.

Bransjens største utfordringer vil være fokus på Lov om Vaktvirksomheten. Forvaltningsetatene må bli forutsigbare og operere med lik praksis over hele landet.

Med disse endringene vil markedet endre seg og alle vil ha like forutsetninger for å kunne drifte videre og lovlig, samt at bl.a. prisdumping uteblir.

Dick Hansson, Quality Security AS/ Protect Vakthold og Sikkerhet AS

Den mest fremtredende trenden vi har sett i 2015 er den stadige profesjonaliseringen av ordensvaktjenester. Her har vi forsøkt å lede an som et godt eksempel gjennom vårt datterselskap PSS Securitas, og vi har fått positiv respons i markedet så langt.

Vi har styrket vår vaktvirksomhet og samtidig satset massivt på teknikk de siste årene. I 2015 har Securitas levert helhetlige sikkerhetsløsninger med avansert teknologi til en rekke segmenter.

Bransjens største utfordringer fremover vil være knyttet til vaktvirksomhetsregisteret og nytt opplæringsprogram. Det er viktig at dette kommer på plass, slik at vaktvirksomhetsforskriften kapittel 3, om utdanning, kan tre i kraft. Dette er avgjørende for kvaliteten på de vekttertjenestene som bransjen leverer. Det vil samtidig styrke bransjens muligheter for utvikling. Det handler om å ha mennesker, teknologi og kunnskaper som takler møtet med fremtidens sikkerhetsutfordringer.

– Securitas opplever ikke vesentlige endringer i de ulike markedssegmentene, men vi følger godt med på utviklingen som skjer i olje- og energibransjen. Vi leverer tjenester inn mot private og offentlige asylmottak og er forberedt på at oppdragsmengden trolig vil øke hvis flyktningstrømmen vedvarer i styrke. Vi forventer også økt etterspørsel fra offentlige helseforetak hvis momsnøytraliteten i staten og helseforetak blir realisert.

– Har terror-trusselen satt noen varige trender i sikkerhetsbransjen?
– Trusselen har først og fremst bidratt til mer årvåkenhet i bransjen og blant våre kunder. Mange spør oss til råds om hvordan de kan sikre seg mot nye trusler. Vi har hjulpet mange med å skjerpe inn rutiner, revidere beredskapsplaner, og fornye teknologisk utdaterte løsninger.

Martin Holmen, Securitas AS

MARTIN HOLMEN

ADMINISTRERENDE DIREKTØR, SECURITAS AS

Antall ansatte: Over 6000
Omsetning i året: 2,4 mrd. NOK

TROND LANGELAND

ADM. DIR. STANLEY SECURITY AS
Antall ansatte: 320. Omsetning i året: 453 mill. NOK

Vi opplever en positiv utvikling på følgende områder:

- Avtaler om leveranser av elektroniske sikkerhetsløsninger levert som tjeneste til fast pris per måned (ingen investering).
- Avtaler om leveranse av remotetjenester som fjernservice og fjernadministrasjon (flere anlegg tilknyttes online med alarmstasjon enn tidligere).
- På fagområdet adgangskontroll, kameraovervåking, innbruddsalarm og varesikring er kameraovervåking i størst vekst.

Vår bedrift vokser og har mindre kundefrall enn tidligere. Vi har en profesjonalisert leveransemodell og får stadig flere ansatte innen salg og systemteknikk for service og installasjon. Viktig for utviklingen fremover blir synliggjøring av de driftsfordeler som kundene kan dra nytte av i en sikkerhetsløsning. Et eksempel er skade på bygninger, porter eller bommer ved vareleveranser. Dette kan dokumenteres med et kameraanlegg og bidra til at faktura for skaden kan sendes til den som har ansvar for skaden.

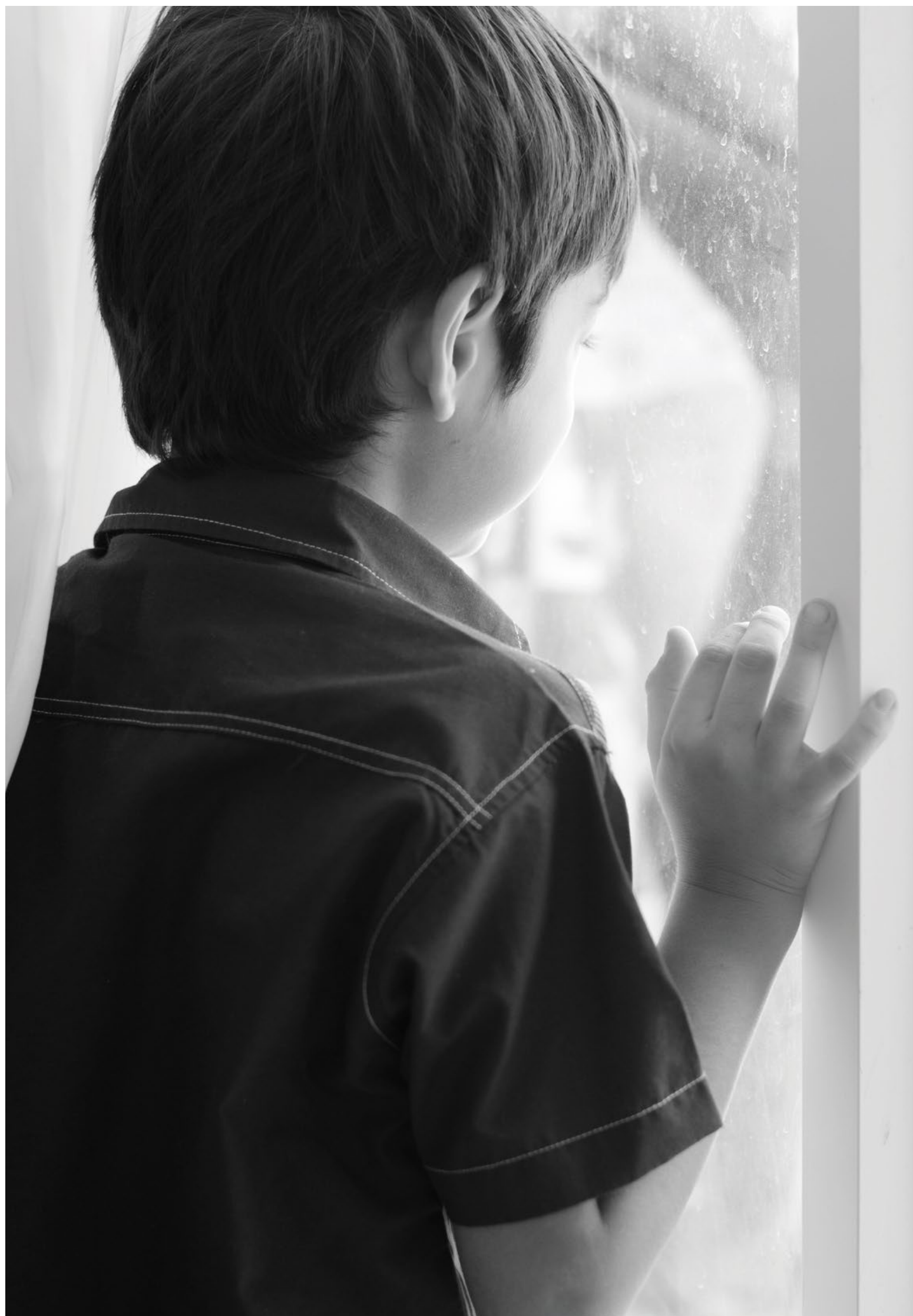
I 2016 er målet å skape ytterligere vekst og forbedringer på de områder som er nevnt. Segmenter med størst vekstpotensiale er energi, forsvar, kjøpesentre og SMB-markedet.

I segmentet bank/finans/post vil vi trolig se reduksjon i antall filialer til fordel for vekst i elektroniske tjenester. Dette har vært en trend i mange år. Vi, som andre bransjer, vil også måtte tilpasse oss nedgangen i oljesektoren.

Bransjens største utfordring fremover blir å fokusere på sikkerhetstjenester i drift fremfor produkt og installasjon. Vi må også tilstrebe et stadig mer profesjonalisert salgsapparatet, med høyere sikkerhetskompetanse, for å kunne gi bedre råd til kundene. Det er viktig at kundene får veiledning om lover og regler innen bruk av elektroniske sikkerhetsløsninger.

Vi ønsker også mer langsiktighet og forutsigbarhet på sikkerhetsleveranser for kundene.

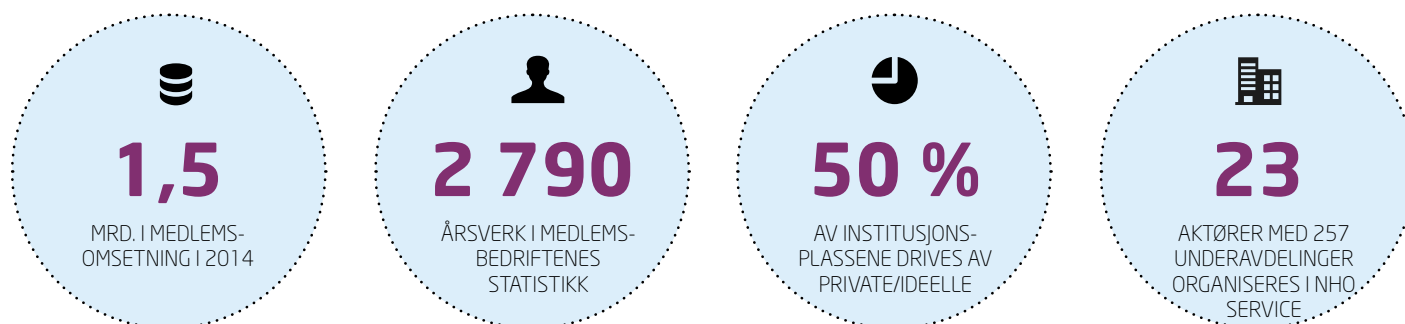
Det er dessuten viktig å fokusere på utfordringen med entrepriser. Vi ser her sikkerhetsleveranser som er styrt av elektrobransjen, og hvor lav pris blir sett som viktigere enn kvalitet og funksjonalitet for sluttbruker/leietaker.

16

BARN OG UNGDOM

NØKKELTALL OM BARN OG UNGDOM

«Å bidra til å gi barn en god oppvekst er en av de aller viktigste oppgavene i et samfunn.» Barne- likestilling og inkluderingsdepartementet 2015

NHO Service sine medlemmer inngår i det statlige barnevernet. Pr 31. desember 2014 var 2304 barn plassert utenfor hjemmet av Bufetat, av disse bodde 1381 barn i fosterhjem og 1246 på institusjon.

Det er i overkant av 1000 barn som bor og lever i private tiltak. Våre virksomheter møter barna og ungdommene bak disse tallene, hver dag. For dem er de ikke prosenter, tall, men Janne, Karsten, Abdi. De er hver enkelt et barn som har behov for omsorg og kjærighet. Det er det det dreier seg om – i hverdagen.

Omfang – nøkkeltall

- Totalt ble det bevilget 5,9 mrd. kr. til det statlige barnevernet i 2014, det ble kjøpt barnevernstjenester for 2,1 mrd. kr av private og ideelle (+8,5 % fra 2013) herunder gikk 1,4 mrd. til private institusjoner (-0,8 %) og 648 millioner til fosterhjem tilknyttet private tiltak (+24 %), driftsutgifter egenregi var 3,5 mrd. kr (-1,1 %) (Bufdir Årsrapport 2014.).
- Sammenlignet med 2013 er bruken av institusjonstiltak redusert. Samtidig er det en økning i bruk av fosterhjem.
- NHO Service organiserer nesten alle de private aktørene innen barnevern. Våre medlemmer innen barnevern utførte barnevernstjenester for 1,5 milliarder kroner i 2014.

MEDLEMSUTVIKLING

Det er 23 medlemmer i bransjeforeningen barn og ungdom. Virksomhetene som er medlemmer spenner fra små med få plasser til store med mange tiltak. Noen av virksomhetene har blitt drevet i generasjoner og over mange år.

RAMMEVILKÅR

Det var bestemt i Stortinget at alle private skulle sidestilles i anbudskonkurransene så fremt man fant en håndtering av pensjonsforpliktelsene til de ideelle. Stortinget vedtok 13. november 2014 at de ideelle likevel skulle skjermes ut fra deres pensjonsforpliktelser. Avtalen skal gjelde i 4+2 år. Dersom man finner en løsning på pensjonsforpliktelsene i avtaleperioden så skal oppsigelsesmuligheten være gjensidig. Regjeringen nedsatte et ekspertutvalg april 2015 som skulle se på løsninger for de ideelles pensjonsforpliktelser.

Etter oppdrag fra Bufdir (Barne- ungdoms og familiedirektoratet) publiserte Rambøll «Markedsanalyse av barneverntjenester» desember 2014. Det fremkommer da at av de som har innskuddspensjon så er det 78 % av de ikke-ideelle og 22 % av de ideelle. Når det gjelder ytelsespensjon så gjelder det 19 % ikke-ideelle og 81 % ideelle.

NHO Service Barn og ungdom mener at avtaler som inngås kan medføre utilsiktede flyttinger og en uforutsigbar hverdag for mange barn. Dette er ikke til barnets beste og er ikke i tråd med regjeringens ønske om et godt barnevern. Medlemmer informerer

om avtaler på 6 måneder som i siste liten enten blir forlenget eller avsluttes uten konkrete planer eller plassering videre. Dette gir ikke gode rammer for å hjelpe barnet til å danne gode relasjoner eller å få en positiv utvikling.

Samtidig merker våre medlemmer tydelig at det statlige barnevernet har en klar målsetning på å redusere utgiftene. Dette er i seg selv ikke nødvendigvis noe negativt men det er en forutsetning at rammevilkårene er slik at den faglige kvaliteten ikke forringes. Dette rammer i særlig grad de små aktørene som får spesielt store utfordringer. Det ville være uheldig om det ikke legges til rette for et mangfold av aktører hva gjelder både tilbud og størrelse.

ANSATTE

I våre medlemsbedrifter jobber barnevernspedagoger, sosionomer, psykologer, verne- og sykepleiere, førskolelærere og andre med helsefaglig utdanning og annen utdanning. Det ligger krav til at minst 50 % av alle ansatte i barnevernsinstitusjonene skal ha en godkjent miljøterapeutisk utdanning på høyskolenivå. Når vi spør ansatte i våre medlemsbedrifter hva det beste med arbeidet er oppgir de at de opplever arbeidet som meningsfylt og at de får mulighet til å gjøre en forskjell i hverdagen til ungdommer som har det, og har hatt det vanskelig. Det er ønske om et felles barnevern der stat/kommune har overordnet ansvar og et mangfold av gode krefter benyttes. Flere savner at politikere offentlig anerkjenner det gode arbeidet som gjøres innen privat barnevern. Ansatte i det private barnevernet står akkurat som de offentlige kollegaene sine i en tøff hverdag og bidrar til en nødvendig samfunnsoppgave – og fortjener ros, ikke bare påstander om profittmotiv.

<<

Dere er der for meg, uansett hva jeg gjør av gale ting.

.....

Det beste som har skjedd meg, det har nok redda meg.

.....

Eneste plassen jeg har følt meg trygg.

.....

Vi føler oss trygge og ivaretatt, dere bryr dere.

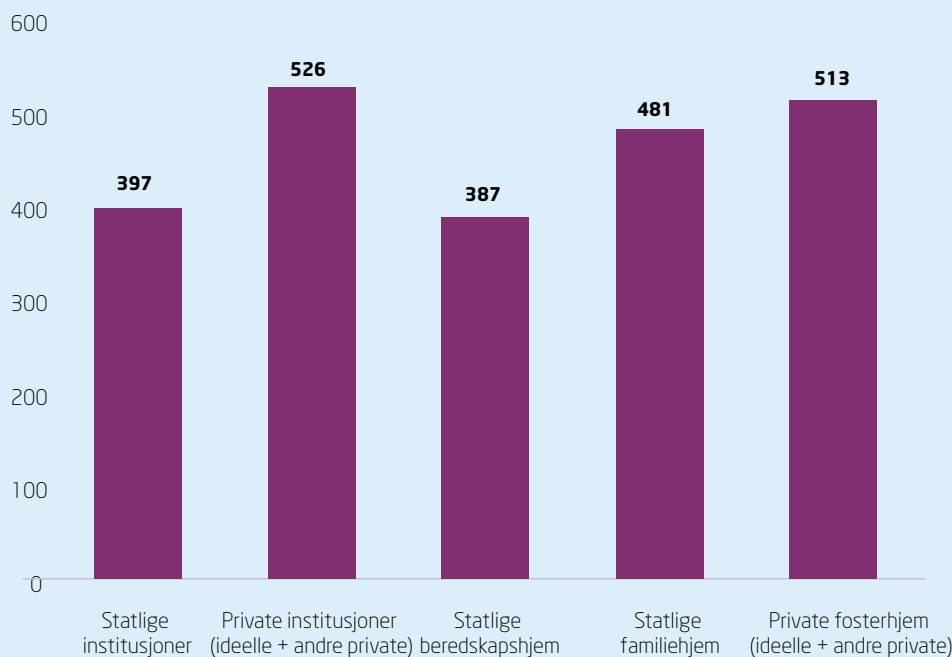
>>

Sitater fra barn som bor i våre barnevernsinstitusjoner

Antall barn plassert utenfor hjemmet av Bufetat pr 31.12.14

Figur 16.1 Antall barn plassert utenfor hjemmet av Bufetat pr 31.12.14 etter type hjemmel og type tiltak (Kilde: Bufdir årsrapport 2014).

Ansatte i det private barnevernet står akkurat som de offentlige kollegaene sine i en tøff hverdag og bidrar til en nødvendig samfunnsoppgave - og fortjener ros, ikke bare påstander om profittmotiv.

SAMFUNNSNYTTE

Pr 31. desember 2014 var 2304 barn plassert utenfor hjemmet av Bufetat. Ca 60 % av disse var i fosterhjemstiltak i statlig og privat regi, 40 % bodde i barnevernsinstitusjoner. 67 prosent av barna var i omsorgstiltak, 21 prosent i akuttiltak og 9 prosent var i atferdstiltak (Bufdir årsrapport 2014:39).

Det stod ved årsslutt 2014 274 barn i kø for fosterhjem som hadde ventet mer enn 6 uker, vi har ikke funnet tall for hvor mange som venter på plassering i institusjon. Det offentlige dekker selv 63 prosent av fosterhjem og 43 prosent av institusjonsplasseringene (Bufdir 2014). Resterende dekkes av private. Så fremt det offentlige ikke selv skaffer eller bygger ut sine fosterhjem eller institusjoner har barnevernet behov for anskaffelser. Det er en realitet at barn som har behov for en trygg og forutsigbar omsorgssituasjon står i kø. Dette er negativt for deres utvikling og ikke til barnets beste. De private er et supplement til det offentlige tilbudet og så lenge realiteten forholder seg slik er det av felles interesse og plikt å tilrettelegge slik at barnas behov blir møtt på en god måte. Barna har rett på et stabilt og forutsigbart liv i henhold til barnekonvensjonen og norsk lov. De private har den samme målsetningen og grunnverdiene.

KILDER:
SSB 2015. Barnevernsinstitusjoner 2013. <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectout/pivot.asp?checked=true>
Bufetat. 2015. Barnevernet i Norge. Tall og fakta. Tilgjengelig fra URL. http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/

Åge Mikael Strand er 2. generasjon daglig leder i det familiedrevne Solhaugen miljøhjem og omsorgssenter.

ÅGE MIKAEL STRAND

DAGLIG LEDER., SOLHAUGEN MILJØHJEM OG OMSORGSSENTER

Antall ansatte: 140. Omsetning i året: 100 mill. NOK

Viktig trend i vår bransje i 2015 er fokus på det differensierte behovet rundt den enkelte barnevernsplassering. Det skal legges også enda mer fokus på skoletilbud, dagtilbud og brukervedvirkning i de ulike tiltakene.

Vi er for tiden i vekst og har knyttet til oss mange nye gode miljøterapeuter. Vi ser et økende behov for plasser på vårt Omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere. Vi var det første private Omsorgssenteret som ble godkjent tilbake i 2008 og vi har nå 36 barn plassert på denne delen av Solhaugen.

Utfordringer fremover blir å tilpasse oss slik at vi kan ta i mot en økende etterspørsel etter institusjonsplasseringer i et samfunn som stadig stiller større krav. Samtidig må vi bedre kvaliteten på samarbeidet mellom barnevern og psykiatri. Her er det dessverre et forbedringspotensial.

17

PSYKISK HELSE OG AVHENGIGHET

NØKKELTALL OM PSYKISK HELSE OG AVHENGIGHET

Bransjenettverket for Psykisk Helse og Avhengighet ble etablert i mai 2013. Medlemmene av nettverket er bedrifter som gir tilbud til personer med psykiske lidelser, psykisk utviklingshemmede, personer med avhengighetsproblematikk og demente. Bedriftene leverer spesielle og skreddersydde tilbud til brukere/pasienter som det ikke eksisterer «vanlige» tilbud til i kommuner og bydeler. Flere av disse gruppene har en del felles brukere slik som områdene psykiske vansker og rusmiddelrelaterte lidelser. Oppdragsgiver i dette fagfeltet er i hovedsak kommunene.

Målet for nettverket er å bidra til felles fag- og kvalitetsutvikling ved blant annet å utarbeide en plattform for felles kvalitetsstandarder i bransjen. Virksomhetene er opptatte av å bidra med sin faglige kompetanse og erfaring. De møter hver dag mennesker som trenger støtte til å ha et godt liv uavhengig av sine utfordringer. Respekten for dette er deres kjerneverdi og hovedmålsetning.

Nettverket består nå av 12 aktører med 29 virksomheter fra hele landet. Av aktørene så er det både små og store virksomheter

Nøkkeltall

- Våre medlemmer hadde i 2014 en samlet omsetning på 870 mill kr.
- Våre 12 aktører innen psykisk helse og avhengighet hadde 29 underavdelinger og sysselsatte 555 årsverk.

Bedriftene leverer spesielle og skreddersydde tilbud til brukere/pasienter som det ikke eksisterer «vanlige» tilbud til i kommuner og bydeler.

RAMMEVILKÅR

Oppdragene til bransjen gis gjennom utlyste konkurranser i den enkelte sak. Flere kommuner har valgt å følge regjeringen Stoltenbergs «Soria Moria» standpunkt når det gjelder favorisering av ideelle fremfor andre private. Rekkefølgen ved valg av tiltak blir som i andre deler av helse og velferdsområdet med det offentlige som førstevalg dernest de ideelle og til sist andre private. Dette skjer uten hensyn til hva som er det best egnede tilbudet i den enkelte sak. Dette fører til skjevhet i konkurransesituasjonen som over tid vil kunne føre til at viktige faglige ressurser går tapt.

Utnyttet kapasitet i privat sektor skal tas i bruk, skal vi tro signaler fra regjeringen. Foreløpig er ikke praksis helt i tråd med intensjonene da medlemmene opplever fortsatt at ideelle aktører favoriseres ved valg av tiltak. Regjeringen har våren 2015 høring på forslag til forskrift om private virksomheters adgang til å yte spesialisthelsetjenester mot betaling fra staten en høring som gjelder forslag til fritt behandlingsvalg i spesialisthelsetjenesten. NHO Service har levert et høringssvar hvor vi stilte oss positive til forskriften. Våre innspill foreslo at forskriften skulle omfatte flere grupper av pasienter og at finansieringsordningen skulle vurderes ut fra faren ved at det blir laget en finansieringsordning som undergraver reformens formål. Finansieringsforslaget legger opp til at det skal bli tatt midler fra Helseforetakenes budsjetter.

Medlemmene i NHO Service merker seg at noen kommuner ikke er bevisst sine muligheter for anbud og at deres brukere heller ikke blir godt nok informert om sine rettigheter i valg av tjenesteleverandør. Ved at brukere får god mulighet til å velge sin leverandør etter egen vurdering av kvalitet, kan graden av kvalitet på tjenestene også bedres vesentlig.

Regjeringen har også lagt fram en opptrappingsplan i september 2015 for rus med en ramme på 2,4 milliarder og vi ser det som svært positivt at utfordringene innenfor rus blir tatt på alvor. Statsminister Erna Solberg var svært tydelig i sin tale til Fagrådets ruskonferanse 22. september 2015 at satsningen innenfor rus er en investering mer enn en utgift. «Satsningen innenfor rus er en investering i mennesker med evner og ressurser. Det offentlige skal stå for størstedelen av denne investeringen. Men vi trenger mer enn offentlig innsats. Vi er helt avhengige av tett samarbeid med privat og ideell sektor for å tilby god rusbehandling til dem som trenger det.» Medlemmene i NHO Service, Psykisk helse og avhengighet, vil svært gjerne samarbeide både faglig og i arbeidet med å gi tilbud med høy kvalitet tilpasset den enkeltes behov.

BRANSJENS SAMFUNNSNYTTE

Bransjen bidrar gjennom sin virksomhet til at brukerne/pasientene får den nødvendige behandling som gjør dem i stand til å leve selvstendige liv med et minimum av bistand i etterkant. Det medfører i tillegg til de menneskelige gevinstene for pasientene og deres nærmeste, en stor økonomisk besparelse for samfunnet. NHO Service Psykisk helse og avhengighet vil også gjerne være en bidragsyter med vår erfaring og kunnskap innenfor feltet.

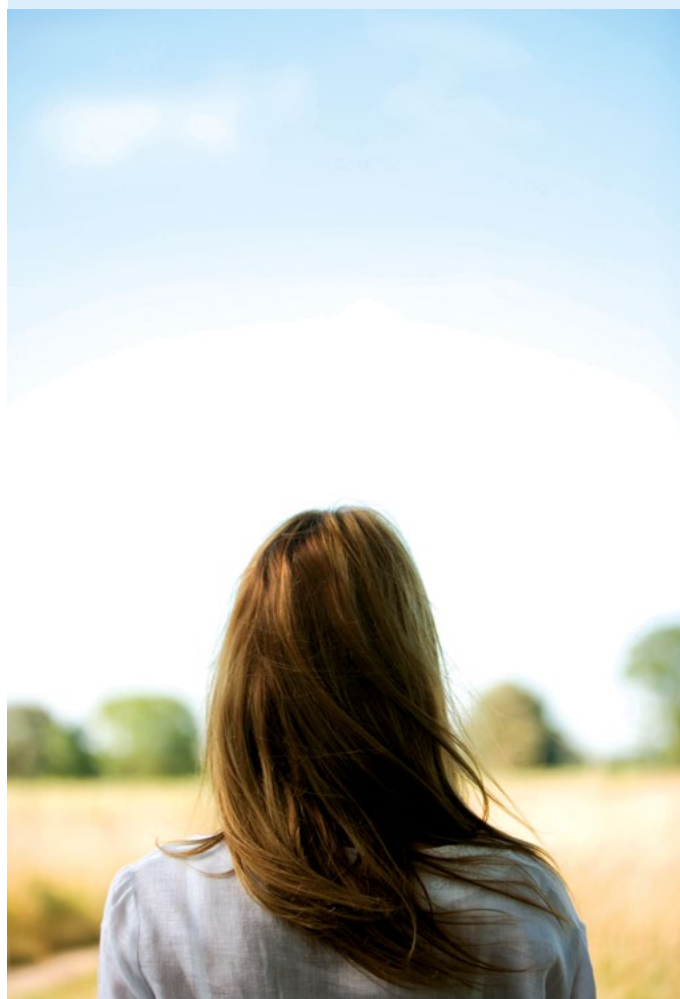
BRANSJENS ANSATTE

For å opprettholde en høy faglig standard har bedriftene i tråd med kravene fra det offentlige rekruttert fagutdannede helse- og sosialarbeidere med bred kompetanse. Det er i hovedsak ansatte med treårig

høyskoleutdannelse eller mer som utgjør behandlingspersonalet ved bedriftene. I tillegg er det ansatt personer med ulik kompetanse som har utfyllende roller i forhold til behandlingsarbeidet. Flere ansatte trekker frem medlevertturnus som attraktivt. Når vi spør hva det beste med jobben er svarer ansatte i våre medlemsbedrifter at nødvendige materielle ressurser og tid er gjort tilgjengelig, noe som gjør at man kan yte det lille ekstra. De setter pris på en flatere organisasjon, med mindre byråkrati – som gir fleksibilitet til å utøve faget og øker innflytelsen til den enkelte ansatte. For å utvikle feltet er det ønske om at det satses mer på forskning, fagutvikling og kompetanse. Økt tilrettelegging for utdanning og økt samarbeid mellom de private og utdanningsinstitusjonene er også viktig. Ansatte påpeker at de private aktørene innen helse og omsorg bør anerkjennes mer for det arbeidet de gjør på vegne av kommunene, for de svakest stilte.

NHO Service vil bidra til :

- å synliggjøre at bransjens kvaliteter er en nødvendig forutsetning for et faglig godt og mangfoldig tilbud
- at bransjen utvikler seg i takt med tiden
- å bedre bransjens konkurransevilkår
- likebehandling av alle aktører innenfor et felles regelverk og uavhengig av eierskap.

Erik Sandøy, Aleris Omsorg Norge

ERIK SANDØY

ADM. DIR., ALERIS OMSORG NORGE SOM BESTÅR AV
ALERIS UNGPLAN & BOI AS OG ALERIS OMSORG AS
Antall ansatte: 3.000. Omsetning i året: 1,65 mrd. NOK

Den tydeligste trenden i 2015 har vært at det offentlige i langt større grad enn før ønsker lavere priser på tjenestene de kjøper inn. Selv om oppdragsgiverne ønsker lavere priser, forventer de likevel at det leveres samme kvalitet. Dette skaper utfordringer for oss som er i en kvalitets-, kompetanse- og personalkrevende bransje. Denne trenden går igjen i alle våre virksomhetsområder i 2015.

Aleris Omsorg Norge har hatt en positiv utvikling i 2015, og har tro på 2016. Vi frykter likevel at noen av våre virksomhetsområder kommer til å bli hardt presset på priser og marginer. I 2015 samlet vi eldreomsorg, barnevern, psykisk omsorg og brukerstyrt personlig assistanse (BPA), i én felles organisasjon, Aleris Omsorg Norge. Dette har vi gjort for å kunne skape flere synergier mellom de ulike virksomhetsområdene, og for å gi et mer helhetlig tilbud til våre oppdragsgivere. Denne organisatoriske endringen håper vi å se resultater av i 2016.

Drift og utvikling går generelt bra i Aleris, men det er samtidig store utfordringer i alle segmenter. Blant annet er behovene for hvilke tjenester som etterspørres ganske uforutsigbare. Innenfor barnevern er flyktningssituasjonen ett eksempel. Strømmen av flyktninger har på kort tid ført til en kraftig økning i behovet for omsorgssentra for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Mange av disse skal bosettes i kommunene etterpå. Innen Psykisk omsorg ser vi at kommunene i større grad enn før overtar ansvarsområder fra spesialisthelsetjenesten. Etterspørselen etter BPA har økt etter at tjenesten ble rettighetsfestet. Eldreomsorgen vil preges av at eldre lever lenger, slik at det blir flere som trenger omsorg. Kommunene vil satse på at eldre bor hjemme så lenge som mulig. De vil prioriterer hjemmetjenester og være mindre opptatt av å bygge ut sykehjem. Tilsyn og pleie i egen bolig vil med andre ord øke.

Den største utfordringen fremover blir helt klart å klare å levere god kvalitet til de prisene oppdragsgiverne er villige til å betale. En annen utfordring er hvordan kommunene vil takle det å forvalte helheten innenfor helse og omsorgstjenester ettersom de stadig får tilført mer ansvar og oppgaver. Vi ser blant annet at barneverntjenestene i større grad blir sett på som et kommunalt ansvar. Dette kommer i tillegg til det kommunale ansvaret for eldreomsorgen. Det blir spennende å se hvor krevende dette ansvaret blir for kommune-Norge.

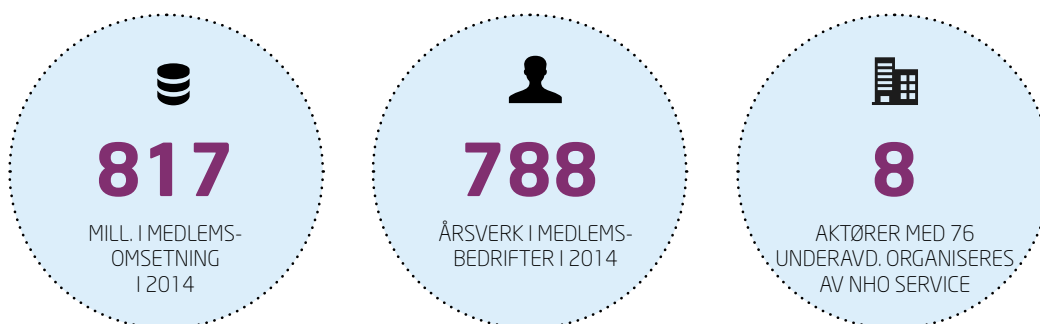

18

ASYLMOTTAK

NØKKELTALL OM ASYLMOTTAK

Asylmottak er et frivillig botilbud for utenlandske personer som selv ber om beskyttelse som flyktninger. For de som har fått oppholdstillatelse, begynner integreringen i asylmottakene. Noen asylsøkere finner seg andre bosteder på egenhånd, men majoriteten bor i mottak. I transittmottakene bor asylsøkerne til helseundersøkelser og intervju er gjennomført. Under behandlingen av søknaden bor de i ordinære asylmottak, her blir de frem til de bosettes, returnerer frivillig eller uttransporteres. I tillegg til transittmottak og ordinære mottak finnes forsterkede avdelinger for asylsøkere med fysiske eller psykiske hjelpebehov, og mottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Det er Staten som har ansvar for å finansiere plassene i asylmottakene. Asylmottakene og resten av mottaksapparatet styres gjennom Utlendingsdirektoratet (UDI). UDI driver ikke mottakene selv, men inngår avtaler med kommuner, private og ideelle om driften. Det er UDI som har utarbeidet retningslinjene for mottaksdriften.

Nøkkeltall

- NHO Service organiserer i dag 8 aktører som til sammen driver 76 asylmottak.
- Våre asylmottak hadde i 2014 en samlet omsetning på 817 millioner kroner.
- Asylmottakene i NHO Service sysselsetter 788 årsverk.
- Ved utgangen av 2014 bodde det 14.400 personer i mottak.
- Den samlede kapasiteten ved utgangen av 2014 var 19.000 mottaksplasser fordelt på 110 mottak (UDI 2015). Dette er 5 færre mottak og 1000 færre plasser enn året før. Nå bygger man opp igjen kapasiteten grunnet stor pågang av flyktninger og 7.500 nye plasser skal være på plass innen utgangen av 2015.

Ved utgangen av 2014 bodde det 14.400 personer i mottak, det er 1.900 færre (-12 %) sammenliknet med starten av året. Den samlede kapasiteten var 19.000 mottaksplasser fordelt på 110 mottak (UDI 2015). 11.500 personer søkte asyl i Norge i 2014, dette er fire prosent færre enn i 2013. Det har vært en nedgang i asylsøkere fra Eritrea og Somalia fra i fjor, men en kraftig økning (+13 %) i antallet enslige mindreårige asylsøkere. UDI oppgir at det koster om lag 152.000 kroner for en vanlig asylmottaksplass i løpet av et år, mens en plass for enslige mindreårige koster om lag 462.000 kroner i året.

Den største andelen av mottaksbeboerne ved utgangen av året var i 2013 personer med endelig avslag på søknaden om asyl, disse har plikt til å forlate Norge. I 2014 fikk flere bli, og antallet personer med endelig avslag på asylsøknaden ble redusert med 2.400 til totalt 3.300 personer i 2014. Det vil si at 23 % av mottaksbeboerne var i denne situasjonen i 2014 mot 35 prosent året før. En gruppe som kan bli boende lenge i mottak er de som har fått en tillatelse med en form for begrensning. En slik begrensning kan bli gitt til personer der UDI er i tvil om identitet, eller personer som ikke har rett på beskyttelse – men det er tungtveiende grunner til at de ikke bør returnere til hjemlandet sitt akkurat nå. Enslige mindreårige asylsøkere kan også få begrenset oppholdstillatelse. Beboere med oppholdstillatelse utgjorde 34 % av beboerne i asylmottakene ved årsskiftet. Det er en liten økning i andel, men en reduksjon i antall personer fra 5.400 til 4.900. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) skal finne egnet kommune og bolig til disse menneskene. Mottakene er førsteledd i integreringsprosessen som består blant annet av samfunnsfags- og norskopplæring (UDI Tall og Fakta 2014).

ET FLEKSIBELT SYSTEM

UDI har beregnet at det trolig kommer mellom 16.000 og 20.000 asylsøkere til Norge i løpet av 2015. Anslaget er usikkert og inkluderer ikke kvoteflyktninger. Derfor oppretter man nå nye mottaksplasser og det er lyst ut anbud på inntil 7.500 plasser, avtalene signeres i løpet av uke 45/2015 og seneste planlagte oppstart av mottaksplassene er 1. desember i år.

UDI skal til enhver tid utnytte ca. 85 % av mottakskapasiteten, de skal ikke ha for mange ledige mottaksplasser – men for å kunne ha et fleksibelt system som kan håndtere svingninger i antall asylsøkere er det viktig å ha en buffer (UDI 2015). En mulig begrensning i fleksibiliteten til mottaksapparatet er kommunenes grad av selvråderett i bestemmelse av etableringen av nye mottak. Det pågår en debatt om hvorvidt kommunene bør og skal ha veto rett.

UTVIKLING I MEDLEMSMASSEN

Asylmottak er en ny bransje i NHO Service, og ble først ordentlig etablert i 2013. Vi har samlet de største private aktørene hos oss.

POLITISKE RAMMEVILKÅR

Asylmottakene påvirkes av politiske rammevilkår på globalt-, nasjonalt- og lokalt plan. Politiske uroligheter, kriger og kriser internasjonalt bestemmer i stor grad omfanget av og opprinnelseslandene til flyktningene som kommer hit. I annet halvår 2015 opplever Europa og Norge en betydelig økt tilstrømming av asylsøkere, hvilket gir et økt behov for bransjens tjenester.

Nasjonalt har det de siste to regjeringsperiodene vært en løpende diskusjon om hvor stor andel av asylmottakene som bør være driftet av kommersielle vs. ideelle aktører. Fordi det har vært en utfordring å få kommunene til å bosette tilstrekkelig antall flyktninger med innvilget opphold er ventetider en utfordring. Relasjonen til kom-

munene man drifter mottak i er av stor betydning for bransjen.

UTVIKLING I ARBEIDSMARKEDET

Bransjen verdsetter mangfold, noe som speiler seg i de ansatte som representerer mange forskjellige etnisiteter, språk, aldersgrupper og kompetanseområder. En del av de ansatte innehar formalkompetanse, dette gjelder økonomer, barnevernspedagoger, sosionomer og pedagoger. I tillegg har man ofte personer med håndtverkerbakgrunn sysselsatt i drifts- og vaktmesterstillinger. Det er også noen ufaglærte i miljøarbeiderstillinger. Bransjen har ikke utfordringer med rekrutteringen, og tilbakemeldingene og søkerantallene på de utlyste stillingene indikerer at asylmottakene er attraktive arbeidsgivere.

NHO Service besøker høyskoler og universitet som utdanner helse- og sosialfaglig personell for å fortelle om yrkesmulighetene i privat sektor, herunder også i private asylmottak.

PARTSSAMARBEID MED FAGBEVEGELSEN

Asylmottak omfattes av tariffavtale 453, hvor motparten er LO og Fagforbundet. Denne tariffavtalen har på samme måte som andre tariffavtaler inntatt bestemmelser om blant annet arbeidstid, tillegg for overtid og ulempetillegg, bestemmelser om lokale lønnsforhandlinger og avtalefestet pensjon.

KVALITETSARBEID OG UTVIKLING

NHO Service har på vegne av medlemmene vinteren 2015 levert konkrete innspill til UDI om ulike tiltak som kan bidra til å frigjøre ressurser til andre formål i mottaksdriften.

I løpet av sommeren 2015 er det også overlevert til BLD et forslag til et pilotprosjekt hvor man via fem delprosjekter vil teste ut hvordan boligsøk for asylanter med innvilget varig opphold kan kombineres

med jobbsøk uten store tilleggsressurser. Målet med prosjektet er å gjøre integrasjonsprosessen sømløs og få flere asylsøkere inn i arbeidslivet.

Bransjen har gjennom året utarbeidet og forbedret bransjestatistikk for å dokumentere bransjens grundige arbeid med sikkerhet i mottakene. I den forbindelse har vi også innledet et samarbeid med DROF om statistikk hvor NHO Service også inkluderer deres tall i bransjestatistikken. Vi vil også foreta ytterligere samordning av statistikken med Finans Norges brannstatistikk.

Samarbeidet om statistikk og analyser mellom Nettverket for asylmottak i NHO Service, DROF, UDI og Finans Norge er av stor betyd-

ning for at beboere, ansatte, oppdragsgiver og forsikringsgivere får dokumentert at sikkerheten ved mottakene er godt ivaretatt og at de hendelser som oppstår vanligvis ikke fører til større skader. Det er innledet samarbeid med HiOA om praksisplasser, bachelor- og masteroppgaver.

KILDER:

UDI. 2014. Tall og Fakta 2014. Tilgjengelig fra URL: <http://www.udi.no/statistikk-og-analyse/arsrapporter/tall-og-fakta-2014/>

TOR BREKKE

KONSERNESJEF, HERO NORGE AS
Antall ansatte: 800. Omsetning i året: 550 mill. NOK

Norge opplever høsten 2015 den kraftigste strøm av asylsøkere noen sinne. Mellom 20.000 og 25.000 flyktninger er ventet i år, og kanskje kommer det like mange neste år. Myndighetene har i flere år vært spente på når krisen i Syria ville gi økte ankomster av syriske asylsøkere i Norge. Man har vært usikker på utviklingen. I første halvdel av 2015 ble mottaksapparatet bygget ned. Deretter kom et brått skifte. I august begynte antall flyktninger å øke dramatisk. I september søkte 4904 personer asyl i Norge. Det er mer enn 2 og en halv gang så mange som i forrige rekordmåned i august 2009 da det kom 1820 asylsøkere.

I denne situasjonen er det behov for storstilt oppbygging av mottakskapasitet. Private leverandører er avgjørende for at staten skal kunne innkvartere flyktningene på en best mulig måte. Hovedutfordringen er at det meste må skje raskt. Innkvartering, mat og annet må skaffes på kort varsel. Alternativet ville i verste fall være at mennesker må sove utendørs eller i provisoriske løsninger organisert av sivilforsvaret. Vi er i et akuttmodus som tilsier at både driftsoperatører, kommuner og andre aktører må jobbe raskere enn normalt. Vi opprettholder de samme krav til kvalitet på våre tjenester, men etablerer samtidig midlertidige løsninger for å møte det store behovet. Hero vil trolig åpne 20 nye asylmottak og ansette 250 nye medarbeidere over hele landet i år. Hvis UDIs estimater slår til fortsetter en stor oppbygging til neste år.

I 2014 ble 67% av asylsøknadene innvilget. Sannsynligvis blir innvilgelsesprosenten enda høyere i 2015. Det må derfor tenkes nytt om integrering og bosetting. Språktrening og annen arbeidsrettet opplæring må begynne mens flyktningene bor i asylmottak. God integrering er en felles utfordring og asylmottakene i NHO Service kan gjøre en viktig del av den jobben.»

Tor Brekke, Hero Norge AS

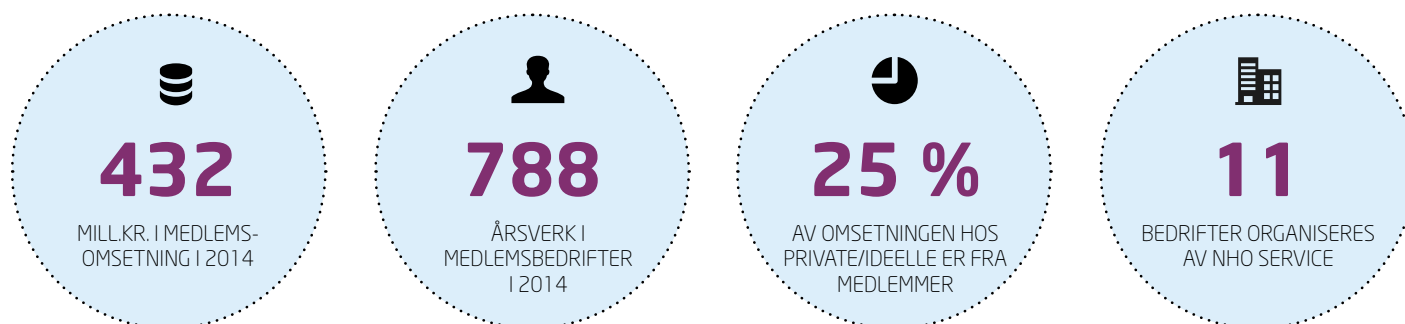

19

REHABILITERING

NØKKELTALL OM REHABILITERING

Rehabiliteringstjenester gis for å bidra til at mennesker skal bli bedre i stand til å møte hverdagen – ved å lære seg å mestre en sykdom eller en funksjonshemming. Dette kan gjennomføres på mange måter; for eksempel på en institusjon eller et rehabiliteringssenter, i kombinasjon og samarbeid med skole eller arbeidsplass. Tiltakene er avhengig av hvilken sykdom eller hvilke plager du har, og hva du ønsker for livet ditt.

Det har vært få endringer i rehabiliteringsfeltet det siste året når det gjelder andel kjøp av plasser hos våre medlemmer fra helseforetakene og kommuner. De fleste kommuner driver all rehabilitering selv og bruker i liten grad private rehab-institusjoner som alternativer og supplementer til sitt eget tilbud.

Nøkkeltall

- Våre 11 medlemmer omsatte i 2014 for 432 millioner kroner, noe som tilsvarer 25 % av bransjens samlede registrerte omsetning i Proff på 1,7 mrd. kr.
- Våre medlemmer sysselsatte 788 årsverk i 2014.
- Det finnes 45 rehabiliteringsbedrifter som har avtaler om levering av rehabiliteringstilbud for både døgn og dag med Helseforetakene, i tillegg kommer 5 rehabiliteringsbedrifter som bare leverer dagbehandling.

BRANSJEN DRIVER ULIKE FORMER FOR REHABILITERING

Rehabilitering tilbys til de som har behov og potensiale for rehabilitering etter f. eks. ulykker, planlagte operasjoner og/eller sykdom. All rehabilitering har som mål at den rehabiliterte skal kunne mestre dagliglivet bedre og/eller kunne ha en aktiv funksjon i arbeids- og samfunnslivet.

NHO Service organiserer 11 medlemsbedrifter innen rehabilitering. Disse har avtaler med helseregionene om rehabilitering av:

- Revmatiske sykdommer, samt smerter i muskel og skjelett
- Hjertesykdommer
- Pasienter med komplekst og sammensatt sykdomsbilde
- Kroniske smerter i muskler og bløtdel
- Slitasjeskader og brudd, ortopedi
- Sykelig overvekt
- Skader og sykdom i sentralnervesystemet, f.eks Parkinson og MS
- Langtidsoppfølging av barn etter alvorlig sykdom/skade
- Kreft
- Nevrologi
- Traumatisk/ervert hjerneskade og slag
- Tinnitus og MB Meniere
- +++

Eldre med nedsatt funksjonsevne blir rehabilitert raskere og bedre ved egne rehabiliteringsenheter enn på sykehjem. Dette bør få konsekvenser for hvordan kommunene organiserer rehabiliteringstilbudet.

Johansen et. Al (2012)

HVA ER BEHOVET FOR REHABILITERING?

Blant hovedfunnene i riksrevisjonens rapport i 2012 var at det var en underdekning av rehabiliteringsbehovet i Norge, og at man til tross for dette har hatt en reduksjon i kapasiteten. Dette har medført at ventetidene har økt og at antallet med innvilget rett til nødvendig helsehjelp er redusert. Vi kaller dette rehabiliteringsgapet.

Det rehabiliteres årlig rundt 60.000 personer i spesialisthelsetjenesten. Vi vet det er mange med behov for rehabilitering som ikke får tilbud, dette støttes av de ulike brukerorganisasjonene som vi har vært i kontakt med.

For å kunne si noe om underdekningen og størrelsen på rehabiliteringsgapet, måtte vi i tillegg til å vite noe om kapasiteten vite noe om behovet for rehabilitering. Det er ikke en enkel øvelse å tallfeste

det totale rehabiliteringsbehovet i Norge. Vi har utført intervjuer med organisasjoner som representerer kronisk syke, og supplert med tilgjengelig informasjon fra Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet, Norsk Pasientregister (NPR) og andre oppgitte kilder. I tilfeller der det ikke har vært tilgjengelig informasjon har NHO Service gjort estimater. Vi har i vår rapport sett hen til det oppsett Helse Midt-Norge har benyttet i sin kartlegging av rehabiliteringsbehovet i Midt-Norge. Det er ikke utført og tilgjengeliggjort tilsvarende undersøkelser for de øvrige helseregionene.

I Helse Midt-Norges rapport om Rehabilitering i Midt-Norge (2014) omtales det hvilke pasientgrupper som kan ha behov for rehabilitering i spesialisthelsetjenesten. I stor grad benyttes samme utgangspunkt for vår rapport, men har supplert med enkelte pasientgrupper vi har vært i kontakt med. Følgende pasientgrupper inngår i vårt notat: amputasjoner, diabetes, funksjonshemning/-svikt, hjerneska-der, hjerneslag, hjertesykdom, kreft, lungesykdommer, muskel-skjellet sykdommer, nevrologiske sykdommer, ortopediske pasienter, psykiske sykdommer, revmatologi, ryggmargsskade sanseforstyrrelser (syn og hørsel) og sykkelig overvekt.

Fordi det har vært en underdekning i rehabilitering over flere år, slik Riksrevisjonen beskriver – vil det ha oppstått et etterslep – i kartleggingen beskrives derfor det akkumulerte rehabiliteringsbehovet. Vi konkluderer med at det er et akkumulert rehabiliteringsbehov i spesialisthelsetjenesten på ca. 256.000 personer. Det betyr at rett under 200.000 kunne hatt behov for rehabilitering, og ikke fikk tilbud. Til sammen utgjør rehabiliteringsbehovet som har samlet seg opp 9 % av de som lever med disse sykdommene og plagene. Noen av personene vil ha flere diagnoser, det vil således være en overlapping, dette er det ikke justert for. I tillegg kan enkelte grupper være underrepresentert, eller mangle helt i vårt forsøk på å anslå hvor mange som har behov for spesialisert rehabilitering. På bakgrunn av vår gjennomgang har vi følgende anbefalinger til offentlige myndigheter:

1. Iverksett en egen kartlegging av rehabiliteringsbehovet i Norge. Kartleggingen bør vise rehabiliteringsbehov på både spesialist- og kommunehelsetjenestenivå.
– Hvor mange har behov for rehabilitering? – Når i sykdomsforløpet bør man iverksette rehabilitering for de ulike pasientgruppene og hvor hyppig bør rehabilitering foretas?
2. Ta i bruk den ledige kapasiteten i private rehabiliteringsinstitusjoner som vil gi mulighet til å rehabilitere 14.000–15.000 flere personer i året. I tillegg vil det komme en mulig økning i dagrehabilitering.

I mars arrangerte NHO Service sammen med RI-Norge en større rehabiliteringskonferanse i Oslo, med flere eksterne foredragsholdere med ulike temaer innen rehabilitering. Der ble også NHO Service sin rehabiliteringsrapport presentert, og statssekretær Anne Grethe Erlandsen orienterte om regjeringens arbeid.

STATUS NÆRINGSPOLITIKK

Nettverket for rehabilitering har jobbet med flere næringspolitiske saker det siste året knyttet til regjeringens arbeid med kommune-reform, fritt behandlingsvalg, primærhelsetjenestemeldingen og momsnyutralitet i spesialisthelsetjenesten. Dette er alle sentrale problemstillinger for bransjen i årene fremover og hvor det er store

forventninger til regjeringens gjennomføringsevne. NHO Service og bransjen er grunnleggende positive til reformene. NHO Service har levert høringsuttalelser til alle disse sakene.

Regjeringen har signalisert i Stortingsmeldingen om kommunereformen at det vurderes en forflytning av rehabilitering i spesialisthelsetjenesten over til kommunene. Situasjonen i dag viser likevel at kommunenes størrelse alene ikke er en garanti for at oppgavene løses bedre. Vi har med dagens kommunestruktur en rekke større kommuner som skulle ha alle forutsetninger kompetansemessig, til å gi et godt rehabiliteringstilbud, likevel skjer ikke alltid det i praksis. En slik oppgavereform fordrer at kommunene blir tilført tilstrekkelig kompetanse og ressurser.

En annen bransjeutfordring, er tilsynelatende ulik praksis mellom helseforetakene når det gjelder avregning på ulike ytelser de private rehabiliteringsinstitusjonene leverer på avtale. Her vil bransjen jobbe videre opp mot myndighetene knyttet til større forutsigbarhet og like rammevilkår i avtalene med helseforetakene.

SAMHANDLINGSREFORMEN OG REHABILITERING I KOMMUNENE

Etter innføringen av samhandlingsreformen, skal pasienter innen spesialisthelsetjenesten overføres til kommunen så snart den medisinske behandlingen er fullført. Dersom kommunen ikke har mulighet til å ta i mot pasienten innen 1 døgn etter at utskrivning er varslet fra sykehuset, må kommunen betale 4.000 kr i døgnpris for opphold av pasienten på sykehuset. Reformen har økt behovet for rehabiliteringstjenestene i kommunene, både for eldre og yngre pasienter. Kommunene har oftest valgt å lokalisere rehabiliteringen, spesielt av eldre pasienter, men også for unge funksjonshemmede, til korttidsplasser i sykehjem. Dette er et mindre effektivt alternativ til rehabilitering i spesialiserte rehabiliteringsinstitusjoner (Forskning fra Institutt for Helse og Samfunn ved Universitetet i Oslo 2012)

Årlig gjennomføres over 12.500 rehabiliteringsopphold i kommunale institusjoner, om lag 11.000 av disse ble tilbudt personer over 67 år.

Rehabilitering utenfor institusjon i kommunal regi, skjer oftest gjennom dagbehandling i fysikalsk institutt. De færreste får på denne måten en tverrfaglig rehabilitering. 1/3 av kommunene har heller ikke koordinatorene for rehabilitering, selv om dette er lovpålagt. Mens pasienter kan søkes direkte over til rehabiliteringsinstitusjon fra sykehus, må søknader om rehabilitering for dem som bor i egen bolig, sendes den koordinerende enhet for rehabilitering som er i hver helseregion. Denne enheten skal vurdere alle søknader om rehabilitering for hjemmeboende som kommer fra fastlegene. Behandlingstid på søknad er omtrent 4 uker.

Forskning fra Institutt for Helse og Samfunn ved Universitetet i Oslo (2012) viser at eldre med nedsatt funksjonsevne blir rehabilitert raskere og bedre ved egne rehabiliteringsenheter enn på sykehjem. Dersom man bruker korttidsplasser til utskrivningsklare pasienter, vil man redusere muligheten for avlastning, som ville vært alternativ bruk av disse plassene. SSB oppgir at 16 %, vel 6.500 av landets sykehjemsplasser er avsatt til korttidsplasser og rehabilitering. Tilbakemeldinger viser at mange av disse plassene belegges av «ferdigbehandlede» pasienter som er utskrevet fra helseforetakene.

BRANSJENS BIDRAG

På spesialisthelsetjenestenivå

De private rehabiliteringsbedriftene har mangeårig erfaring med ulike rehabiliteringstiltak innen: arbeidsrettet rehabilitering og ulike andre diagnoser som har ventetid på rehabilitering. Man har fleksibel, spesialisert og tverrfaglig kapasitet.

På kommunehelsetjenestenivå

De private rehabiliteringsbedriftene vil med sin kompetanse kunne bistå med å ivareta kommunens lovpålagte oppgaver og samtidig hjelpe med å få innsikt i oppnådde resultater, levert kvalitet og kostnader. Sekundært kan rehabiliteringsbedriftene bistå kommunene med intermediær kapasitet med tilhørende rehabiliteringstilbud, samt fleksible sykehjemsplasser. Dette vil kunne frigjøre korttidsplasser til avlastning.

ARILD FURUSETH

ADM. DIREKTØR, GODTHAAB HELSE OG REHABILITERING
Antall ansatte: 55. Omsetning i året: 50 mill. NOK

Trender: Offentlige innkjøp via de regionale helseforetak styrer 90 % av virksomheten i de private rehabiliteringsinstitusjonene og de ligger i hovedsak på et stabilt lavt nivå. I det området som ligger under Helse Sør-Øst (HSØ) er to institusjoner avviklet.

Utviklingen for Godthaab Helse og Rehabilitering i 2015: Vi budsjetter med 15% vekst i omsetning og noe vekst i privatfinansierte opphold. Det arbeides med en utviklingsplan som inkluderer om- og påbygging. Utviklingen i 2016 følger samme trend.

Segmentet døgnrehabilitering for ortopediske og hjertepasienter har stor etterspørsel, mens dagrehabilitering har svak etterspørsel relatert til forventningene fra helseregionen. Hvis nåværende trend fortsetter vil vi få en viss økning i etterspørselen etter rehabilitering fra private som selv dekker kostnadene.

Største utfordringen for bransjen: Planene om å overføre ansvaret for rehabilitering fra staten til kommunene, det er en reell trussel for mange av rehabiliteringsinstitusjonene - og for pasientene.

Arild Furuset, Godthaab Helse og Rehabilitering

Planene om å overføre ansvaret for rehabilitering fra staten til kommunene, det er en reell trussel for mange av rehabiliteringsinstitusjonene - og for pasientene.

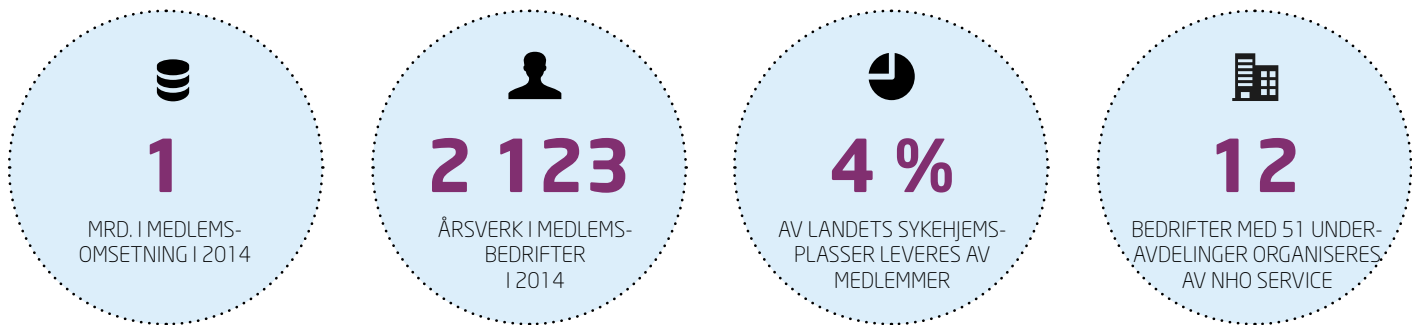

20

SYKEHJEM

NØKKELTALL OM SYKEHJEM

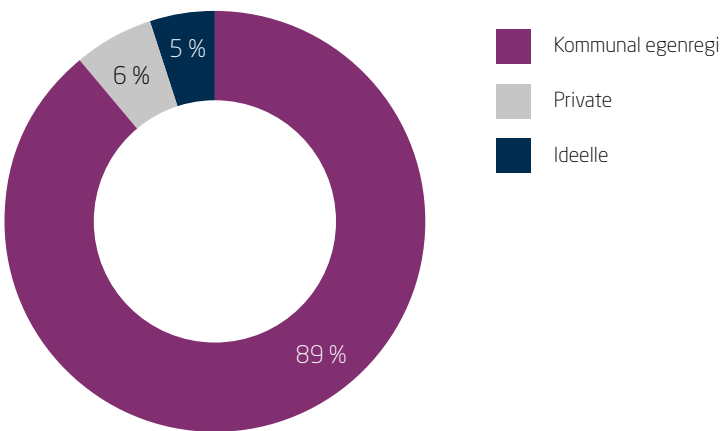
Økningen av den eldre befolkningen innebærer større behov for pleie- og omsorgstjenester i årene fremover. Dette vil være spesielt viktig etter 2020–2030, når de store barnekullene fra etterkrigstiden passerer 80 år. For kommunene, som har ansvaret for tjenestene, innebærer dette strengere prioriteringer. I dag foregår det meste av tjenesteproduksjonen innen helse og omsorg i kommunal egenregi. Profesjonelle tjenesteleverandører kan tilby norske kommuner tjenester av dokumentert god kvalitet.

Nøkkeltall

- I 2014 var det 40.500 sykehjemsbeboere i Norge (SSB) fordelt på ca. 980 institusjoner. Økte bevilgninger til sektoren de siste årene har i all hovedsak gått til vedlikehold slik at antall plasser er nesten uendret. Også andelen privatdrevne sykehjem er stabilt.
- Det ble totalt brukt 35,9 milliarder kroner til pleie i institusjon i kommunene i 2014 (SSB) Størstedelen av dette var sykehjemsdrift.
- Våre medlemsbedrifter innen sykehjem leverte pleie i sykehjem for en verdi av 1 milliard i samme periode, dette utgjør en andel på 2,8 % av de totale kostnadene til sykehjem i kommunene. I NHO Service har vi hoveddelen av de konkurranseutsatte (private) aktørene i bransjen.

Økt samarbeid mellom offentlige og private tjenesteleverandører kan bidra til økt bevissthet om kvaliteten på tjenestene og bedre ressursutnyttelse. Regjeringen har varslet et arbeid med å innføre nasjonale kvalitetsindikatorer innen helse og omsorg, og NHO Service følger med og vil påvirke dette arbeidet. Innslaget av private tjenesteleverandører er fortsatt lite, men svakt økende.

Sykehjemsplasser i Norge i 2014

Figur 20.1 Plasser drevet av kommunen selv, private og ideelle i prosent av totalt antall plasser, 31.12.14 (Kilde: SSB 2015). Medlemmene til NHO Service driver 4 % av landets sykehjemsplasser.

De privatdrevne sykehjemmene scorer godt på brukerundersøkelser jevnt over. Det siste året har bransjen vist flere gode eksempler på innovasjon og nyvinninger i tjenestene, enten det dreier seg om organisering av tjenesten, aktivitetstilbud eller velferdsteknologiske løsninger som gir mer tid til pasientene.

Regjeringen har foreslått et prøveprosjekt med statlig finansiering av eldreomsorgen. Prosjektet utvikles av Helsedirektoratet på oppdrag fra departementet. NHO Service deltar i referansegruppe, – og prosjektet innebærer et pilotprosjekt med 20 representative kommuner i en forsøksordning fra 2016–2019. Prosjektet er fortsatt ikke ferdigstilt, og det er foreløpig uklart hvordan dette vil påvirke rammevilkår og markeder for våre medlemsbedrifter.

I Proff fremgår det at den samlede omsetningen for alle registrerte aktører innen NACE-kodene somatiske sykehjem og aldershjem organisert som stiftelser og AS var 3,6 milliarder kroner. Dette inkluderer ideelle sykehjem, tradisjonelle (familiedrevne) sykehjem og private sykehjem. Totalt utgjør disse aktørenes drift til sammen 11 % av de totale kostnadene til sykehjem i kommunene. 65 aktører leverer de private sykehjemsplassene. Her inngår også private som ikke er organisert, eller organisert andre steder enn NHO Service, samt de ovennevnte ideelle aktørene.

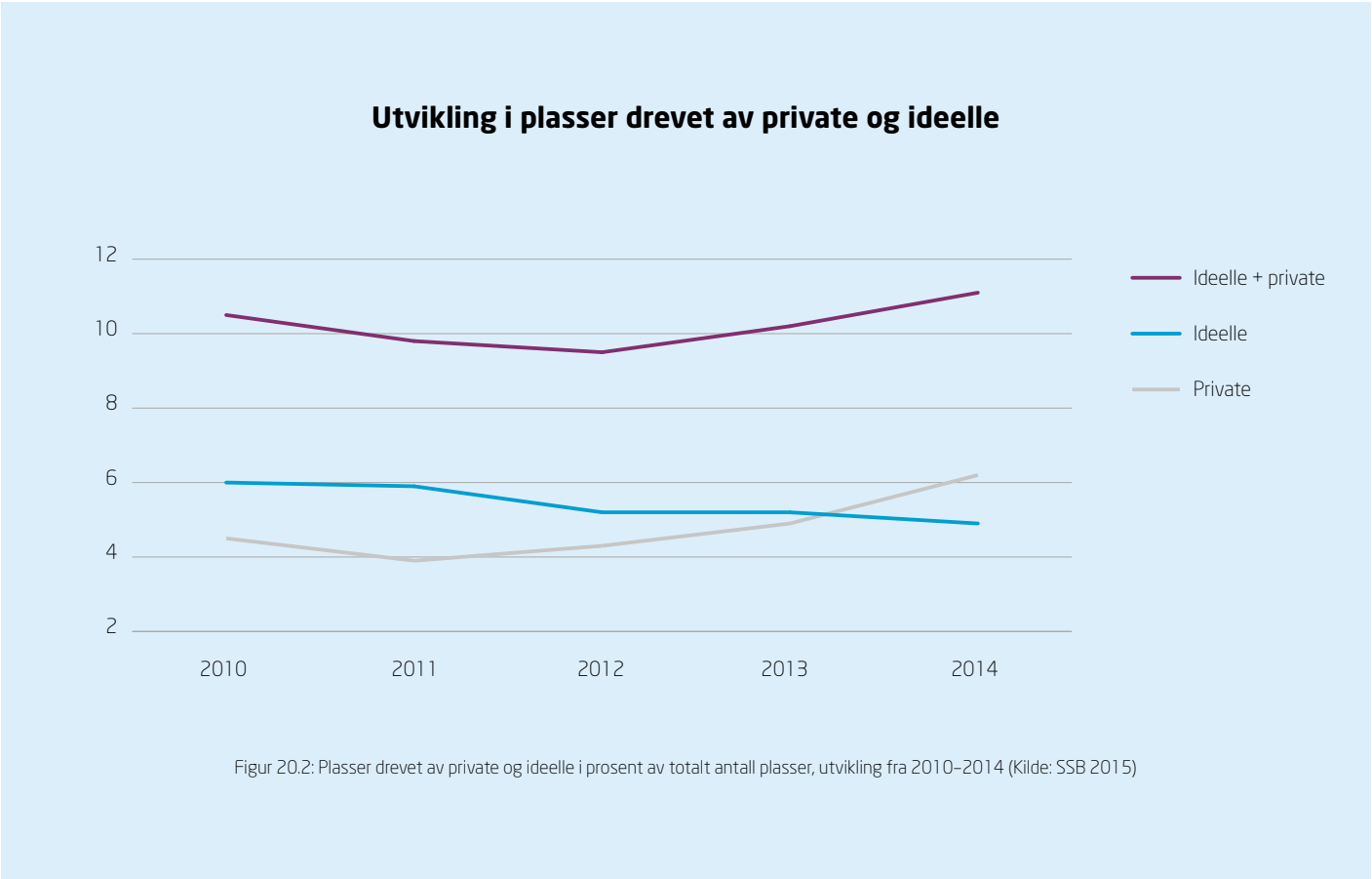
Kommunene står for rett under 90 prosent av sykehjemsdriften. Potensialet for mer offentlig-privat samarbeid innen sykehjemsdrift er derfor betydelig.

GOD KVALITET I PRIVATE SYKEHJEM

Det er dokumentert at kvaliteten er god på privatdrevne sykehjem. I en studie av kvalitet og ressursbruk ved Oslos sykehjem over en tiårsperiode, ble det konkludert med at privat drift av sykehjem ga «mest sykehjem for pengene» (Sykehjemsdrift i Oslo – effekten av konkurranse, Oslo Economics 2013).

NHO Service har siden 2003 arbeidet for et nasjonalt kvalitetssystem for eldreomsorgen. Det er gledelig at regjeringen ønsker å innføre et slikt system. En norsk standard for kvalitetsmåling kan bidra til å sikre kommunene den beste tjenesten til den riktige prisen.

I dag er det primært nasjonale brukerundersøkelser som sikrer informasjon om hvor fornøyd brukeren er. Kartleggingen er frivillig og i 2012 var det 245 kommuner (67 %) som hadde systemer for brukerundersøkelser i sykehjem, og 255 kommuner (69 %) som hadde tilsvarende systemer for hjemmetjenesten. Det at man har systemene tilgjengelig er heller ikke det samme som at man har gjennomført målingene. Oslo kommune, som er best på kvalitets-

De privatdrevne sykehjemmene scorer godt på brukerundersøkelser jevnt over. Det siste året har bransjen vist flere gode eksempler på innovasjon og nyvinninger i tjenestene.

måling, har supplert bruker- og pårørendetestene med et knippe objektive kvalitetsindikatorer. Dette har gitt Oslo kommune mulighet til å sammenligne sine sykehjem på institusjonsnivå.

Behovet for bedre mål på kvalitet i pleie og omsorgstjenestene er fanget opp av flere. Det er i dag parallelle og mer eller mindre koordinerte løp i utviklingen av kvalitetsindikatorer for pleie og omsorg. Det er et poeng at utviklingen av kvalitetsindikatorer er nasjonale, slik at man tilrettelegger for sammenligning. Det er først gjennom sammenligning kommunene får en ide om hvor de selv står, samt får mulighet til å lære av hverandre. Kommuner som kan vise til markante forbedringer i kvalitet bør belønnes dersom de kan reddegjøre for metodene de har benyttet for å nå dette målet. På denne måten kan kommunene lære av hverandre.

Flere av våre medlemmer er vant med innrapportering på objektive kvalitetsmål, og stiller gjerne som pilotinstitusjoner for uttesting av nye felles kvalitetsmål.

VERKTØY FOR VELFERD

Sammen med KS og Virke har NHO utarbeidet et verktøy som skal gjøre det enklere for kommuner å sammenlikne sine kostnader innen pleie og omsorg med andre kommuner.

Gjennom kunnskap om faktiske kostnader har man grunnlag for bedre ressursbruk. I heftet og den tilhørende excelmodellen kan kommunene beregne sammenlignbare sykehjemskostnader, der ulike plasstyper omregnes til ordinære somatiske plasser.

Heftet kan også hjelpe private og ideelle aktører med å sette seg inn i de forhold og vurderinger som kommunene må legge til grunn ved en eventuell konkurranseutsetting. Beregningsheftet viser eksempler på kvalitetsindikatorer som vil være relevante.

Flere kommuner har allerede tatt verktøyet i bruk, og gitt gode tilbakemeldinger.

Kilder:

NHO, KS og Virke. 2013. Beregning av enhetskostnader. Tilgjengelig fra URL: <http://www.nhoservice.no/article.php?articleID=4449&categoryID=329>

Oslo Economics. 2012. Kvalitetsanalyse. http://www.nhoservice.no/getfile.php/Filer/Dokumenter%20helse%20og%20ern%E6ring/OsloEconomics_kvalitetsanalyse_2011-2012.pdf

SSB. 2015. Pleie og omsorgstjenester. <https://www.ssb.no/pleie>

Geir Læg Reid, Aleris Omsorg AS

GEIR LÆGREID

DIREKTØR, ALERIS OMSORG AS
Antall ansatte: 1.500. Omsetning i året: 500 mill. NOK

Drift av sykehjem, omsorgsboliger og hjemmebaserte tjenester øker. Det blir stadig flere eldre og andre som trenger omsorgstjenester.

Aleris Omsorg har fått nye oppdrag og mange nye medarbeidere i 2015. Vi har etablert en ny og topp moderne digital alarmsentral sammen med Telenor der vi betjener 3.600 trygghetsalarmer for Oslo Vest. Denne sentralen skal også ta imot alarmer og signaler fra nytt velferdsteknologisk utstyr og hjelpemidler som kommuner og enkelt-personer vil ta i bruk i tiden som kommer.

I tillegg er vi blitt leverandør av hjemmesykepleie og praktisk bistand i Oslo dette året. Vi har store forventninger til 2016 da Aleris også skal starte drift av egne eldreboliger i Oslo. Mulighetene for vår bransje er langt større enn truslene. Skal jeg peke på en utfordring så tror jeg at både kommuner og at private bedrifter i omsorgsbransjen vil få utfordringer med å skaffe nok faglært og høy-skoleutdannet personale. Det er derfor viktig at vi arbeider sammen for å få flere til å velge våre yrker. Vi må bli flinkere til å få frem alle de gode hverdaghistoriene fra våre yrker og ikke minst alle de spennende utviklingsmulighetene som finnes i vår sektor.

Helse og Omsorg er en sektor i vekst og har behov for nye dyktige medarbeidere, uavhengig av oljepris, kronekurs eller rentenivå. Fylke og stat må legge til rette for flere studieplasser. Næringslivet og kom-munene må etablere flere praksisplasser og lærlingeplasser.

RICHARD SKAAR THORSRUD

ADM. DIR., SKAAR OMSORG AS
Antall ansatte: 170. Omsetning i året: 67 mill. NOK

En trend som har vart i flere år er at at hjemmebasert om-sorg øker i forhold til etterspørselen etter sykehjemsplasser. De som får sykehjemsplass blir stadig sykere og krever betydelige ressurser. Den største gruppen som får tilbud om sykehjemsplass er demente. Prioritert blir også beboere med kompliserte og ofte sammensatte sykdomsbilder.

Bransjens største utfordring er knyttet til politiske holdninger til privat omsorg. Dette er fortsatt et omdiskutert tema. Sviktende kom-muneøkonomi merkes også, da etterspørselen etter private plasser svinger med kommunenes økonomi.

I 2015 opprettet vi en kjede og kjøpte opp to sykehjem. Målet for kjeden er over tid å tilby nye og spennende tilbud innen eldreomsorg. Vi ønsker å tenke nytt innenfor flere segmenter, samtidig som vi skal fortsette på det vi er gode til.

Richard Skaar Thorsrud, Skaar Omsorg AS

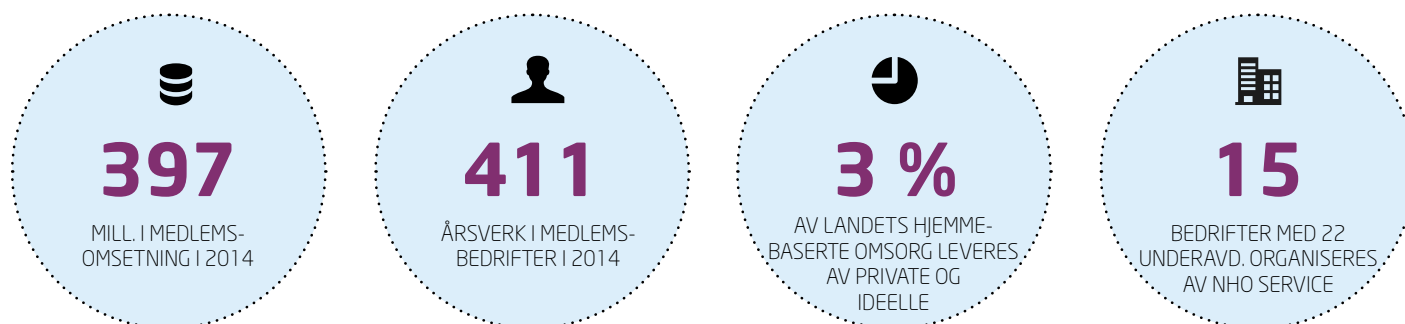

21

HJEMMEBASERT OMSORG

NØKKELTALL OM HJEMMEBASERT OMSORG

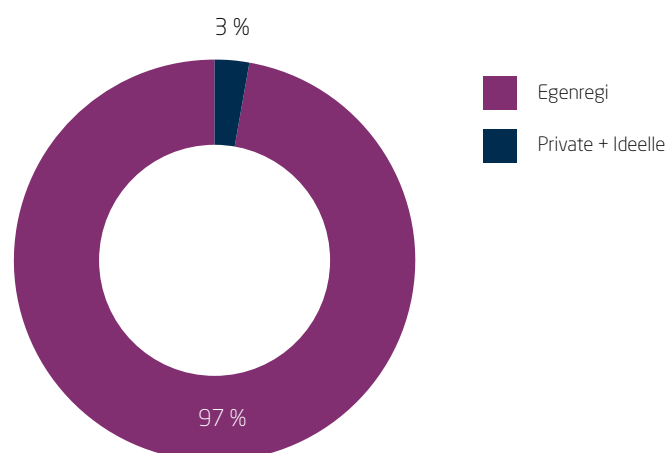
Hjemmetjenester, herunder hjemmesykepleie, praktisk bistand og BPA (brukerstyrt personlig assistent) er og vil bli et voksende marked. Kommunene signaliserer at det er ønskelig, at eldre blir boende hjemme så lenge de kan. Dette er også noe de selv ønsker, men som også er rimeligere for kommunen i årene fremover hvor eldrebefolkningen vokser. Ulike velferdsteknologiske løsninger i hjemmetjenesten vil også styrke denne muligheten fremover.

Nøkkeltall

- I 2014 var det ca 180.000 mottakere av hjemmetjenester, flere av mottakerne fikk flere tjenester (f.eks både hjemmesykepleie og praktisk bistand). 39.100 fikk bare praktisk bistand (-12,3 % fra 2010), 77.900 fikk bare hjemmesykepleie (+15,6 % fra 2010) og 63.100 fikk både hjemmesykepleie og praktisk bistand (+0,7% fra 2010) (SSB 2015).
- Kommunene brukte i fjor 45,7 mrd. kr på hjemmetjenester samlet (SSB 07790).
- Av dette leverte våre medlemsbedrifter hjemmesykepleie og praktisk bistand for 396 millioner, tilsvarende <1 % av de totale kostnadene til kommunene. Dette tallet inkluderer også den lille andelen omsorgstjenester som leveres i et helt privat marked. Den samlede andelen private er 3 %.

De mange mottakerne av hjemmetjenester er en indikasjon på at befolkningen lever lengre og med bedre helse. Samtidig etterspørres det i stadig større grad tjenester som forlenger friheten ved og muligheten til å bo i egen bolig. Det er positivt, samtidig som forventningene til kvalitet vil være betydelig høyere i fremtiden.

Hjemmebasert omsorg og pleie: Egenregi vs. private og ideelle i 2014

Figur 21.1 Kostnader til hjemmebasert pleie og omsorg. Kommunal egenregi vs. private og ideelle. (Kostra 2014 tabell 07790 og Proff 2015).

Private aktører (ideelle og private) utfører hjemmebaserte tjenester for 1,5 mrd. kr. Av dette har ULOBA, som organiserer brukerstyrt personlig assistent for sine 981 medlemmer en andel på 689 millioner. Dette tilsvarer 46 % av de konkurranseutsatte hjemmetjenestene, fordelt på 155 kommuner/bydeler (Uloba årsrapport 2014). På BPA-området ser vi nye markeder for våre medlemsbedrifter i årene fremover. Regjeringen har lovfestet fritt BPA-valg, og nye anskaffelsesregler harmonisert med EU ventes ikrafttråd sommeren 2016. Dette vil føre til åpen konkurranse mellom ulike tilbydere.

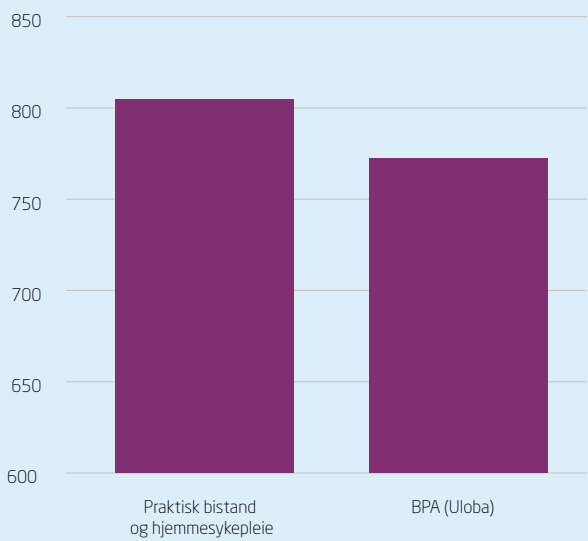
FOKUS PÅ BEREKNING AV RIKTIGE OG SAMMENLIGNBARE KOSTNADER FOR DE ULIKE HJEMMETJENESTENE

Fordi mottakerne i kommunene har ulikt bistanndsbehov er ikke enhetskostnadene pr. mottaker direkte sammenlignbare. Mange ressurskrevende brukere gir også høye kostnader og mange vedtakstimer i uken. Kommuner med lav dekningsgrad på institusjon har dessuten høyere utgifter og flere vedtakstimer i hjemmetjenesten enn kommuner med høyere dekningsgrad. Derfor anbefaler vi at man bruker kostnader pr. utførte time for den enkelte deltjeneste.

Sammen med KS og Virke har NHO laget en veileder for beregning av enhetskostnader i pleie og omsorgstjenestene, som sammen med to enkle excelmodeller hjelper kommunene finne frem til reell, sammenlignbar kostnad pr. leverte time for de ulike tjenestene. Verktøyet har tittelen «Beregning av enhetskostnader i pleie og omsorgstjenester» og ble ferdigstilt sommeren 2013. Det er tilgjengelig for nedlastning fra våre websider: <http://www.nhoservice.no/article.php?articleID=4449&categoryID=329>

Private innen hjemmebasert omsorg og hjelp - fordeling av total omsetning 1,5 mrd.kr

Figur 21.2: Fordeling av det private markedet innen hjemmebasert omsorg og hjelp, på tjenesteområdene praktisk bistand + hjemmesykepleie og BPA.

FRITT BRUKERVALG

Med valgfrihet menes i denne sammenheng muligheten for innbyggerne til å velge mellom minst to leverandører innenfor en gitt tjeneste i kommunen, for eksempel hjemmehjelp. Men rent prinsipielt handler valgfrihet om å sikre enkeltmenneskets makt og selvstendighet i alle livets faser og situasjoner.

De borgerlige partiene har de seneste årene skapt store forventninger til økt satsing på valgfrihet i eldreomsorgen. Hensikten er at våre eldre og deres pårørende i større grad skal få velge leverandør innen sykehjem og hjemmehjelp. Meningsmålinger viser også at et stort flertall av det norske folk ønsker å kunne velge mellom offentlige og private tilbydere av helse- og omsorgstjenester. En undersøkelse utført av fagorganisasjonen Unio viste at folk flest er positivt innstilt til private alternativer. Brukerevalueringer fra de kommuner som har innført valgfrihet er også positive og private alternativer scorer godt i slike undersøkelser. Til tross for dette skjer lite i norske kommuner når det kommer til fritt brukervalg. Kun 17 av landets 429 kommuner har innført ordningen, noe som tilsvarer fire prosent av norske kommuner.

NHO Service gjennomførte i 2013 en undersøkelse for å kartlegge hvordan innføringen av fritt brukervalg lå an.

Vi anvendte følgende metode:

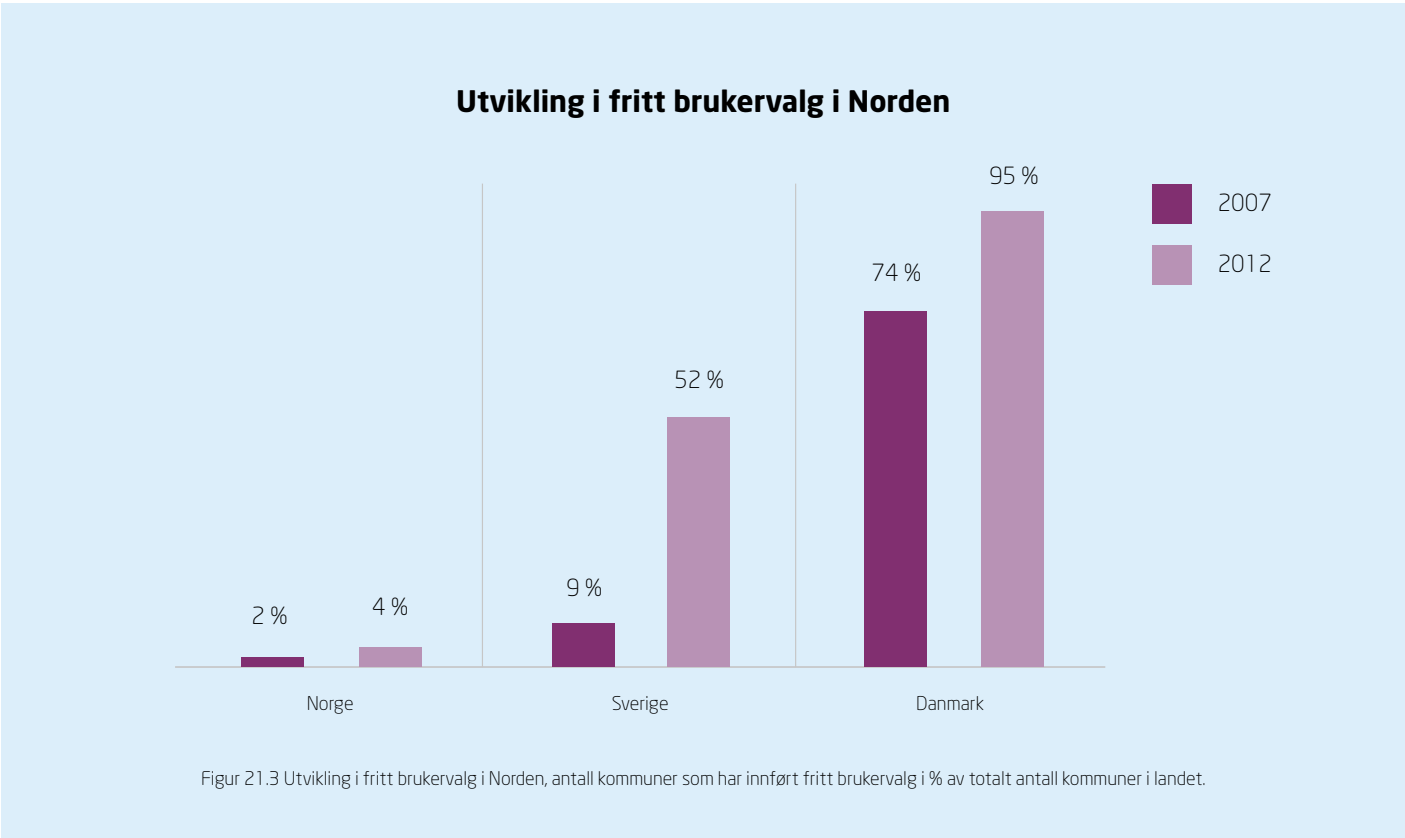
- En forespørsel ble sendt ut til alle rådmenn, med kopi til ordfører, i kommuner med ordfører fra Høyre og FrP
- Totalt 132 kommuner.

- Svar ble mottatt fra 86 kommuner
- Av de resterende 46 ble det gjennomført søk på kommunens nettside. Dersom det ikke forelå informasjon om ulike tilbydere legges det til grunn at disse kommunene ikke har fritt brukervalg
- Nettsidene til kommuner med ordfører fra V og KrF ble også undersøkt på samme måte
- Det antas at kommuner med ordførere fra øvrige partier ikke har fritt brukervalg, og de er dermed ikke forespurt og nettsidene er heller ikke undersøkt.

LANGT MER VALGFRIHET I VÅRE NABOLAND

Til sammenlikning har 95 prosent av danske kommuner og 52 prosent av svenske kommuner innført valgfrihet i eldreomsorgen. Det viser NHO Service sin rapport «Status for valgfrihet i eldreomsorgen i Skandinavia» (februar 2013).

Den viktigste forklaringen på denne store forskjellen er at våre naboland har innført hver sin valgfrihetsreform. Danmark vedtok i 2003 en lov som pålegger kommunene å legge til rette for fritt valg av leverandør av omsorgstjenester. 95 prosent av danske kommuner har i dag minst én privat leverandør av praktiske omsorgstjenester. Sverige på sin side fikk sin Lov om valgfrihet (LOV) i 2009. Her er det frivillig for kommunene om de vil innføre fritt brukervalg. Likevel har 52 prosent av svenske kommuner vedtatt å slutte seg til valgfrihetsloven og innført fritt valg av leverandør innen hjemmehjelpstjenester.

I begge våre naboland så vi at valgfriheten i eldreomsorgen først løst når myndighetene laget nasjonal lovgivning hva gjelder fritt brukervalg. Begge valgfrihetsmodellene kunne fungert i Norge, men den svenske modellen er nok lettest å kopiere da den ikke bryter med prinsippet om lokalt selvstyre.

Erfaringen fra våre naboland er at det er når det kommer nasjonal lovgivning på plass som legger til rette for valgfrihet i kommunene at ting løsner. Først da kan innbyggere i norske kommuner også få friheten til å velge.

Fortsatt er det store utfordringer knyttet til innføring av fritt brukervalg i kommunene, ved at egenregi-kostnadene ofte er mangelfulle, og danner grunnlag for lave vedtakstimepriser og derigjennom utraderer tilbydere når anbudsgrunnlaget utlyses. Utfordringer med nok volum og kritisk masse, (markedsgrunnlag for fritt brukervalg) er utfordringer bransjen har jobbet med, og som også vil bli utfordringer fremover.

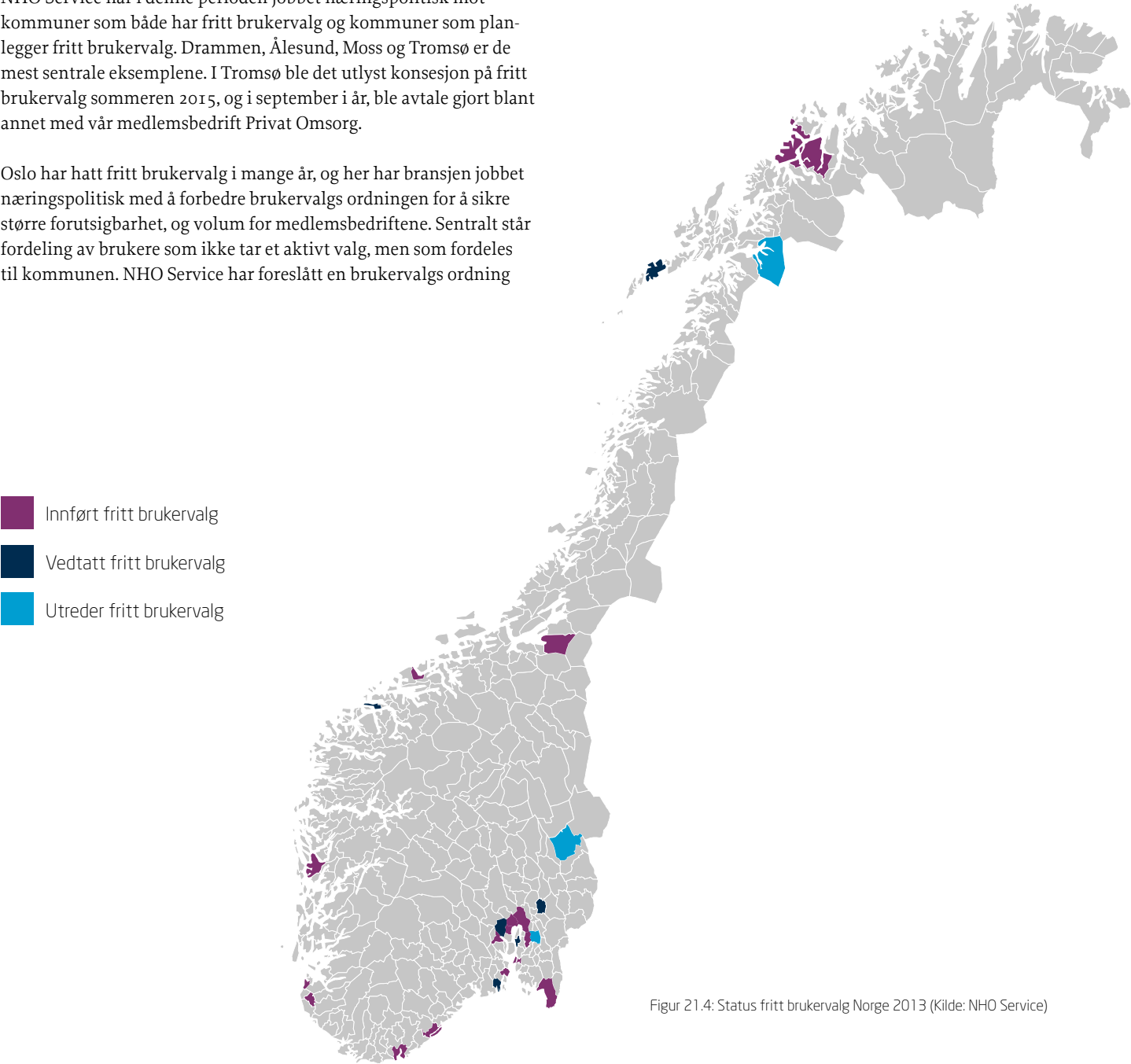
NHO Service har i denne perioden jobbet næringspolitisk mot kommuner som både har fritt brukervalg og kommuner som planlegger fritt brukervalg. Drammen, Ålesund, Moss og Tromsø er de mest sentrale eksemplene. I Tromsø ble det utlyst konsesjon på fritt brukervalg sommeren 2015, og i september i år, ble avtale gjort blant annet med vår medlemsbedrift Privat Omsorg.

Oslo har hatt fritt brukervalg i mange år, og her har bransjen jobbet næringspolitisk med å forbedre brukervalgs ordningen for å sikre større forutsigbarhet, og volum for medlemsbedriftene. Sentralt står fordeling av brukere som ikke tar et aktivt valg, men som fordeles til kommunen. NHO Service har foreslått en brukervalgs ordning

der alle tilbydere som oppfyller konsesjonskravene og har fått kontrakt med kommunen, får fordelt sammen med kommunen alle brukere som ikke tar et aktivt valg, med mulighet for bytterett til kommunen. En slik ordning vil skape større volum, forutsigbare og likere konkurransevilkår mellom tilbyderne av hjemmetjenester på oppdrag for Oslo kommune. Arbeidet fortsetter i 2016.

Vinteren 2015 ble NHO Service trukket aktivt med i Kommunaldepartementets arbeid med utarbeidelse av en egen brukerveilder til kommunene, for innføring av fritt brukervalg innen hjemmetjenester. Veilederen ble utviklet som et politisk initiativ fra regjeringen som hjelpemiddel til kommuner som vurderer, eller har innført fritt brukervalg.

Deloitte gjorde en utredning for departementet av status og forslag til gode løsninger, som bransjen / nettverket for hjemmetjenester, bidro aktivt til med innspill og forslag. Mange av forslagene fra NHO Service ble imøtekommet og er tatt med i veilederen.

Figur 21.4: Status fritt brukervalg Norge 2013 (Kilde: NHO Service)

Siw Østensen, Orange Helse AS

SIW ØSTENSEN

PROSJEKTLEDER, ORANGE HELSE AS

Antall ansatte: 400. Omsetning i året: 250 mill. NOK

Orange Helse har åpnet nye hjemmesykepleieavdelinger i Oslo og Bærum i 2015. Vi vokser også i andre markeder. I år har vi vunnet vår første kontrakt med HINAS om levering av sykepleiere til sykehus i Norge. Dette er et nytt område for oss.

Det er fortsatt meget lave priser på utleie av helsefagkompetanse til kommunene. Vi tror imidlertid at dette vil endre seg noe i 2016. Før kommunevalget, trodde vi også at fritt brukervalg innen hjemmetjenester ville øke, men med den dreiningen vi ser i kommunepolitikken frykter vi at dette vil stå på stedet hvil.

Markedsadgangen er fortsatt vanskelig. I Norge er det laget kommunale systemer som gir fordeler til den etablerte aktøren (kommunens egen tjeneste), slik at det ofte er meget vanskelig for private leverandører å slippe til og få volum nok i tjenesten.

Å finne riktig pris er også en stor utfordring. Mange kommuner, som har innført fritt brukervalg, sliter med å regne ut sine internkostnader. På denne måten får man urealistiske krav til den private leverandøren. Debatten om hvorvidt private eller det offentlige selv skal drifte hjemmetjenester er meget ideologisert og tar oppmerksomheten bort fra det viktigste, kvaliteten på tjenesten. Vi ønsker oss et verktøy som systematisk måler kvalitet i eldreomsorgen. På denne måten kan brukerne selv gå inn å se hvilken tjenesteleverandør som best møter deres behov. Et slikt kvalitetssystem bør være nasjonalt og resultatene burde være åpne for alle.

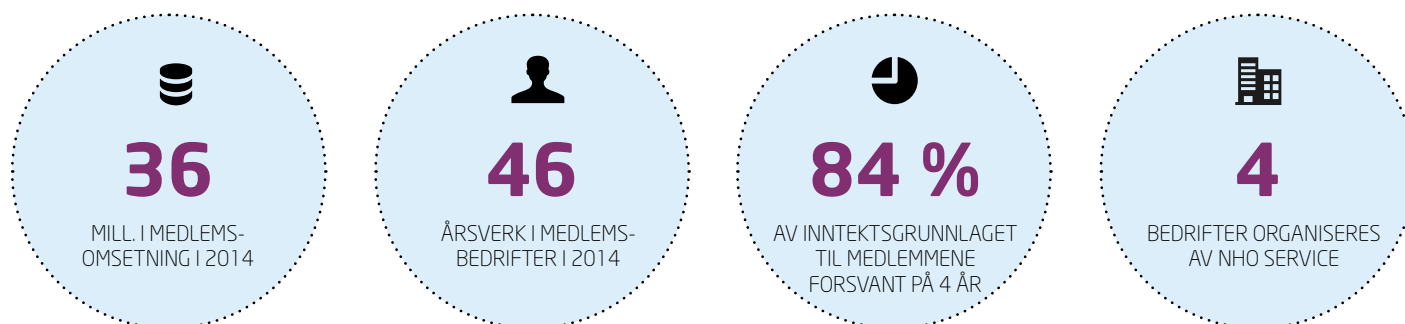
Gjennom faktisk kunnskap om kvalitet, og gjennom å lære fra de beste, kan kvaliteten økes til det beste for brukeren.

22

AMBULANSE

NØKKELTALL OM AMBULANSE

Nøkkeltall

- 2009: Våre 40 medlemsbedrifter utfører ambulansetjenester på vegne av Helseregioner og Helseforetak, først og fremst for Helse Midt Norge, Helse Innlandet og Helse Sør-Øst. Medlemmene hadde til sammen en omsetning på 290,5 millioner kroner, som tilsvarer 45 % av det konkurranseutsatte markedet, og 9,9% av totalmarkedet. Videre sysselsetter våre medlemsbedrifter 527 ansatte og disponerer 92 biler rundt om i landet.
- 2015: 90 % av medlemsbedriftene er borte. Våre 4 gjenværende medlemmer innen ambulansedrift er alle lokalisert i Telemarksregionen. Våre medlemsbedrifter hadde i 2014 46 årsverk sysselsatt, 6 færre enn året før.

90 % av medlemsbedriftene er borte. Våre 4 gjenværende medlemmer innen ambulansedrift er alle lokalisert i Telemarksregionen.

DE PRIVATE GJORDE EN GOD JOBB

Ambulansedriften har i hovedsak vært drevet av private og ideelle virksomheter i 100 år. Vinje i Trondheim har erfaring siden 1919 og Røde Kors er blant de andre aktørene som har vært involvert. Det har vært enighet om at disse har gjort en god jobb. Det ble brukt som et argument for deprivatiseringen at ambulansetjenesten i enda større grad skal bli sykehusenes forlengede arm. Pasientene skal få avansert medisinsk bistand allerede i ambulansen. Men det er ikke slik at ambulanser kan være sykehus på fire hjul kun hvis ambulansesepersonellet er lønnet av staten. Det er og blir en feilkobling å tro at det blir bedre helsetjenester bare virksomheten eies og drives av det offentlige. Det var mange som advarte mot at Helse Midt-Norge overtok ambulansetjenesten. Leger ved St Olavs Hospital påpekte at det ville bli dyrt og at det kunne gå ut over pasientene. NHO Service mente det var påkrevd med en konsekvensutredning før man besluttet deprivatisering.

Også et mindretall i styret i Helse Midt-Norge ville ha mer informasjon før man gjorde et slikt vedtak. Men flertallet tvang gjennom en overtagelse allerede fra 1. januar 2013. Når over 700 ansatte skal bytte arbeidsgiver, mer enn 100 ambulanser kjøpes og en rekke ambulansestasjoner etableres sier det seg selv at det er en krevende operasjon som fort kan gå galt.

Man ønsket ikke å utrede de økonomiske konsekvensene av insourcingen.

En masteroppgave skrevet av to studenter ved Handelshøgskolen i Trondheim våren 2014 bekrefter at det ikke ble hensyntatt økonomiske konsekvenser av insourcingsbeslutningen. Styret hadde ikke noe ønske om å vite hva de økonomiske konsekvensene av beslutningen var. I tillegg har bevisst underbudsjettering vært en måte å redusere konfliktnivået i ambulansetjenesten etter insourcingen (Gangås og Næss 2014).

KUNNE FINANSIERT NYTT SYKEHUS

Det var i mai 2011 at styret i Helse Midt-Norge med 8 mot 5 stemmer besluttet å insource ambulansetjenesten fra privat anbudsdrift til å drive den i egen, offentlig regi. Den gangen ble 60 stasjoner og 83 biler drevet av private på anbud, mens 5 stasjoner og 11 biler ble drevet av helseforetakene i Møre og Romsdal. Resultatet av det ideologiske valget var en sjokkregning på 126 millioner kroner, som var summen Helse Midt-Norge oversteget budsjett med. Pengene må hentes fra samme pott som pasientbehandlinger.

NHO Service advarte i forkant at det ville koste 126 millioner dersom Helse Midt-Norge overtok ambulansedriften fra private drivere – et regnestykke som viste seg å være meget presist på tross av at styret i Helse Midt-Norge den gang karakteriserte det som «overdimensjonert». Merkostnaden hadde vært nok til å finansiere store deler av et nytt sykehus i Møre og Romsdal med 2,6 milliarder hvis vi tar med avskrivning og kapitalkostnader.

Kilder:

Gangås, Ane og Linn Kristin Næss. 2014. «Hvordan brukes økonomisk informasjon under en insourcingprosess? Ambulansetjenesten i Midt-Norge.»

Masteroppgave ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, avdeling Handelshøgskolen i Trondheim. Tilgjengelig fra URL: http://www.nhoservice.no/getfile.php/Filer/Dokumenter%20helse%20og%20ern%C3%A6ring/Masteroppgave_Gang%C3%A5s_N%C3%A6ss_2014.pdf

Ambulansedriften har i hovedsak vært drevet av private og ideelle virksomheter i 100 år. Vinje i Trondheim har erfaring siden 1919 og Røde Kors er blant de andre aktørene som har vært involvert.

KLINIKKER, DIAGNOSTIKK OG PASIENTHOTELL

NØKKELTALL OM KLINIKKER, DIAGNOSTIKK OG PASIENTHOTELL

I mars etablerte NHO Service et eget nettverk for sine medlemsbedrifter innen klinikker/sykehus, diagnostikk og pasienthotell.

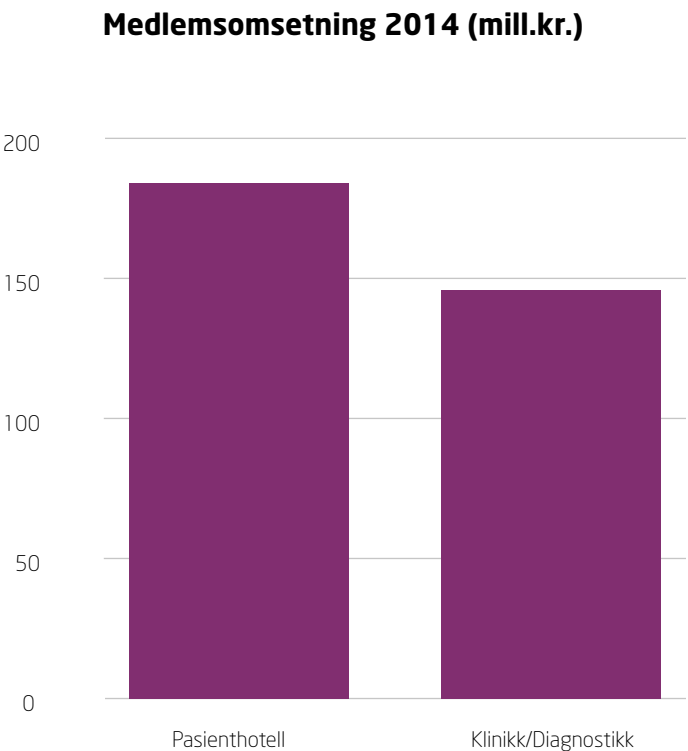
Nøkkeltall Spesialisthelsetjenesten

- I snitt står operasjonssalene i private sykehus tomme 50.000 timer årlig, i mens det til enhver tid står mer enn 200.000 mennesker i kø for behandling i offentlige sykehus, flere av disse venter på behandlinger de private sykehusene kunne utført (NHO Service 2014).
- Somatiske sykehus i spesialisthelsetjenesten hadde til sammen 3,6 mill liggedøgn, gjennomsnittlig liggetid for døgnopphold var 4,4 dager. De behandlet 593.500 pasienter som var innlagt, og hadde 1,7 mill pasienter innom poliklinikk. (Samdata 2014).
- Samlede kostnader til spesialisthelsetjenesten i 2014 var 128 mrd. kr. 91 mrd.kr var kostnader tilknyttet somatikk. (Samdata 2014).
- Helseforetakene kjøper årlig helsetjenester fra private tilbydere på i overkant av 11. mrd.kr (ca 5 mrd. av disse er i 12 private/ideelle sykehus med langsiktige driftsavtaler med Helse Sør-Øst og Helse Vest) (Findep 2015 – Høringsnotat Momsnøytralitet).

Bransjegrupperingen favner legetjenester, private sykehus, drift av pasienthotell og diagnostikk, og vil synliggjøre bedriftenes samfunnsmessige innsats som et supplement og alternativ til det offentlige helsevesenet. Nettverksmøtene vil fungere som arena for faglig utveksling mellom medlemsbedriftene.

Nettverkets hovedoppgaver vil være knyttet til påvirkningsarbeid og utviklingsarbeid innenfor næringspolitiske problemstillinger, herunder bransjens rammebetingelser og tettere samarbeid/utviklingsarbeid med kunnskapsmiljøer.

Medlemmenes omsetning fordeler seg på de ulike segmentene som følger:

Figur 23.1 Segmentering av nettverkets omsetning på tjeneste.

MOMSNØYTRALITET I HELSEFORETAKENE

Regjeringens forslag om momsnøytralitet for statlige foretak er en viktig sak for bransjen. NHO Service organiserer flere bransjer som leverer tjenester med skjult merverdiavgift til helseforetakene. Dette er aktører innen rehabilitering, pasienthotell, private sykehus og klinikker, diagnostikk, psykisk helse og rus, avtalespesialister samt ambulansetjenester. NHO Service har jobbet sammen med medlemmene og NHO om et høringssvar som ble avgitt i oktober 2015.

Av de private og ideelle sykehusene utgjorde ideelle helt klart den største andelen (76 %) av omsetningen, med 5,3 mrd. kr. De andre private aktørene hadde en samlet omsetning i 2013 på 1,7 mrd. kr. De tre største innen privat sykehusdrift er Aleris, Volvat og Teres som samlet har en omsetning på 1,3 mrd. kr (tilsvarende 78 % av den totale private sykehusdriften, og 19 % av den private + ideelle sykehusdriften i 2013).

PASIENTHOTELL

Pasienthotellene tilbyr overnatting og bespisning for sykehusets gjester og deres pårørende. De er godkjent som sykehus i henhold til spesialisthelsetjenesteloven og kan benyttes som et alternativ til innleggelse i ordinær sengepost. For de pasientene som er innskrevet ved sykehuset under oppholdet i pasienthotellet er dette å anse som en del av pasientens sykehusopphold. Pasienten har derfor lik rett til tilsyn og behandling om dette skulle vise seg nødvendig, som pasientene inne på sykehuset. På samme måte gjelder regelverket for sykehus også for oppholdet ved pasienthotellet, bla. journalføring. Pasienthotellene tilbyr også overnatting for personer som er til dagbehandling eller poliklinisk behandling (OUS 2013).

De største pasienthotellene driftes i dag av private. Ofte er de pasient- og sykehotellene som driftes i egenregi mindre i omfang.

Snittkostnadene for liggedøgn på sykehus i Norge var i 2014 på 14.450 kroner (Samdata 2014). Et liggedøgn på pasienthotell koster om lag 10 % av dette. Mer interessant er det likevel å se på kostnadene pr. døgn i pasienthotellene sammenlignet med kostnadene per døgn for de ikke-akutte sengene på sykehusene. Det er jo her pasienthotellene kan gi sykehusene økt fleksibilitet og frigi ressurser til sykehusets nøkkeltjenester. Erfaringer fra Sverige og Finland viser at et liggedøgn på pasienthotellene koster 1/3 av ikke-akutte senger på sykehusene med ordinær bemanning. Ulik praksis med belastning av internhusleie vil påvirke størrelsen på effektiviseringsgevinsten.

HVA VIL DET KOSTE Å TA UNNA HELSEKØEN?

Helseminister Bent Høie (H) anslo i sitt svar den 18. desember 2013 at det vil koste ca. 8,1 mrd. kr å behandle alle som står i kø. Dette anslaget baserer seg på tall fra Norsk pasientregister (NPR), en kontakt med spesialisthelsetjenesten i 2012, antall DRG poeng i innsatsstyrt finansiering i 2012 og enhetsprisen for DRG-poeng i 2013. Høie understreker likevel at det er vanskelig å gi et forsvarlig anslag, fordi man ikke vet hva slags behandling alle de 270.000 ventende skal ha.

Det regnestykket som mangler nå er å få vite kostnaden av å ta unna de 270.000 ventende i egenregi vil være (Moslet 16.01.14).

Intervjuede direktører ved private klinikker oppgir at prisene deres for kne- og hofteoperasjoner ligger på halvparten av det de offentlige sykehusene bruker (Helsekøen 9.12.13). Det er behov for en bedre gjennomgang av helseforetakenes enhetskostnader. Spesialisthelsetjenesten koster om lag 120 milliarder kroner årlig, dette beløpet øker med 1–1,5 milliarder årlig. Det er derfor mye å spare på en mer kostnadsbevisst behandling. Ved et tettere samarbeid mellom offentlige og private sykehus kunne man få en mer fleksibel pasientbehandling uten økt kostnad, utveksling og utnyttelse av kompetanse.

LEDIG KAPASITET HOS DE PRIVATE, KUNNE HJULPET INNTIL 50.000 VENTENDE ÅRLIG

NHO Service har i 2014 kartlagt ledig operasjonstid i private sykehus som har avtaler med spesialisthelsetjenesten. Denne tilsvarer 50.000 operasjonstimer pr. år. Eksempelvis kan den ledige kapasiteten uttrykkes som at man kan tilby ca. 50.000 personer dagkirurgiske inngrep med en varighet på 1 time, eller halvparten så mange med dagkirurgiske inngrep på 2 timer.

Ved å ta i bruk denne ledige kapasiteten har vi estimert de økonomiske effektene av å redusere ventetiden fra 10 uker i snitt til 2 uker. Våre estimer indikerer en samfunnsøkonomisk besparelse på over 2 mrd. kr. Disse midlene oppstår gjennom å få andelen av de i kø som mottar sykelønn raskere tilbake i jobb. Fordi arbeidsgiver betaler de første 16 dagene med sykelønn er det offentliges besparelse ca. 1,5 mrd. om man hadde klart å redusere ventetidene med 8 uker. I tillegg kommer en økonomisk gevinst i at de private sykehusene har lavere enhetskostnader enn sine offentlige motstykker for flere av operasjonene de i køen venter på. Fordi det er ukjent hvilke diagnoser de i kø har og hvilken behandling de venter på må beregningene sees som grove anslag. Dette er oppsummeringen fra en analyse gjennomført av NHO Service høsten 2014.

VÅRE ANBEFALINGER FOR Å TA UNNA SYKEHUSKØENE

1. Ta i bruk den ubenyttede kapasiteten i private sykehus

Det anbefales at man tar i bruk den ubenyttede kapasiteten i de private sykehusene for å redusere ventetidene for de i kø. Dette kan gjøres ved å sette de private sykehusene som et alternativ i fritt sykehusvalg. Midlene kan eksempelvis frigjøres ved en reduksjon i AAP-bevilgningen og/eller sykepengene.

2. Langsiktige innkjøpsavtaler med private sykehus/klinikker øker kvalitet og reduserer kostnad

Det hadde vært bra for samarbeidspartene til de regionale helseforetakene om det var en lenger forutsigbarhet i forhold til hva RHFene tenker å kjøpe av tjenester. De private sykehusene bygger opp kompetanse og logistikk og får til bra behandlingslinjer i 2–4 år, deretter kommer det et nytt anbud som kan resultere i nedlegging av gode tilbud. Andre private sykehus som

ikke har hatt disse fagområdene må bygge opp nye tilbud og nye fagområder, som ikke de har hatt tidligere, mens områder de har god kompetanse på må legges ned. Dersom det hadde vært en lengre plan for dette, ville de private sykehusene kunne forfinet kvaliteten og logistikken og dermed også kanskje klart å gjøre dette rimeligere og med bedre kvalitet for pasientene. Slik det er i dag bygges gode tilbud opp og ned hver 3–4 års periode og dette vil på sikt ikke gi best kvalitet.

KILDER:

Samdata. 2014. Spesialisthelsetjenesten 2014. Helsedirektoratet. Tilgjengelig fra URL: <https://helsedirektoratet.no/statistikk-og-analyse/samdata>
 NHO Service. 2014. Pasienter står unødig i kø. Tilgjengelig fra URL: <http://www.nhoservice.no/article.php?articleID=5397&categoryID=482>

HEIDI Ø. SOLVANG

ADM. DIREKTØR, RINGVOLL KLINIKKEN
Antall ansatte : 25 årsverk fordelt på 28 personer
Omsetning året: 40 mill. NOK

Ringvoll Klinikken er et privat sykehus med offentlige godkjenning. Det innebærer at pasienter kan opereres og få sine kostnader for behandling dekket både via det offentlige, forsikring eller privat.

Det er store køer innenfor flere fagområder i offentlig sykehus og dette innebærer at Helse Sør-Øst ser mot private sykehus for å kjøpe tjenester innenfor de avtaler som de har inngått.

De pasientene som har helseforsikring bruker disse mer aktivt for å slippe å stå i helsekøer.

I 2015 har Ringvoll Klinikken hatt en økning innenfor alle sine fagområder.

Heidi Ø. Solvang, Ringvoll Klinikken

Thor Arne Grønnerød, KAL Klinikken AS

THOR ARNE GRØNNERØD

SJEFLEGE, SPESIALIST I BARNESYKDOMMER., KAL KLINIKKEN AS
Antall ansatte: 18. Omsetning året: 20 mill. NOK

Det er et økende behov for spesialisthelsetjenester utenfor sykehus. Det gjelder både helprivate sykehus, og de som er i regi av det offentlige som avtalespesialister.

Vår virksomhet søker å utvikle seg gjennom å skille ut et helprivat søsterselskap som skal fange opp etterspørselen etter helprivate tjenester.

Det er et økende behov for spesialisthelsetjenester utenfor sykehus. Det gjelder både helprivate sykehus, og de som er i regi av det offentlige som avtalespesialister. Vår virksomhet søker å utvikle seg gjennom å skille ut et helprivat søsterselskap som skal fange opp etterspørselen etter helprivate tjenester.

Samarbeidet med helseforetakene er svært viktig for oss som bransje. Vi er avhengig av forutsigbarhet, likebehandling og ryddige avtalevilkår. Her er det flere utfordringer å ta tak i fremover. Dette gjelder spesialister utenfor sykehus, samt andre deler av statlige helsetjenester organisert av helseregion.

ATRIX 2010

OMSORG

www.sandback.no

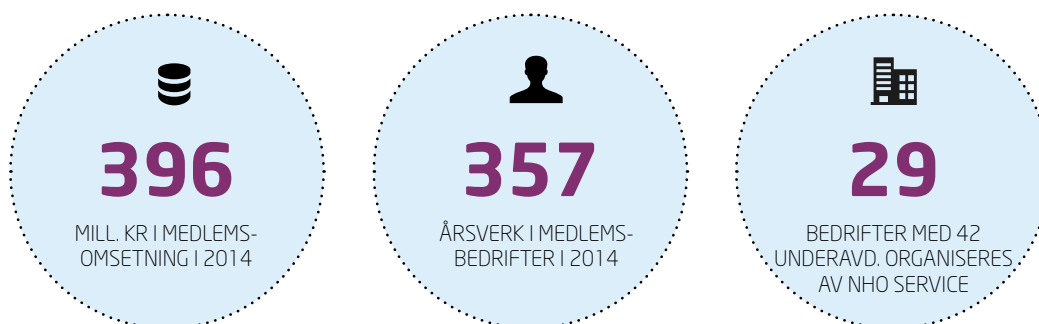

e,
se»
.Kr.

24

BEDRIFTSHELSETJENESTE

NØKKELTALL OM BEDRIFTSHELSETJENESTE

Bedriftshelsetjenestene (BHT) arbeider daglig for å bistå virksomhetene med å sikre et godt og forsvarlig arbeidsmiljø. BHT i Norge spiller en vesentlig rolle i arbeidslivet gjennom lovpålagt tilstedeværelse i mange bransjer, og er en viktig nøytral part i arbeidslivet. BHT følger opp og bistår ansatte, ledere og bedrifter ut fra et faglig ståsted for å sikre godt og forsvarlig arbeidsmiljø.

Bedriftshelsetjeneste har tradisjonelt overvåket helse og arbeidsmiljø innen industrien. Et økende antall arbeidstakere jobber nå innen helse, velferd og andre serviceyrker. Endrede produksjonsmønstre og demografiutvikling viser også en fremtidig økning i behovet for arbeidskraft i disse bransjene. NHO Service og BHT-bransjen ser bl.a. at det er et betydelig behov for å redusere sykefraværet i flere av servicebransjene. Samtidig viser SSB-tall at private bedrifter kommer godt ut på fraværstatistikk sammenlignet med offentlig sektor. Bedriftshelsetjenestene har kunder i begge sektorer. De er derfor en sentral partner for arbeidslivets parter i å bidra til økt nærvær i arbeidslivet.

Bransjens tjenester er omfattende, og inkluderer følgende:

- Bistå med planlegging og gjennomføring av endringer i arbeid og arbeidsmiljø
- Bistå ved utarbeidelse av retningslinjer for arbeidsprosesser
- Bistå med kartlegging av arbeidsmiljøet, foreta undersøkelser og vurdere risiko
- Foreslå samt arbeide for tiltak som kan forebygge helseskader
- Bistå med å overvåke og følge opp arbeidstakernes helse i forhold til arbeidssituasjonen
- Bistå ved tilrettelegging av arbeidet for den enkelte, og delta i dialogmøter
- Bistå med informasjon og opplæring innenfor helse, miljø og sikkerhet (HMS)
- Bistå ved henvendelser fra arbeidstaker, verneombud og arbeidsmiljøutvalg (Ose et.al 2012).

Sykefravær og oppfølging av sykemeldte er ikke nevnt spesifikt som en av bransjens tjenester. Likevel er det klart at alle områdene nevnt ovenfor vil kunne relateres til virksomhetens innsats for å forebygge og redusere sykefraværet. BHT har kun en rådgivende funksjon opp mot virksomhetene og det er ikke meningen at BHT skal ta over pliktene og kravene som rettes mot arbeidsgiverne i arbeidsmiljøarbeidet. Det er virksomhetens ledelse som er ansvarlig for arbeidsmiljø og bedriftens HMS-tilstand. BHT sin rolle er å opptre som en uavhengig rådgiver som bidrar med sin ekspertise for å skape gode arbeidsforhold i virksomheten. Det er heller ikke slik at å tilknytte seg en BHT er en garanti for godt arbeidsmiljø. Bedriften som kjøper tjenestene må være bevisst sin bestillerfunksjon og være tydelige på hva de forventer av sin BHT (Ibid 2012).

Nøkkeltall

- 1,5 mill. ansatte arbeider i virksomheter med BHT-plikt (Kilde: Arbeidstilsynet 2012).
- Totalt er det om lag 2,5 mill. ansatte i Norge, fordelt på kommune, fylke, stat og privat næring.
- NHO Service sine 29 medlemsbedrifter med 42 underavdelinger innen BHT omsetter til sammen for 396 millioner kroner.
- Medlemsbedriftene har 357 årsverk.
- Per 5.12.2011 viste Arbeidstilsynets BHT register at det var i overkant 400 bedriftshelsetjenester i Norge, disse sysselsatte til sammen i overkant av 2000 årsverk (Ose et.al 2012).

Innen BHT er det vanlig å skille mellom egenordninger (kalt intern bedriftshelsetjeneste) og fellesordninger (kalt ekstern bedriftshelsetjeneste). Egenordningene dekker stort sett kun en virksomhet, fellesordningene dekker ofte flere virksomheter. Flere av fellesordningene eies av virksomhetene og driftes ut fra et non-profit perspektiv. Halve markedet dekkes imidlertid av aktører som driver privat med profittbasis. Disse er gjerne organisert som aksjeselskaper, eller er eid av industrielle investorer.

70 % av virksomhetene i privat sektor kjøper BHT fra private leverandører. 54 % kjøper BHT fra en privat leverandør, imens 15 % har en felles BHT-ordning med andre virksomheter der BHT kjøpes fra en privat leverandør. Om lag 18 % av virksomhetene har BHT i egen regi, enten alene eller i felleskap med andre virksomheter. Omfanget av private tjenester illustrerer noe av veksten i BHT-markedet de seneste årene (Ibid 2012).

BRANSJENS ANSATTE

Bedriftshelsetjenesten var opprinnelig en bedriftslegeordning. Etter hvert som ordningen utviklet seg til dagens BHT økte også behovet for forskjellige profesjoner. I dag består bransjens ansatte av leger (arbeidsmedisinere), sykepleiere, fysioterapeuter og teknisk personell (ingeniører og yrkeshygienikere). Dette er nødvendig fordi HMS-arbeidet i bedrifter består av langt mer enn det rent medisinske. Tverrfaglige team er rustet til å bistå med riktig kompetanse i forebyggende arbeid rundt om i landets bedrifter. Akkurat som annet helsepersonell er helsepersonellet i BHT underlagt taushetsplikt og Helsepersonell-lovgivningen.

NHOs medlemsorganisasjoner sysselsatte ved årsslutt 2014 357 årsverk. Samlet utgjør alle landets bedriftshelsetjenester i overkant av 2000 årsverk.

SAMARBEID MED HØGSKOLEN I OSLO/AKERHUS

NHO Service inngikk en samarbeidsavtale med Høgskolen i Oslo og Akershus (HIOA) sommeren 2014, knyttet til helse og velferdsområdet. Avtalen legger opp til samarbeid om blant annet praksisplaser, studentoppgaver, utvikling av studieplaner og andre naturlige samarbeidsarenaer mellom næringsliv og akademia. Samarbeidet er fortsatt i en tidlig fase, men flere av våre medlemsbedrifter har allerede på ulike måter blitt involvert i erfaringsutveksling. Norge kommer til å trenge mange helsefagarbeidere i årene fremover, og samarbeidet med HIOA kan være med å synliggjøre for helsefagstudentene flere karriereløp etter endt studier, – også i næringslivet.

FOKUS PÅ KVALITET OG RESULTATER

Arbeidsutvalget gjennomførte en medlemsundersøkelse blant alle medlemmer våren 2015 som innspill til blant annet næringspolitiske saker bransjen skal fokusere på.

Hovedtilbakemeldingene fra denne undersøkelsen viste at bransjen er opptatt av å få frem god dokumentasjon på hvorfor kommuner og bedrifter har besparelser å hente på forebyggende helsearbeid. Arbeidsutvalget har derfor påbegynt arbeidet med å samle egne data for å samle egnet dokumentasjon på at bruk av BHT har positiv effekt på blant annet sykefravær gjennom å se på blant annet nærværsinntekter. Målet må være å øke bevisstheten gjennom dokumentasjon, på at BHT kjøp, gir merverdi og kostnadsbesparelser for kunden. I dette arbeidet jobbes det også med å knytte til seg kompetansemiljøer og ressurser NHO Service kan samarbeide med, til beste for bransjens utviklingsmuligheter.

Våre medlemsbedrifter leverer BHT til både offentlige og private oppdragsgivere. Bransjeutfordringer er fortsatt vektingen mellom pris og kvalitet i anbud, hvor bransjen ønsker større bevissthet om kvalitet hos innkjøperne.

Arbeidslivsentrene til Nav oppleves hos mange av våre medlemmer som en direkte konkurrent til det tilbudet de selv leverer kundene, og skaper konkurransemessige skjevheter som bransjen er opptatt av at det jobbes videre med opp mot myndighetene.

Departementet har utlyst konsulentanbud på en større gjennomgang av BHT-området. Hva som kommer ut av denne utredningen og Departementet og Regjeringens videre oppfølging blir det viktig at bransjen engasjerer seg i, - i 2016.

Joakim Lund, Aktiv Helse

JOAKIM LUND

LEDER MARKED & UTVIKLING., AKTIV HELSE
Antall ansatte: 18 ansatte. Omsetning i året: 17 mill. NOK

Bedriftshelsetjenester vil trolig få økt betydning fremover. Vi merker en økende interesse for et mer inkluderende arbeidsliv. Det gjør at vi som leverandører må ha kvalitet og effekt i våre tjenester. Vi og andre som er opptatt av kvalitative tjenester innenfor forebyggende helse, vil være meget viktige brikker i puslespillet for å øke arbeidsdeltagelsen og unngå utstøting i arbeidslivet.

For å få dette til må man begynne å måle effekt av tjenestene som leveres og stille tydelige og gjensidige krav til både leverandører, bestillere og til brukerne av den gode velferden som tilbys.

Vår bedrift har vært igjennom et meget spennende år hvor vi har jobbet målrettet for å opprettholde tilliten vi har fått på Sørlandet. Virksomheten har vokst fordi vi har blitt en del av Falck konsernet og Falck Healthcare, som har en stor satsing på helseområdet i Norge. Dette gir oss et bredere nedslagsfelt både ift. produkter vi kan tilby våre kunder (blant annet et landsdekkende psykolog og fysioterapi nettverk) og ift. geografi hvor vi kan tilby våre tjenester.

I tillegg til HMS og bedriftshelseområdet har vi også startet opp et samarbeid med NAV og Arbeidsrettet Rehabilitering – dagtjeneste.

Vi og andre som er opptatt av kvalitative tjenester innenfor forebyggende helse, vil være meget viktige brikker i puslespillet for å øke arbeidsdeltagelsen og unngå utstøting i arbeidslivet

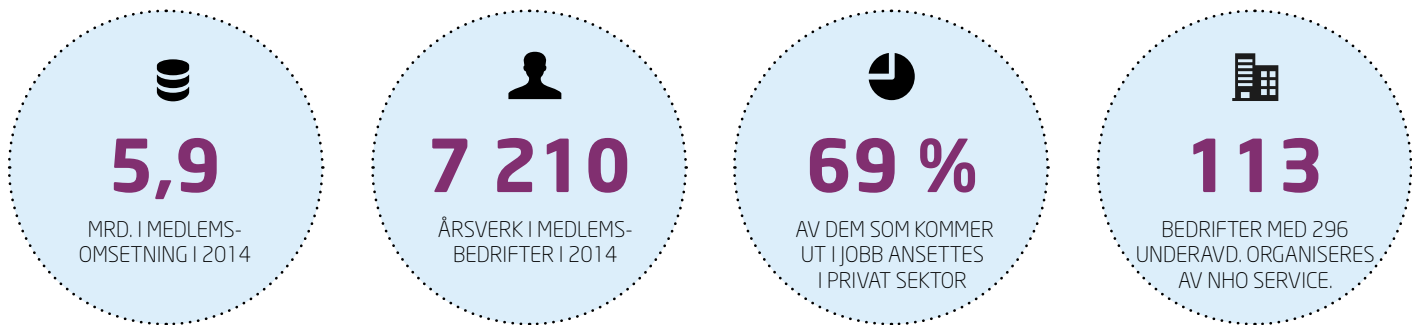

25

ATTFØRINGSBEDRIFTENE

NØKKELTALL OM ATTFØRINGSBEDRIFTENE

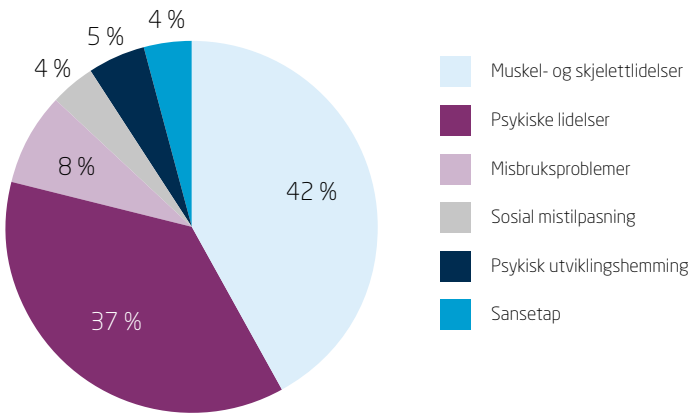

Attføringsbedriftenes primæroppgave er å hjelpe personer med nedsatt arbeidsevne å få jobb i det ordinære arbeidsmarkedet. For personer som står enda lenger fra arbeidslivet, gir attføringsbedriftene et varig tilrettelagt arbeid.

Attføringsbedriftene jobber på vegne av Nav, i tett kontakt med næringslivet, for å løse så mange som mulig tilbake til jobb. I mange tilfeller er attføringsbedriftenes oppgave også å tilføre deltakerne arbeidstrening eller formelle kvalifikasjoner. Attføringsbedriftene er offentlig eller ideelt eide aksjeselskaper med utbytteforbud. Attføringsbedriftene har to hovedinntektskilder: inntekter fra produksjon i bedriftene og gjennomføring av arbeidsrettede tiltak kjøpt av Nav. Inntektene som kommer fra Nav blir stadig viktigere, på bekostning av det tradisjonelle produksjonsfokus. Dette betyr også at det faglige arbeidet rundt attføring er blitt langt viktigere. Samfunnsoppdraget er å hjelpe mennesker med å finne arbeid, til gunst for individ og samfunn. Fra 1.1.2015 er viktige arbeidsmarkedstiltak for personer med nedsatt arbeidsevne satt ut på anbud. Dette gir betydelig mer usikre rammevilkår enn tidligere.

Personene attføringsbedriftene er satt til å hjelpe skiller seg fra ordinære ledige ved at de, i Navs terminologi, har redusert evne til å utføre inntektsgivende arbeid eller vesentlig innskrenkede muligheter til å velge yrke eller arbeidsplass. Ofte, men ikke nødvendigvis, kan dette handle om helserelaterte problemer, men også rus, og ulike former for sosial mistilpasning kan spille inn. Nærmere 50 prosent av dem som deltar på arbeidsrettede tiltak har så store lese-, skrive- eller matematikkvansker at de har store problemer med å få eller beholde ordinært arbeid.

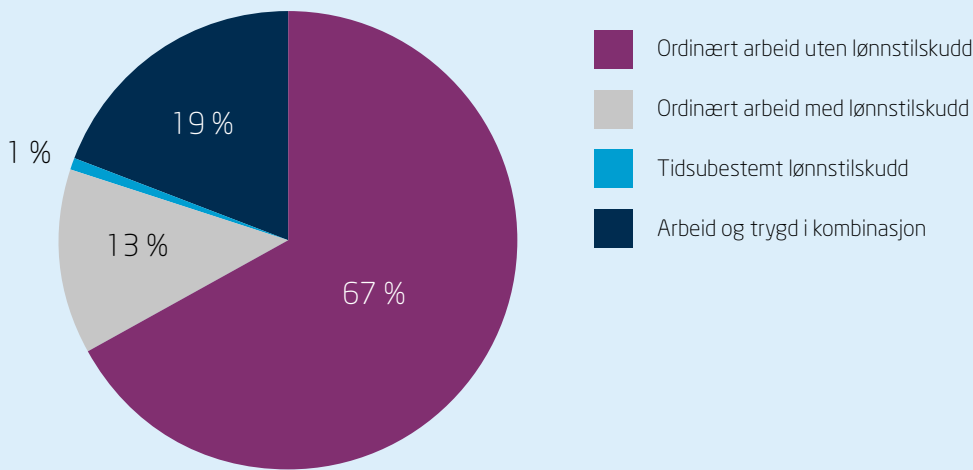
Deltakernes viktigste arbeidshindringer

Figur 25.1. Deltakernes viktigste arbeidshindringer

Arbeid etter gjennomføring av tiltak i attføringsbedrift

Figur 25.2. Arbeid etter gjennomføring av tiltak i attføringsbedrift.

Det er ofte ikke lett å avgjøre hva som er den egentlige årsaken til at en person vurderes av Nav til å ha nedsatt arbeidsevne. Problemene er ofte sammensatte. Attføringsbedriftenes oppgave er å ta utgangspunkt i mulighetene, ikke begrensningene. Attføringsbedriftene tar utgangspunkt i individenes bistandsbehov, arbeidsevne og løfter enkeltindividet nærmere arbeidslivet gjennom kvalifisering, arbeidstrening og ikke minst motivasjon til å tro på egne muligheter. Slik skaffer attføringsbedriftene næringslivet kompetent arbeidskraft. På denne måten gir attføringsbedriftene avgjørende bidrag for å hindre unødvendig uføretrygding og økning i antallet personer som lever på passive ytelser.

Nøkkeltall

- Ved årsslutt 2014 var 113 attføringsbedrifter tilsluttet bransjeforeningen Attføringsbedriftene i NHO Service
- Årlig yter attføringsbedriftene tjenester til mer enn 35.000 personer
- Attføringsbedriftene hadde i 2014 en samlet omsetning på 5,9 milliarder kroner.
- I 2014 ble det gjennomført 7.210 årsverk.
- I løpet av de tre første kvartalene av 2015 fikk flere enn 4.000 personer jobb i det ordinære arbeidsliv etter å ha vært hos en attføringsbedrift.
- Rundt 30.000 hadde fått avklaring av arbeidsevne, ulike kurstilbud og arbeidstrening i samme periode.

I løpet av de tre første kvartalene av 2015 fikk flere enn 4.000 personer jobb i det ordinære arbeidsliv etter å ha vært hos en attføringsbedrift. De fleste av dem som får jobb får ordinært arbeid, det vil si arbeid på ordinære betingelser, men det er også en del som får jobb i kombinasjon med lønnstilskudd eller i kombinasjon med trygd.

TETT KONTAKT MED NÆRINGSLIVET

Samarbeidet med næringslivet er avgjørende, både som en mulig arbeidsgiver og som arena for arbeidstrening og kompetansebygging for tiltaksdeltakere. Ca. 70 prosent av dem som kommer ut i jobb ansettes i det private næringslivet.

Ser vi bort fra det kortvarige avklaringstiltaket, der attføringsbedriftene på vegne av Nav avklarer personens arbeidsevne, og tiltaket *Varig tilrettelagt arbeid*, som retter seg mot personer som har behov for en beskyttet arbeidsplass, får de fleste deler av arbeidstreningen i det ordinære arbeidslivet.

RINGER I VANNET

Ringer i Vannet er en rekrutteringsstrategi i regi av NHO. Målet er å få personer, som av ulike årsaker har falt utenfor arbeidslivet, inn i ordinære jobber. Prosjektet er innrettet på næringslivets premisser. Gjennom *Ringer i Vannet* skal næringslivet trygt kunne rekruttere kompetent arbeidskraft fra attføringsbedriftene. Gjennom kartlegging utført av en attføringsbedrift vil NHOs medlemmer få

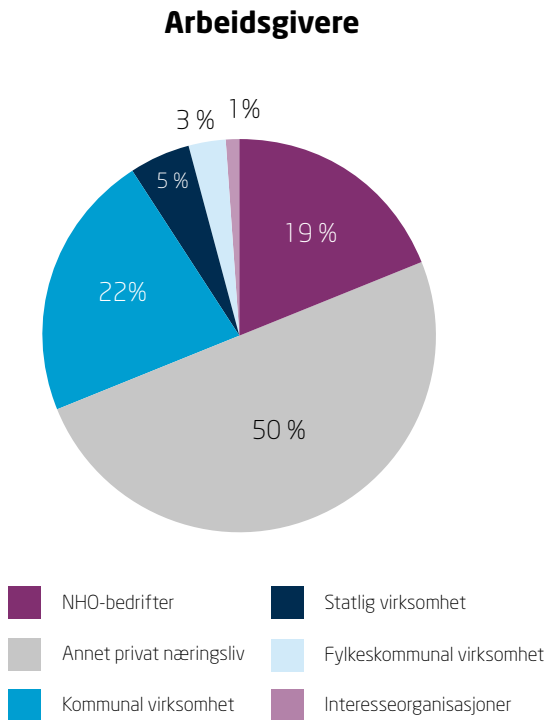
nye arbeidstakere som er egnet for deres virksomhet. Profesjonell utvelgelse og prekvalifisering av kandidater vil gi raskere produktivitet. NHOs medlemsbedrifter kan bli kjent med kandidatene i en praksisperiode. I denne praksisperioden har medlemsbedriftene ikke arbeidsgiveransvar for kandidaten, og praksisforholdet kan når som helst avsluttes. Kandidaten vil i de fleste tilfelle være på Arbeidsavklaringspenger fra Nav og bedriften vil ikke ha lønnsutgifter i praksisperioden.

MARKEDSUTVIKLING

Markedet for attføringsbedriftene er først og fremst salg av attføringstjenester til Nav, men med sin høye kompetanse innen blant annet karriereveiledning blir medlemsbedriftene en stadig mer ettertraktet samarbeidspartner for videregående skoler, voksenopplæring og andre miljøer. Når det særlig gjelder primæroppgaven, å tilby arbeidsrettet bistand til personer med nedsatt arbeidsevne, har bransjen en sterk posisjon, men den utfordres dels av andre aktører, dels av myndighetenes løpende prioriteringer.

Selv om antallet tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne mer eller mindre har stått på stedet hvil, har medlemsbedriftene fått økt antall tiltaksplasser. Det er riktignok en del geografiske forskjeller. Det er iverksatt en rekke forsøksprosjekt blant annet for å styrke Navs evne selv til å gjennomføre arbeidsmarkedstiltak for ulike grupper. Det er positivt med kompetanseutvikling i Nav, men samtidig er det grunn til å advare mot et Nav som eser ut og tar på seg enda flere oppgaver enn det etaten allerede har. Prosjektet Nav egenregi er, både hva angår rammevilkår og metode, under enhver kritikk. I tillegg innebærer omleggingen til et mer anbudsbasert system mer uforutsigbare rammevilkår, som ikke minst kan ramme tilbudet til brukeren.

Markedet for attføringsbedriftene er først og fremst salg av attførings-tjenester til Nav, men med sin høye kompetanse innen blant annet karriereveiledning blir medlems-bedriftene en stadig mer ettertraktet samarbeidspartner for videre-gående skoler, voksenopplæring og andre miljøer.

Figur 25.3. Arbeidsgivere

UTVIKLING AV MEDLEMSMASSEN

Medlemstallet er relativt stabilt. Det er et lite tilslag av nye medlemmer, samtidig som bedrifter slår seg sammen til større enheter.

POLITISKE RAMMEVILKÅR

Bransjen har vært en pådriver for endringer i attføringssystemet, blant annet ved at mer av attføringen må foregå i ordinært arbeidsliv. Her er NHO-strategien Ringer i Vannet viktig, både som metodeutvikling i attføringssektoren og som rekrutteringsarena for næringslivet. Videre trengs det fornuftige endringer som kan gi arbeidssøkeren et sømløst tilbud uten opphold – og ikke som i dag hvor arbeidssøkeren stadig opplever ufrivillige pauser i sitt attføringsløp mellom ulike attføringstiltak.

Bransjen er i den forbindelse positive til regjeringens bebudede tiltak Arbeidsforberedende trening (AFT). AFT vil, slik tiltaket er skissert i høringsnotatet fra Arbeids- og sosialdepartementet, bidra til å redusere ventetiden mellom tiltak for personer med sammensatte behov. Forutsetningen for at dette skal skje, er at det i AFT blir mulig å jobbe helhetlig med avklaring, arbeidstrening og overgang til jobb. Stortinget har gitt klare føringer om at dette tiltaket skal være et kjernetiltak for personer med store bistandsbehov, og at tiltaket skal prioriteres og styrkes ressursmessig. I likhet med NHO ser Attføringsbedriftene dette som et helt sentralt tiltak i forbindelse med Ringer i Vannet, hvor målet nettopp er å få flere med redusert arbeidsevne i jobb, i tråd med IA-avtalens delmål 2.

Anbudsutsettingen av sentrale arbeidsmarkedstiltak for personer med nedsatt arbeidsevne har ført til betydelig usikkerhet i bransjen. Regjeringens mål var større mangfold av tiltaksarrangører, flere ideelle leverandører og større overgang til arbeid. Attføringsbedrifter har vunnet en god del av disse anbudene, i likhet med større kommersielle leverandører. Regjeringen har ikke oppnådd målene om større mangfold og flere ideelle leverandører, noe som for øvrig er i samsvar med internasjonal forskning. Tiden vil vise om det nye systemet vil føre til at flere kommer i jobb. Bransjen var skeptisk til denne anbudsutsettingen, men forholder seg nå nøkternt til de nye rammevilkårene.

Regjeringen har varslet økt satsing på lønnstilskudd som et virkemiddel for å få flere i jobb. Tidsbegrensede lønnstilskudd kan være riktig for noen som en smidig overgang til jobb, men stiller store krav til treffsikkerhet og innretning. Tidsuavhengige lønnstilskudd kan fort bli en sovepute for myndighetene, og må ikke gjøres til en hovedstrategi på bekostning av arbeidsrettede tilbud.

Ekspertutvalget om Nav (Vågegng-utvalget) leverte denne våren sin rapport «Et Nav med muligheter». Attføringsbedriftene er helt enige med Vågegngutvalget i at for liten del av Nav sin jobb har vært fokusert på å få utsatte grupper i jobb og at arbeidsmarkedskompetansen bør styrkes. Men at Nav skal overta flere oppfølgingsoppgaver i egenregi er det grunn til å være skeptisk til. Vågegngutvalget henviser nettopp til forsøkene med Nav egenregi som begrunnelse for at Nav skal gjøre mer selv, noe som også blir aktivt promotert av

Nav selv. Dette til tross for forsøkets store metodiske svakheter gjør det umulig å slå fast at forsøket har hatt noen effekt. Den spesialiserte kompetansen med å følge opp brukere med sammensatte behov finnes i dag eksternt og ikke hos Nav som faktisk har problemer med å gjennomføre det som skal være etatens kjerneoppgaver i dag.

UTVIKLINGEN I ARBEIDSMARKEDET

Rekrutteringen til bransjen er god, og attføringsbedriftene oppleves som en attraktiv arbeidsplass for ulike fagpersoner med sammensatt veilednings- og fagkompetanse. Utviklingen i bransjen går i tillegg mot et sterkere fokus på salgs- og markeds kunnskap, blant annet i tråd med Ringer i Vannet. Anbudsutsettingen av sentrale arbeidsmarkedstiltak for personer med nedsatt arbeidsevne fører imidlertid til at det er vanskeligere å opprettholde kompetansemiljøer.

KVALITET

Fokus på resultat og kvalitet er og har vært et sentralt område for bransjen. Kvalitetssikringssystemet EQUASS, benchmarkingssystemet BATT og månedlig innsamling av sentrale tall på overgang til jobb bygger opp om dette. Bransjen har også utviklet en rekke andre verktøy som for eksempel Læringsnettverket og karriereveiledning. Dette gjør at bransjen på sentrale områder har bedre oversikt enn arbeidsmarkedsmyndighetene, og har stor troverdighet hos politikere i ulike leire, media og omgivelser og har bedre oversikt enn arbeidsmarkedsmyndighetene, og har stor troverdighet hos politikere i ulike leire, media og omgivelser.

THOR FJELLVANG

ADMINISTRERENDE DIREKTØR, GREP GRENLAND AS

Antall ansatte: 210 ordinært ansatte, 215 VTA-ansatte

Omsetning i året: 172 mill. NOK

Thor Fjellvang, GREP Grenland AS

Attføringsbedrifter blir i økende grad utsatt for konkurranseutsetting og bruk av anbud både i offentlig og privat sektor. 2015 har også vært et krevende år for vår største kunde, Nav. Det har gjort at vi har fått flere midlertidige tiltaksplasser.

Det hadde vært ønskelig med en klarere politisk avklaring om roller, målgrupper og arbeidsoppgaver for Nav og tiltaksarrangører.

Næringslivet rundt oss sliter for tiden, og inndriving av fordringer har derfor tatt mer tid enn noen gang.

Våre eierkommuner har tatt mer kontakt for å få løst lokale utfordringer, kanskje på grunn av den økonomiske utviklingen også i kommunene.

Vi har gjennomført relativt store organisasjonsmessige og lokaliseringsmessige endringer de siste årene, og dette vil fortsette inn i 2016. Vi har jobbet målrettet med kompetanseheving og eksterne krav og endringer gjennom flere år, og mener derfor vi er godt rustet til å møte framtidige utfordringer.

I GREP har vi forbedret våre formidlingstall til lønnet arbeid og aktive tiltak, og dette vil ha det største fokus også i 2016. Bedriften har utviklet seg positivt også på økonomiske resultater, selv om hovedårsakene til dette har vært endring i pensjonsforpliktelser og salg av eiendom.

To store anbud fra Nav i løpet av høsten 2015 vil påvirke volum og antall medarbeidere i 2016.

I GREP jobber vi målrettet for å møte de krav Nav stiller, særlig i forhold til antall personer formidlet til jobb og aktive tiltak. Dette er et arbeid som vi nå ser gode resultater av. Våre konkurranseutsatte tjenester går også bra.

Det kan være utfordrende å finne gode og meningsfylte arbeidsoppgaver til våre VTA-ansatte, som samtidig skal være utviklende og lønnsomme.

Gjennom målrettet arbeid over tid, samt tydeligere krav både til ledere og ansatte, har GREP klart å få sykefraværet ned fra 11,9 % i 2013 til 4,5 % pr august 2015.

Bransjens største utfordring er nok at skjermet sektor stadig reduseres som følge av konkurranseutsetting.

Videre oppleves det som utfordrende at det utredes om kommunene selv skal ta over VTA.

Videre er vi usikre på hva aktivitetsplikten for kommunene betyr for vår bransje.

Det blir svært viktig for oss at det nye AFT-tiltaket vil bli høyt prioritert, slik både regjering og opposisjon har uttrykt at det skal.

Det blir utfordrende å finne sin plass for skjermet virksomhet i en økonomisk situasjon hvor store deler av næringslivet sliter. Samfunnsoppgavene til denne sektoren, og verdiene for samfunnsøkonomien, må kommuniseres og begrunnes bedre framover.

Besøksadresse:
Middelthuns gate 27. (4.etg)
www.nhoservice.no

Postboksadresse:
NHO Service
Postboks 5473 Majorstuen, 0305 Oslo

Telefon: 23 08 86 50
firmapost@nhoservice.no